T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜREL MİRAS VE KENT KİMLİĞİ AÇISINDAN "ISPARTA TARİHİ KENT MEYDANI TASARIMI"

Ayşe ÇAVDARLI

Danışman
Dr. Öğr.Üyesi Şehriban ERASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2019

©2019 [Ayşe ÇAVDARLI]

TEZ ONAYI

Ayşe ÇAVDARLI tarafından hazırlanan "**Kültürel Miras ve Kent Kimliği Açısından "Isparta Tarihi Kent Meydanı Tasarımı"** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

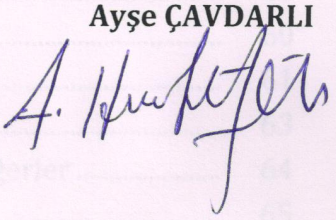
Danışman	**Dr. Öğr.Üyesi Şehriban ERASLAN** Süleyman Demirel Üniversitesi	
Jüri Üyesi	**Prof. Dr. Reyhan ERDOĞAN** Akdeniz Üniversitesi	
Jüri Üyesi	**Doç. Dr. Candan KUŞ ŞAHİN** Süleyman Demirel Üniversitesi	

Enstitü Müdürü **Doç. Dr. Şule Sultan UĞUR**

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Ayşe ÇAVDARLI

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. KavramsalÇerçeve	4
1.1.1. Meydan kavramı ve kamusal dış mekan kavramı	4
1.1.2. Meydanların tarihsel gelişimi	9
1.1.3. Tarihi kent meydanı	20
1.1.4. Meydanların özellikleri	21
1.1.5. Türkiye'de ve Yurtdışında Tarihi Kent Meydanları Örneği	29
1.1.6. Kent ve Kent Kimliği Kavramı	33
1.1.7. Kültürel Miras Kavramı	48
2. KAYNAK ÖZETLERİ	51
3. MATERYAL VE YÖNTEM	56
3.1. Materyal	56
3.1.1. Isparta fiziki yapısı ve genel konumu	56
3.1.2. Nüfus	57
3.1.3. İklim	57
3.1.4. Isparta imar planı çalışmaları	58
3.1.5. Isparta tarihi	60
3.1.6. Isparta'nın sahip olduğu doğal ve kültürel değerler	61
3.1.7. Çalışma alanı genel tanıtımı	62
3.2. Çalışmanın Yöntemi	83
3.2.1. Çalışma alanı seçimi	84
3.2.2. Literatür taraması ve veri toplama	85
3.2.3. Alan ziyareti	85
3.2.4. Alternatif kent meydanı modeli	85
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	86
4.1. Vaziyet Planı- Mevcut Durum	86
4.2. Alan Analizi	86
4.3. Yayalaştırma	89
4.4. Isparta Tarihi Kent Meydanı Öneri Tasarım Paftası	93
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKLAR	112

EKLER..... 121
EK A. Paftalar..... 122
ÖZGEÇMİŞ..... 127

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KÜLTÜREL MİRAS VE KENT KİMLİĞİ AÇISINDAN "ISPARTA TARİHİ KENT MEYDANI TASARIMI"

Ayşe ÇAVDARLI

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Şehriban ERASLAN

Bu çalışmada amaç, meydanların kentsel açıdan önemine, kent meydanının kent kimliğiyle ilişkisine yer verilerek, mekan-kültürel miras ve kimlik bağlamında Isparta tarihi kent meydanı örneğinde bu kavramlar arasındaki ilişki ortaya koyulacaktır.

Bu çalışmada, Isparta'da mevcut kent meydanına alternatif bir "tarihi kent meydanı modeli" öngörülecektir. Isparta Kent Meydanı sadece taşıt ulaşılabilirliği açısından yoğun olarak kullanılmakta ve etrafındaki tarihi dokunun zamanla anlamını yitirmekte olduğu gözlemlenmektedir. Mevcut kent meydanı incelendiğinde, meydan ve çevresinde yoğun ancak birbirinden kopuk bir tarihi doku bulunmaktadır. İplikçi Camii, Bedesten Çarşısı, Kaymakkapı Meydanı, Hükümet Konağı, Öğretmenevi gibi tarihi yapılar birbirinden kopuk bir halde aynı çember içerisinde yer almaktadır.

Tez çalışmasıbeş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak giriş bölümünde,meydan ve kamusal dış mekan kavramları, meydanların tarihsel gelişimi, tarihi kent meydanı, meydanların özellikleri, kent ve kent kimliği kavramları ile kültürel miras hakkında kuramsal olarak genel bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde kaynak özetlerine yer verilmiştir. Kaynak taramalarında meydan üzerine yapılan çalışmalara yer verilmişitr. Üçüncü bölümde; çalışmada kullanılan materyal ve izleme yöntemlere yer verilmişitr. Çalışma alanının fiziki yapısı ve genel konumu, nüfusu, iklimi, imar planı ile ilgili çalışmaları, doğal ve kültürel değerleri hakkında bikgiler verilmiştir. Ayrıca çalışma alanının tanıtımı yapılmılştır. Yöntem çalışmalarında alan seçimi, literatür taraması ve veri toplama, gezi gözlem çalışmaları yapılmıştır. Dördüncü bölümde; bulgular bölümü yer almaktadır. Bu bölüm içinde alan analizi, yayalaştırma ve Isparta için tarihi kent meydanı tasarlanarak model gösterimleri yapılmıştır. Son bölüm olan beşinci bölüm ise tartışma ve sonuç bölümüdür. Alan analiz edilirken çalışma alanındaki eksiklikler, sorunlar ve sıkıntılar ortaya konarak, çözüm

önerileri geliştirilerek sonuç ve değerlendirmeler yapılmıştır. Bu sonuçlar ve değerlendirmelerden belli çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent meydanı, kültürel miras, kent kimliği, Isparta

2019, 127 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

ASPECT OF CULTURAL HERITAGE AND URBAN IDENTITY "ISPARTA HISTORICAL URBAN SQUARE DESİGN"

Ayşe ÇAVDARLI

Suleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Şehriban ERASLAN

In this study, the aim of this study will be given to the importance of the squares in terms of urban, the relation of the square with the urban identity, and the relationship between these concepts in the example of the historical city square in the context of spatial-cultural heritage and identity.

In this study, an alternative "historical city square model" will be envisaged in Isparta. Isparta City Square is used extensively only for vehicle accessibility and it is observed that the historical texture around it is losing its meaning over time. When the existing city square is examined, there is a dense but disconnected historical texture in and around the square. The historical buildings such as İplikçi Mosque, Bedesten Bazaar, Kaymakkapı Square, Government House, and Teachers' House are separated from each other in the same circle.

The thes isconsists of five chapters. Firstly, in the introduction part, general information about square and public outdoor concepts, historical development of squares, historical urban square, characteristics of squares, urban and urban identity and cultural heritage are given. In the second section, resourcesummaries are given. Source survey sincluded studies on yeast. In the third section; materials and monitoring method sused in the study. Information is given about the physical structure and general location of the study area, its population, climate, studies on the zoning plan and its natural and cultural values. In addition, the study area was introduced. Method selection, field selection, literatürere view and data collection, trip observation studies were conducted. In the four thsection; findings section. In this section, area analysis, pedestrianization and the historical urban square for Isparta were designed and model demonstrations were made. The last section is the discussion and conclusion section. While analyzing the area, deficiencies, problems and problems in the study area were revealed, solution suggestions were developed and resultsan devaluations were made. Some conclusions have been drawn from these conclusions and assessments.

Keywords: Urban square, cultural heritage, urban identity, Isparta

2019, 127 pages

TEŞEKKÜR

Bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan, sabır, hoşgörü ve anlayışı ile çocuklarıma ve bana yardımcı olan, ilgisini gece, gündüz, tatil demeden gösterek bana katlanan değerli Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Şehriban ERASLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Kendisini tanımaktan mutlu olduğum, tez çalışmamın tasarım aşamasında teknik bilgisi ile paftanın oluşumunda emeği geçen Peyzaj Mimarı Ahmet AKIYEV'e çok teşekkür ederim.

4965-YL-01 No`lu Proje ile tezimi maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Tezimin araştırma aşamasında bana destek olarak manevi yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Öğr. Gör. Seriyye Rahimbeyli'ye teşekkür ediyorum.

Manevi desteği ile tezimde birazda olsa ilerlememe yardımcı olan yeğenim Ferhan'a teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren, uzakta olsak da manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme annem, babam, abime ve evimizin en küçüğü yeğenleri ile en güzel vakitleri geçirerek bana destek olankardeşim İreme, beni tezimi bitirmem için sürekli uyararak tez günlüğünü canlı tutan ablam Züleyha'ya sonsuz sevgi ve saygılarımı sunuyorum ve çok teşekkür ediyorum.

Maddi manevi desteği ile beni anlayışla karşılayan, çalışmalarım sırasında çocuklarımıza bakmak zorunda kalarak bana destek olan sevgili eşim, hayat arkadaşım Kemal'e,benim güzel çocuklarım Melike Sare ve Yusuf Kaan size ayırmam gereken zamandan biraz da olsa çaldığım için özür diliyorum. Bana gösterdiğiniz sabır, kurduğunuz oyunlar ve uykulu geceleriniz için teşekkür ediyorum. Sizleri çok seviyorum.

Ayşe ÇAVDARLI
ISPARTA, 2019

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1. Atina agorası 11
Şekil 1.2. M.Ö. 4. yüzyılda Roma Forumu 13
Şekil 1.3. M.Ö. 1. yüzyılda Roma Forumu 13
Şekil 1.4. Orta çağda meydan Siena 14
Şekil 1.5. Rönesans dönemi San Marco Meydanı 15
Şekil 1.6. Barok dönemi meydan Piazza Navona 16
Şekil 1.7. Klasik dönemi meydan Place de I'Etoile 17
Şekil 1.8. Endüstri sonrası meydan Victoria Meydanı 18
Şekil 1.9. Meydan biçimleri 21
Şekil 1.10. Meydan Tipleri 22
Şekil 1.11. Meydan Tipolojileri 22
Şekil 1.12. Kare, daire ve üçgenden türetilmiş biçimli meydanlar 24
Şekil 1.13. Niş tipi meydanlar 25
Şekil 1.14. Kare tipi meydanlar 26
Şekil 1.15. Dikdörtgen tipi meydanlar 26
Şekil 1.16. L tipi meydanlar 26
Şekil 1.17. Yarım daire tipi meydanlar 27
Şekil 1.18. Üçgen tipi meydanlar 27
Şekil 1.19. İzlenen cismin yüksekliği, cisme olan uzaklık ve görüş açısı arasındaki ilişki 28
Şekil 1.20. Kevin Lynch'e göre, kent imgeleri 41
Şekil 1.21. Kentsel yerleşimin beş temel bileşeninin kent düzlemindeki gösterimi 43
Şekil 1.22. Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler 47
Şekil 3.1. Isparta ili haritası 56
Şekil 3.2. Çalışma Alanı Isparta Tarihi Kent Meydanı 63
Şekil 3.3. Alan ve yakın çevresindeki tarihi ve kültürel değere sahip yapılar 65
Şekil 3.4. Dalboyunoğlu Hamamı 66
Şekil 3.5. Bedesten 68
Şekil 3.6. Kutlubey (ulu) camii 70
Şekil 3.7. Bey hamamı 71
Şekil 3.8. Valilik binası 73
Şekil 3.9. Mimar Sinan Camii 74
Şekil 3.10. İplikçi (Hacı Abdi) Camii 76
Şekil 3.11. Abdi Paşa Camii (Kavaklı Camii-Peygamber Camii) 77
Şekil 3.12. Üzüm Pazarı 79
Şekil 3.13. Cumhuriyet Ortaokulu 81
Şekil 3.14. Gazi İlkokulu 83
Şekil 3.15. Yöntem Akış Şeması 84
Şekil 4.1. Vaziyet Planı 87
Şekil 4.2. Alan Analizi 88
Şekil 4.3. Yayalaştırma 1. Pafta 90
Şekil 4.4. Yayalaştırma 2. Pafta 92
Şekil 4.5. Elektronik kapılar 93
Şekil 4.6. Konsept Pafta 94

Şekil 5.1. Döşemeler 95
Şekil 5.2. Alanda ferklı şekillerdeki donatı elemanları 96
Şekil 5.3. Çocuk kullanıcılar 97
Şekil 5.4. Geçiş alanı 98
Şekil 5.5.Farklı ziyaretçiler 98
Şekil 5.6. Saat Kulesi 99
Şekil 5.7. Sert zeminler ve basamaklar 100
Şekil 5.8. Gülcü İsmail Efendi heykeli 101
Şekil 5.9. Isparta hakkında bilgi veren anıt taşlar 101
Şekil 5.10. Taraçalar şeklinde diagonel oturma birimleri 102
Şekil 5.11. Yeşilalanlar ve oturma elemanları 102
Şekil 5.12. Fıskiyeli kuru süs havuzları 103
Şekil 5.13. Zeminlerdeki geçiş farrklılıkları 104
Şekil 5.14. Ispartayı simgeleyengül ve halı desenleri 104
Şekil 5.15. Selçuklu yıldızı 105
Şekil 5.16. Atatürk heykeli ve dinlenme alanı 105
Şekil 5.17. Dinlenme alanı 106
Şekil 5.18. Atatürk parkı 106
Şekil 5.19. Atatürk parkı 107
Şekil 5.20. 0-6 yaş çocuk oyun alanı 108
Şekil 5.21. 6-12 yaş çocuk oyun alanı 108
Şekil 5.22. Engelsiz çocuk oyun alanı 109
Şekil 5.23. Kaykay pisti 109
Şekil 5.24. Yeşil alanlar ve oturma alanlarıi 110

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1.1. İşlevsel özelliklerine göre meydanlar..... 23

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze nüfusun hızlı artması ile oluşan çarpık kentleşmenin de etkisiyle meydanlar, meydan görevi görmemektedir. Halkın kullanabileceği kamusal dış mekan olan meydanlar ihtiyacı karşılamamaktadır. Meydanlar daha çok kavşak olarak kullanılmaktadır. Meydan; insanlar için bir buluşma yeri, toplanma alanı, eğlenme, dinlenme ve sosyal iletişimin sağlanacağı yerler olmalıdır. Yapılan tasarımlar o şehrin kimliğine uygun, şehri simgeleyen, insanları içine çeken şekilde yapılmalıdır.

Meydanlarda yapılan yayalaştırma ile, tarihi kent merkezleri araçlardan arındırılarak yayaların kullanımına açılmalıdır. Yayalar tarihi dokunun içinde rahatlıkla dolaşıp tarihi dokuyu deneyimleyerek o alanın canlandırılmasını sağlayabilmelidir.

Kentlerin hızla büyümesi ile birlikte ortaya çıkan önemli sorunlardan biri, tarihi kimliklerini kaybetmesidir. Yeni yerleşim alanları, geleneksel doku üzerinde baskı oluşturarak, bu yerleşim yerlerini düzensiz alanlara dönüştürmektedir. Kent meydanın kimliğinin öne çıkmasında elde edilen biçimsel, işlevsel ve sosyal verilerden sonra, üzerinde durulması gereken bir diğer konuda meydanların kent kimliğine etkisidir.

Meydanların biçimleri tarihsel süreç içerisinde politik değişimler yüzünden sürekli dönüşüme uğramış olup var oldukları dönem ile ilgili izler taşımaktadır. “Meydanlar, bulundukları mekânın büyüklüğü, ya da gösterişliliği, formal ya da informal olması, sunduğu kullanım imkânlarına göre oluşturulduğu dönemdeki kültürü en iyi şekilde yansıtmaktadır”. Bu nedenledir ki, Antik Yunan kentlerinde içinde çeşitli toplumsal konuların tartışıldığı agoralar, daha sade ve işlevsel yaşam tarzını, ortaçağda düzgün geometrik formlara sahip olmayan ancak birçok heykelin sergilendiği meydanlar, öncelikle yayalara hizmet veren, insanı ön plana çıkaran ve sanatsal yaşam tarzını, rönesansta denge unsurunun egemen olduğu meydanlar, şekilciliği temel alan yaşam tarzını, Barok dönemde hareketliliğin en iyi şekilde ortaya konduğu meydanlar, süslü ve gösterişli

yaşam tarzını, modern dönemde artan iş yaşantısıyla birlikte artan araç trafiğine cevap veren, kent dokusu içinde sıkışıp kalmış durumda olan meydanlar ise daha mekanik bir yaşam tarzını ortaya koymaktadır.(Çulcuoğlu, 1995; Ektiren, 2017).

Meydan; kullanıldığı oranda, sosyal yaşantıyı biçimlendiren, buluşma ve diyalog ortamlarına sahne olduğu oranda canlı tutulabilen bir mekandır. Meydanlar kentin bir avlusu gibi düşünüldüğünde, kişilerin dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarına cevap verici, kişiye kültürel yönden katkı sağlayıcı ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir nitelik taşımalıdır (Yazar, 2006).

Meydanların en önemli fonksiyonu, binaların arasında bir sosyal hayat (doku) yaratmaktır. Bu sosyal hayat birden fazla insanın kamusal bir mekânda bir arada olmasıyla, insanların birbirleriyle iletişim kurup sosyalleşmesini sağlar ve ortak bir kimlik oluşturur (Erdönmez, 2014; Erdönmez ve Apak 2015).

Tasarımda bir denge modeli geliştirmek için dünyanın farklı ülkelerindeki kent kimliği çalışmalarını inceleyerek bunları tasarımın belirli kimlik öğeleri olan insan, çevre, bütünlük, estetik, çeşitlilik ve sürdürülebilirlik unsurları çerçevesinde kentlerin sahip olması gereken bazı mekansal tasarım özelliklerini "İyi tasarlanmış mekanlar bütünü; Çevresel özelliklerle bütünleşmiş bir ortam; Korunmuş kültürel ve tarihi bir miras" olarak değerlendirmiştir. Kent meydanlarının kentsel bütünlüğü oluşturmada kültürel ve tarihi mirası yaşatmasında ve çevresel özellikleri bütününde barındırmasıyla önem arz ettiği görülmektedir (Çöl,1998).

Kent meydanlarının kullanımı, çok fonksiyonlu olmalarına ve kullanıcıların toplumsal ve özel faaliyetlerini bu mekanlardagerçekleştirme isteğine bağlıdır. Ancak burada önemli olan meydanın kullanıcıları için toplumsal aktiviteler açısından uygun bir mekan olması gerektiğidir.Toplanma fonksiyonu gereği olan meydan, mekanla olan ilginin az olmasını gerektirecek kadar kapalı, sosyal ilişkilerin çok canlı olmasını gerektirecek kadar da açık olmalıdır (Altınçekiç, 2000; Yazar, 2006).

Kentler, hızlı bir kentleşme süreci içine girerek, özellikle değişen ekonomik durumlar neticesinde sahip oldukları kimlik elemanlarını zaman içinde kaybetmekte ve birbirlerine benzemektedirler. Bu benzerlik, kentlerin karakteristiklerini yok etmekte, kimlik öğelerinin tekilliğini ortadan kaldırmaktadır. Kent kimliğinde kayıba neden olan bu durum genellikle sosyoekonomik durumlardan kaynaklanmakta ve bu durumda daha çok rant amaçlı, kentin bütününden kopuk, kimliksiz çevrelerin oluşmasına neden olmaktadır (İlgar, 2008).

Kentlerin sahip oldukları karakterler, onların kimliği anlamındadır. Kentler yalnızca kendi kimliklerini değil zaman içinde barındırdıkları toplumun da kimliğini yansıtırlar. Zaman içinde değişen her durum, her farklılaşma, toplumdaki bütün hareketlenmeler, kentte okunabilir düzeyde olmalıdır. Kentlerin sürdürülebilirliği ve sahip olduğu çevrenin varlığını devam ettirebilmesi açısından, kentlerin kimliği önemlidir ve korunması gerekmektedir (İlgar, 2008).

Yaşamı boyunca sürekli değişen insan, yaşadığı mekanları da değiştirmektedir.Toplumlar ve kentler varlıklarını devam ettirebilmek için değişen koşullardaki temel çevresel, politik, kültürel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara cevap verebilecek esnek yapıda olmalıdırlar. Aksi takdirde yaşamlarını devam ettiremezler. İnsan yaşamı, çok boyutlu bir yaşam olarak bulunduğu çevre-toplumla ilişki ve etkileşim halindedir. Birbirinin içine giren bu çok yönlü ilişkiler sonucunda şekillenen mekanı anlamak ve ona çözümler getirmek; tek yönlü, doğrusal yöntemlerle mümkün olamamıştır. İnsanı ve insan kaynaklı tüm ürünleri organik bir bütün olarak görmek, kentsel mekana ilişkin sorunları bu bütüncül yaklaşımla öngörmeye çalışmak gereklidir (Özcan, 2009).

Mevcut geleneksel şehirlerde, bina ve insan yoğunluğunun arttığı bir mekan olan meydan, her biri ayrı ayrı fonksiyona sahip binaların toplanmasından doğan bir bütündür. Ancak bu bütün kullanma ve mülkiyet açısından birbirinden bağımsız elemanlar topluluğudur. Geleceğin büyük şehirlerindeki

çeşitli ulaşım imkanları insanların, akımların toplanma ve dağılmasını sağlayan bir sistemin çözümüne zorlamıştır. Bu birleşme noktalarında yayalar, araçlar, alışveriş, depolama, otopark gibi çeşitli ulaşım sistemleri ve fonksiyonlar yer alır ve organize edilir. Bu düzenin kurulabilmesi için ise meydanın, çevresindeki diğer fonksiyonel mekanlarla birlikte bir kompleks olarak çözümlenmesi gerekir (Bayhan, 1969; Gültekin, 1996; Bağbaşı, 2010).

Çalışma alanının geçmişten günümüze gelişimi ve nitelikleri ışığında, Isparta Tarihi Kent Meydanı Örneğinde

- Kent meydanının işlevlerinin belirlenmesi
- Algısal olarak ifade ettiği anlam
- Kent meydanının yapısı
- Kimlik oluşturmada doğrudan etkili olan faktörler
- Kültürel miras niteliğindeki yapıların tanıtılması ve kültürel mirasın kent kimliğine etkisi başlıkları altında mevcut kent meydanına alternatif bir tarihi kent meydanı modeli öngörülecektir.

Buradan yola çıkarak çalışmanın amacı, meydanların kentsel mekan açısından önemine dikkat çekerek, kent meydanının kent kimliğiyle ilişkisiniortaya koymak, konuyu mekan-kültürel miras ve kimlik bağlamında Isparta Tarihi Kent Meydanı örneğinde değerlendirmektir.

1.1. KavramsalÇerçeve

1.1.1. Meydan kavramı ve kamusal dış mekan kavramı

Meydan Kavramı:

Meydan; Latincede açık yer ya da genişletilmiş cadde anlamına gelen "Platea", İngilizce ve Fransızcada "Place" kelimesinden doğmuştur. İspanyolca "Plaza" ve İtalyanca "Piazza" da aynı kökenden gelmektedir (Marcus ve Francis, 1998; Önder ve Aklanoğlu 2002).

Genel anlamı ile meydan; insanın eylemlerini yerine getirdiği, onu kuşatan, bütünleşme ve sahip olma duygusunu yaratan, yatay ve düşey hacimsel elemanlarla sınırlanmış üç boyutlu hacimsel bir düzenlemedir (Öztan, 1998; Önder ve Aklanoğlu 2002).

Lynch'e (1960) göre meydanlar; kentsel mekanlarda oluşturulmuş yoğun aktivite odaklarıdır. Tipik olarak meydanlar döşenmiş yüksek yoğunlukta yapılar ve caddelerle çevrelenmiştir. İnsan gruplarını etkileyecek ve buluşmaları kolaylaştıracak özelikler taşır (Şahin, 2015).

Uzun (1990)'a göre; ilk kentleşmenin başladığı dönemlerden günümüze değin, kentsel sirkülasyonun başlama ve dağılım yeri, kent halkının toplanma noktası olarak düşünülmüş açık alanlardır (Altınçekiç, 2000).

Marcus ve Francis (1998), mekansal özelliklerini belirterek meydanı, dış mekandaki kamusal alan olarak incelemiş, foksiyonununda gezinmek, oturmak, birşeyler yemek ve hayatın nasıl aktığını seyretmek olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda meydanların, kaldırımların aksine, sadece geçilen değil kendi özerkliği olan alanlar oldukları söylenebilmektedir (Şahin, 2015).

Moughtin (1992) ise meydanları, en sade tanımıyla, binalarla çevrelenmiş ve özellikle ticari fonksiyona sahip binalara avantaj sağlayan kentsel alanlar olarak ele almıştır (Şahin, 2015).

Giritlioğlu (1991) meydanları, çeşitli bilimsel disiplinler tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır;

- Şehir plancıları için bu alanlar, dengeli arazi kullanımında gerekli alanlardır.
- Ulaşım plancıları için bu alanlar, taşıt yaya ilişkilerinin dengeli çözümünde vetaşıt trafik sisteminin getirdiği sakıncaların azaltılmasında kullanılabilecek alanlardır.

- Toplum bilimciler yönünden bu alanlar, toplum bilincinin, nesiller arasındaki ilişkilerini kültürel bütünleşme ve gelişmenin sağlanabilmesinde önemle yararlanılabilecek alanlardır.
- Ekonomistler bu alanları, toplu tüketim ile özdeş görür. Dolayısıyla bu alanlar yoğun tüketici gruplarının rahat, konforlu bir ortamda alışveriş yapmasına olanak veren alanlar olarak düzenlenmelidir.
- Sağlık uzmanlarına göre bu alanlar, hem beden hem de ruh ve toplum sağlığı bakımından yararlanılacak alanlar olarak değerlendirilmekte ve çözümlere bu yaklaşımlar çerçevesinde katkı sağlanmaya çalışılmaktadır (Bulmaz, 2018).

Meydanlar tarihten günümüze, şehir halkının veya ziyaretçilerinin buluşma yeri, şehrin karmaşasından kopup soluklandıkları, rahatlama ve dinlenme imkânı buldukları, insanların birbirini izledikleri ve kentte olup biten olayları paylaştıkları, kısaca çok amaçlı kullanım mekânları olmuşlardır. Günümüzde ise teknolojinin ve iletişimin gelişmesiyle birlikte bütün dünya şehirlerinde olduğu gibi araçlar tarafından yoğun trafikle işgal edilmişlerdir. Geçmişteki kullanım anlamlarını ve amaçlarını biraz yitirmişlerdir (İnceoğlu,2007; Sertkaya, 2011).

Meydanlar; şehirlerin gelişmesine paralel olarak üniversite, tiyatro, hükümet ve belediye sarayları, istasyon, büyük ticaret binaları, iskele çevresinde oluşmuştur. Kentte yaşayan halkın ticari, dini, milli, eğitim gibi amaçlarla bir araya geldiği açık bir yaşama mekanıdır (Gültekin, 1996).

Meydanlar kentin bir avlusu gibi düşünüldüğünde, kişilerin dinlenme, eğlenme ihtiyaçlarına cevap verici, kişiye kültürel yönden katkı sağlayıcı ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabileceği niteliktedir. Meydan, kent yaşamının vazgeçilmez konularından biridir. Çünkü meydan dün, bugün ve yarın arasında tarihi köprü işlevsellğinde tarihi bir kültür ortamıdır. İnsanlar bu ortam içerisinde doğar, yaşar ve gelişir (Öztan, 1998; Altınçekiç, 2000).

Alexander (1977) meydanı, "kentin kamusal alanı içerisinde en büyük odası" olarak görmekte ve "her ne kadar kentin somut yapısı içerisinde yer alan fiziki

bir eleman olsa da kentin önemli bir sosyal bileşeni" de olduğunu belirtmektedir. Gibberd'a (1959) göre "bu oda öyle güçlü bir çevrilmişlik (kuşatılmışlık) duygusu verir ki, hareket halindeki seyirciye görsel özellikler" sunar. Sitte (1965) bu doğrultuda meydanda çevrilmişlik konusunun öneminden söz ederek, bir kentte inşa edilmemiş boş bir toprak parçasının meydan olamayacağını onun karakteri ve anlamına ait birçok estetik eklemeler yapılması gerektiğini ve en önemlisinin de onun "çevrili" bir mekân olarak var olduğunu belirtmiştir (Atalay, 2010).

İnsanların kullandığı ilk kamusal mekanlardan biri olan meydanlar, tarihsel süreçte üstlendikleri farklı işlevlerle kentsel yaşamın önemli bir parçası olmuşlardır. Meydanlar, kentsel dokuda odak noktaları tanımlar ve toplanma işlevini içerirler. Bu nedenle, meydanlar kentte sürekli yaşayan nüfusun ve kenti geçici bir süre için ziyaret eden kişilerin birbirleriyle ve paylaştıkları kent ile ilişki kurmasını sağlar. Tüm kent halkına eşit kullanım olanağı sunan bu alanlar, çeşitli etkinlikler için ortak bir platform oluşturur (Semerci, 2008; Kır, 2009).

Kamusal Dış Mekan Kavramı:

Kamusal dış mekanların sınıflandırılması; genel olarak kent parkları, mahalle parkları, cep parkları, yeşil yol ve park yolları, kent meydanları, plazalar, yaya yolları, yaya bölgeleri, araç trafiğinin sınırlandırdığı yollar, çocuk oyun mekanları, okul bahçeleri, kent küçük bahçe parkları, mezarlıklar, açık pazar yerleri, botanik bahçeleri, bahçe sergileri, hayvanat bahçeleri, tren istasyonları, limanlar kıyı bantları ve plajlar, kavşak ve otobüs durağı gibi bekleme ya da gruplar halinde toplanma mekanları, kamu hizmeti veren kurum ve kuruluş bahçeleri, spor tesisleri, tarihi ve arkeolojik mekanlardır (Özkan, 2003).

Kamusal sözcüğü İngilizcede "public" etimolojik olarak pubs (pubis) sözcüğünden türemiş Latincede "publicus" olarak geçmektedir. Bu sözcük beraberlik içindeki insanları ve bir topluluğa ait ortak olan her şeyi ifade etmektedir. 1950- 1960'lı yıllarda "ortak" alanlar veya "yurttaşlara" ait alanlar

şeklinde ortaya çıkan alan nitelendirmeleri, 1970'li yıllarda "kamusal alan" kavramına dönüşmüştür. Kamusal alanı kısaca;
-Ev dışındaki alanlar bütünü,
-Halkın karşılaştığı alan,
-Ekonomik yönüyle, ortak ekonominin merkezi öğesi,
-Sosyal yönüyle ortak bir dünyanın arabulucusu,
-Demokrasinin meşrulaştığı alan, olarak tanımlamak mümkündür (Gökgür, 2008).

Kamusal dış mekan Low (1997)'a göre, dinamik özellik gösteren, kültürel yaşamın aynası olan ve zaman içerisinde değişen tarihi, ekonomik ve sosyo-politik bağlamlarda tasarımcı, politikacı, kullanıcılar ve yorumcular tarafından üretilen ve yaşanan ortamlardır(Uzun, 2001).

Kamusal dış mekanların oluşum sürecinde iki farklı yol gözlenmektedir. Birincisi; planlama olmaksızın, koşulların uygunluğuna bağlı olarak özel bir biçimde tekrarlanan, doğal olarak tanımlanabilecek bir şekilde oluşabileceği gibi, özel sektör veya kamusal otorite kararıyla tasarlanarak, yapay biçimde de oluşturulabilir. Kamusal dışmekanlar, tarihsel gelişim süreci içinde farklı kültürlerde, doğal gelişim süreci içinde veya tasarlanmak suretiyle farklı formlar almışlar ve içinde bulundukları toplumların çeşitli ihtiyaçlarına cevap vermişlerdir (Uzun, 2001).

Kamusal dış mekanlarda süreç içinde oluşan; ölçek, işlevsellik, mekansal sınır, mekansal sınırın sürekliliği ve arayüz, görsel aks ve perspektif yaratma, yönlendirme, okunabilirlik, imaj vb. özellikler mekanı vurgulayan ve kimliğini oluşturan önemli karakteristiklerdir. Kamu mekanlarının sağladığı önemli işlevler vardır. Bunları dört grupta toplamak mümkündür:
1. Psikolojik ve sensoriyel gereksinimlerin sağlanması,
2. Sosyal ilişkilerin sağlanması,
3. Ekonomik değişimlerin sağlanması,
4. Yararlı deplasmanların sağlanması (Sirel, 1993).

1.1.2. Meydanların tarihsel gelişimi

Tarihsel sürecin incelenmesi ile, meydanların tarih içinde ait olduğu dönemin yapısı ile ilişkili olarak nasıl şekillendiğini görebilmek, toplum için önemini ve mekanın kullanıcılar üzerindeki etkisini anlayabilmek amaçlanmıştır. Trancik (1986)'e göre, kentsel mekanın tarihi örneklerinin incelenmesi, biçimsel ve kavramsal yol gösterici ilkeler sunabilmektedir. Bu örnek modeller, çağdaş gereksinimlere de adapte edilebilmektedir.Ancak buradaki uyarlama, örneklerin tamamen kopya edilmesi olarak anlaşılmamalıdır. Başarılı yeni kentsel mekanların tasarlanabilmesinde, kullanıcılar tarafından test edilmiş, geçmişteki iyi ve kötü örneklerin incelenmesi büyük önem taşımaktadır (Trancik, 1986; Şahin, 2006).

Geçmişten günümüze meydanlar tarihsel süreç içinde Antik Yunan, Roma, Ortaçağ, Rönesans, Barok, Klasik Dönem, Endüstri Devrimi Sonrası olarak aşağıda açıklanmaktadır.

- **Antik Yunan Dönemi**

Planlı veya organik yapıya sahip Yunan Kentlerinde, agora adı verilen alan, tarihsel süreç içinde ilk düzenli kent meydanı örneğidir. Agora, ilk önce, insanların toplandığı geniş bir yol mekanı iken, M.S. 5. yüzyılda ticaret ve imalat serbestliğinin oluşmasından sonra, pazar özelliğinin artışı ile genişlemiştir. Agora, çevresindeki binalara bağlı olarak genellikle dikdörtgen biçimini almıştır. Agorayı çevreleyen binaların ilk önceleri meydana açık cepheleri bulunmazken, Helenistik Dönemde, binaların cephelerinde kolon sırası oluşturularak, altında dolaşılan üstü kapalı mekanlar düzenlenmiştir (Giritlioğlu, 1991; Şahin, 2006).

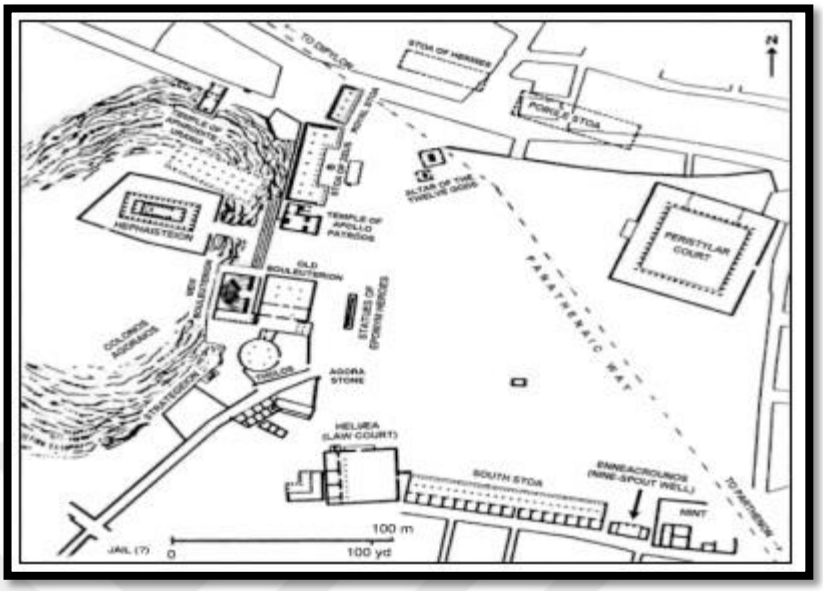
Agora, halkın bir araya geldiği yer anlamındadır. Sözcük gerçekte toplanma anlamını taşımaktadır. Helenler siyasal, ticarî ya da toplumsal işleri için agorada toplanır Agora yalnızca kamusal bir yer değil, aynı zamanda kentin merkezi, atan kalbidir. Agora, işlevlerindeki kaçınılmaz yayılma ve özelleşmeye karşın, eski görevlerini de gerçek anlamda sürdürmüş ve özünde, bölünmeyen bir

bütün ya da en azından şiddetle direnen bir bölüm olarak kalmıştır. Burası yurttaşlar için sürekli bir toplantı yeriydi ve yalnızca belirli olaylar dolayısıyla canlılık kazanmazdı. Toplumsal yaşam, iş ve siyaset için de gündelik bir sahne oluştururdu(Can, 2003; Taşçı, 2012). Agora, pazaryeri, tanrılar ve tanrıçalar için tapınak mekânı, tiyatro, hamam, spor merkezi ve gençler için okulların bulunduğu bir alandı (Kishlensky vd., 2005; Taşçı, 2012).

Agoralar kentin merkezi olduğu kadar kamusal bir yerdir ve toplanma amacını yerine getirecek şekilde, sade ve işlevsel bir mekandır. Agoranın çevresinde pazar yeri, tiyatro, hamam, tapınaklar ve okul türünde yapılar yer alırdı. Sitenin yurttaşları, agoralarda sık sık toplanıp iş ve siyaset konularını tartışırdı. Bu yönüyle de kentin kimliğini temsil eden, tüm yapısını ve estetiğini oluşturan bir merkezi öneme sahip olmuştur. Bir müzakere alanı oluşturan agora, kamusal işlerin yerine getirildiği alanlar olarak sitenin kalbi konumundadır. Köy biçimli yerlerde de tarih boyunca kutsal bir ağacın altında ya da su kaynağının yanı başında toplanma yeri, uzun zaman boyunca varlığını korumuştur. Uzun bir süre Anadolu'da seyirlik köy oyunlarının sergilendiği ve halk oyunlarının oynandığı yerler geleneksel olarak konumunu sürdürebilmiştir. Agora her şeyden önce bizdeki "çeşme başı" gibi bir muhabbet yeriydi; haber ve fikir alışverişinin, dedikodunun merkezi durumundaydı (Arslan, 2018).

Biçimsel olarak genellikle dörtgen bir plana sahip olan "agora", önceleri etkin geometrik bir düzenlemenin konusu olmamıştır. Simetrik bir yapısı yoktur. Yolun genişlemesi ile veya yol boyunca kurulan bir mekândır. Örneğin en ünlülerinden Atina Agorası‟nda Akropolis‟e doğru uzanan yol Panethena agora içinden geçmekte ve bu yol boyunca birçok önemli kamusal yapı yer almaktadır. Antik düzenin insani ölçeği bu mekanda da kendini göstermektedir (Şekil 1.1). M.Ö. 3.yüzyıl civarında Helenistik dönemde ise "agora"nın biçimsel olarak geliştiği görülmektedir. İlk plancı Hippodamus‟un şehir planları birçok yerleşimlerde uygulanırken "agora" da daha tanımlı hale gelmekte çevresinde önemli kamusal yapılar yer almaktadır. Önceleri arkaik bir açık alanken, bu dönemde kapalı ve tanımlı bir mekâna dönüşmektedir. Bu dönemde ilk defa dış

mekanlarşehir içerisinde bir planlama sorunu olarak ele alınmaktadır (Atalay, 2010).

Şekil 1.1. Atina agorası (Tümer, 2007; Atalay, 2010)

Dönemin agoraları, merkezi alanlarda özgürce tartışma ve sosyal kaynaşma ortamı haline gelmişlerdir. Bu durumuyla siyasi bir kimlik kazanmış olan agoralar, kentin atan kalbi ve kentin odak noktasında yer almaktaydı (Nurlu ve Erdem 1994; Bulmaz, 2018).

- **Roma Dönemi**

Antik Yunan dönemindeki agoranın yerini Roma döneminde forum almıştır. Forum, halkın toplandığı, mahkemelerin yapıldığı ve pazarların kurulduğu bir mekândır. Agora, demokratik yaşamın etkinlikleri için kullanılan bir kent mekânı iken, forum dünyaya egemen olmak isteyen yönetimin gücünü sergilediği bir yer olma özelliği taşımıştır. Forumun çevresinde, tiyatro, sirk, hamam gibi genel ve tüm halkın kullanımına açık binalar yer almıştır (Suher, 1998; Aykurt, 2010).

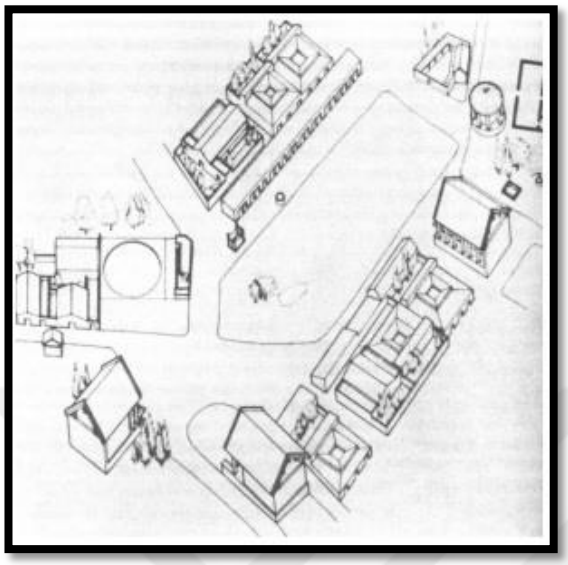
Binaları simetrik biçimde düzenleme ilk kez forumla başlamıştır. Romalılar bu düzenleme ile foruma biriken kalabalıkla baş edebilmişlerdir. Foruma gelen

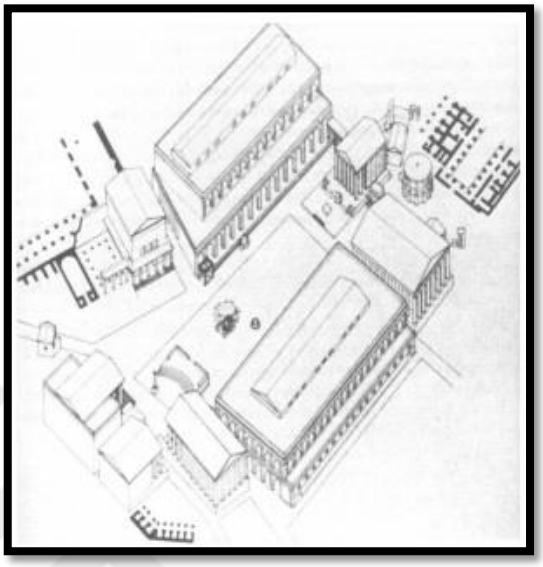
kalabalık alışveriş, ibadet, dedikodu, dava izleyicisi olabilmektedir. Kalabalık arttıkça kontrol ihtiyacı oluştuğu için spontan eğlenceye ayrılmış açık alan olarak ilk parklar da Roma döneminde ortaya çıkmıştır (Arslan, 2018).

Agoraya benzer işlevi yerine getirmesinin yanında forumun farkı, ölçek düzeyindedir. Yunanlılarla karşılaştırılınca Roma bir ordu devletiydi ve bundan dolayı, kentsel mekanları çok daha büyük olmuştur. Roma forumu kentin toplumsal, dinsel, ekonomik ve siyasal odağını oluşturan meydan olarak ortaya çıkmıştır. Kentin çekirdeği sayılan forumlar, aynı zamanda pazaryeri, resmi ve dinsel yapıları barındıran mekanlardır. Bu dönemde forumlar, müzakere alanından çok kentliler için bir seyirlik eğlence alanına dönüşmüştür. Ortaçağ İstanbul'unda şehrin ileri gelenlerinin finansa ettiği meydan yarışları eğlence amaçlı olarak yapılmaktadır; meşhur Nika İsyanı, yarış için toplanan kalabalığın kontrolden çıkmasıyla ilgilidir. Sirkler ve amfitiyatro gibi eğlencelik etkinlikler öne çıkar olmuştur. Bu durum kamusal alanın demokratik niteliğinin kaybolmasıyla ilgili olarak anlaşılmalıdır. Roma, askeri bakımdan daha güçlü olduğu için siyasetin yerini askeri uygulamalar daha fazla alır olmuştur. Forumlar savaş öncesi ve sonrası Roma ordusunun geçit ve merasimlerin yapıldığı bir yer olmuştur. Ancak zamanla kamusal törenler, Roma emperyalizminin askeri gereklilikleri ve ritüel ilişkileri, Romalılar için sadece birer görev haline gelmiştir. Romalılar daha edilgen bir ruh haliyle kurallara boyun eğdikleri için kamusal yaşam giderek cansızlaşmıştır. Kendi başına duygusal enerjisini boşaltacak yeni bir odak, bağlanılacak bir değer ve estetik bir deneyim bulamayan Romalı, formalitelerden yavaşça çekilmiştir. Osmanlı döneminin sefahat ve şaşasını da meydan gösterileri üzerinden tespit etmek olasıdır. Özellikle şehzadelerin sünnet törenleri, haftalarca sürebilmektedir (Arslan, 2018).

Eski Roma forumu (Forum Romanum), M.Ö. 2. yüzyılın başlarında, siyaset, ekonomi, din ve günlük olaylarla ilgili sohbetlerin yapıldığı bir kent merkezidir (Şekil 1.2). Çeşitli ticari fonksiyonlar taşıyan forum alanı, zamanla sadece yönetimsel işlerin görüldüğü, törensel bir mekana dönüşmüştür (Şekil 1.3). M.S. 1. yüzyıla gelindiğinde, forum daha düzenli bir hale gelmiş, daha önce burada

bulunan kasap, bakkal, balıkçı gibi dükkanlar ve tüccarlar ayrı semtlere dağılmış, forum avukat ve bürokratların çalıştığı bir yer haline gelmiştir (Sennett, 2002; Şahin, 2006).

Şekil 1.2. M.Ö. 4. yüzyılda Roma Forumu(Sennett, 2002; Şahin, 2006)

Şekil 1.3. M.Ö. 1. yüzyılda Roma Forumu (Sennett, 2002; Şahin, 2006)

- **Ortaçağ Dönemi**

Ortaçağ döneminde kentsel yerleşimler yerini kırsala bırakarak küçük içine kapalı, surlu Ortaçağ kasabaları ortaya çıkmıştır. Ortaçağ döneminde, üretime dayalı bir kamusallık, feodal sistem içerisinde ortak olarak işlenen toprak ve kırsal alanlarda, pazaryerlerinde, baltalık ve meydanlarda geçmektedir. Manastırlık kurumu etrafında şekillenen içe dönük yerleşimlerde merkezde yer alan kilise çevresinde merkezi bir meydan hem dini, hem ticari işlevleri ile pazar ve festival alanı olarak da kullanılmıştır. Dar yolların açıldığı bu Ortaçağ meydanları estetik özellikleri bakımından, mimarisi, oran, ölçek, çevrilme biçimleri ve havuz heykel gibi dikey ve yatay sanatsal mimari objeleri ve vurguları ile yarattıkları atmosfer bakımından bıraktıkları etkileri yüksek olan mekânlardır. Sivil bir sahipliliği olan bu yerler aynı zamanda tanımlı bir mekânsal etkiye sahiptir. Bu meydanlar halkın tümüne açık ve herkes tarafından kullanılabilen yerlerdir. Özellikle 11, 12, 13.yüzyıllarda Romanesk ve Gotik tarzların egemen olduğu dönemde, şehirlerde yaratılan çevre ve resimsi

görüntü, uyumlu ve ahenkli bir algısal deneyim sunmaktadır (Şekil 1.4) (Atalay, 2010).

Şekil 1.4. Orta çağda meydan Siena (URL, 1)

- **Rönesans Dönemi**

Rönesans döneminde, kentlere yeni bölümlerin eklenmesi ile kentler büyümüş, yönetici sınıfın gücünün formal bir anlatımla mekana yansıması anıtsal yapılarda ifade bulmuştur (Günay ve Salman, 1994). Yapılar cepheleri ile tanımlı hale gelmiş, heykel önemli bir kentsel ögeye dönüşmüş, kimi zaman su elemanı olarak, kimi zaman yapı cephelerinde mimari ile bütünleşik olarak kullanılmıştır. Bahçe ve meydan olguları önem kazanmış, kentlerdeki yapılar bu açık mekanlarla birlikte tasarlanmıştır. Bir diğer önemli etmen olarak korunma-savunma gerekçeli yeni sur yapılanmaları, kent silüetinde yerini almıştır. Rönesans'ın ilerleyen dönemlerinde açılan geniş yol ve bulvarlar, oluşturulan kentsel Vistalar, kent estetiğinin dönemsel yaklaşımları olmuştur. Böylece, erken Ortaçağ'ın yüksek yapılı, dolambaçlı yollarla belirginleşen kentsel doku estetiği yerini gösterişli yapı, bulvar ve vistalarla simgelenen estetik anlayışına bırakmıştır (Şekil 1.5)(Erdoğan, 2006).

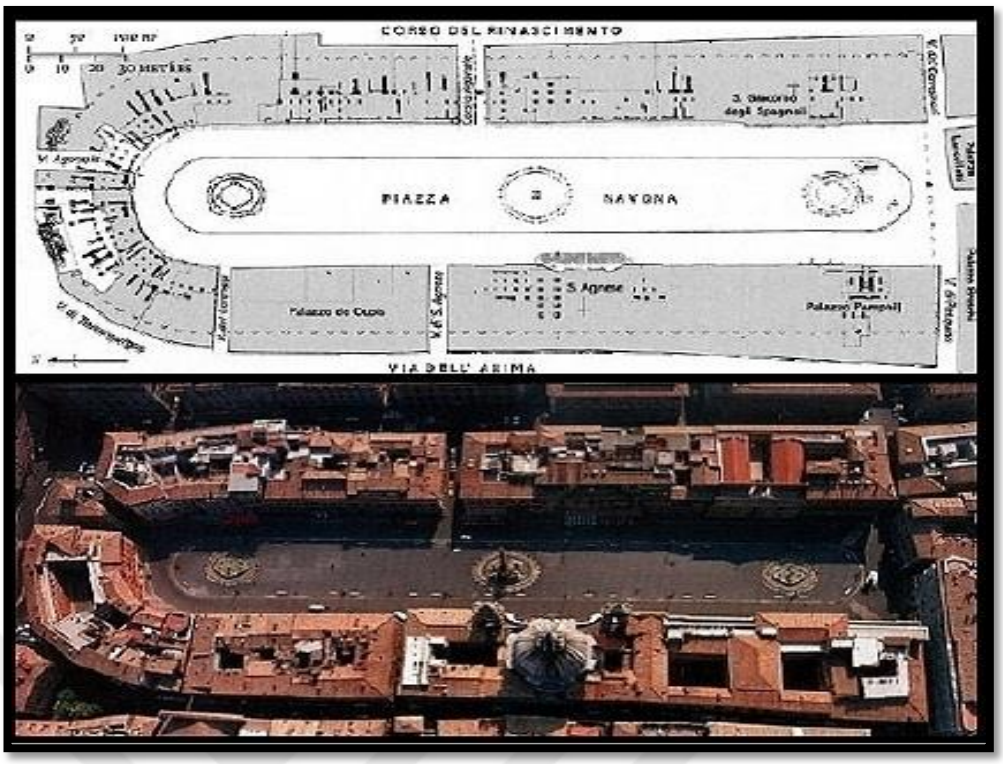

Şekil 1.5. Rönesans dönemi San Marco Meydanı (URL, 2)

- **Barok Dönemi**

Barok dış mekan düzenlemelerinin etkileri hareket olanaklarına dayanmaktadır. Hareket üzerine en fazla sanatsal yorumun pratiğe yansıtıldığı dönem, barok dönemidir. Meydana gelen yolların yönü, su gösterileri, anıtların yerleri, yükselti kotları, teraslar, eğilip bakılan yön, bina hatları ve bunların mekanlarla kurduğu ilişki, meydandaki hareketliliği oluşturmaktadır (Çulcuoğlu, 1995; Demirci, 2001).

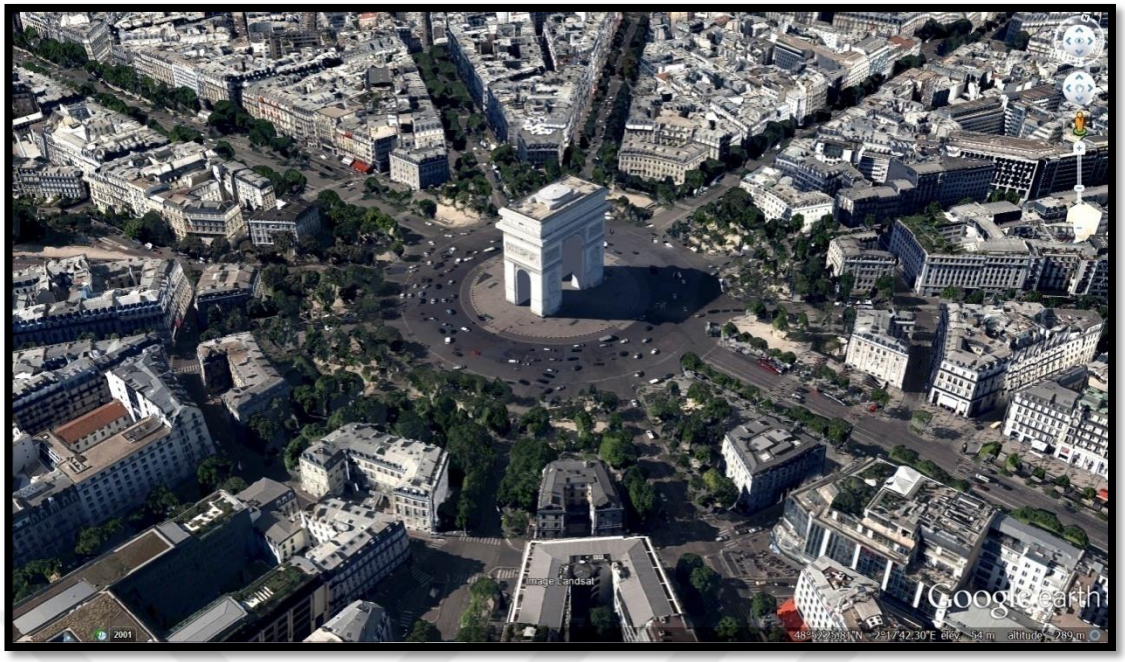
Geniş bulvar ve Vistalar, kentsel mekanın daha belirgin ögeleri haline gelmiştir. Baroğun merkezi vurgulayan niteliği, radyal yol düzenleri ile kentsel dokuya yansımış, yol, döşeme, süsleme biçimindeki abartı altın dönemini yaşamıştır. İnsanda gerçekten estetik duygular uyandıran büyük, yoğun bezemeye sahip yapılar ile yolların oluşturdukları uyum, kentsel estetiğin barok dönemdeki belirgin niteliklerinden biri olup dış mekan ve bahçe olgusunun daha da önem kazandığı kentsel çevreler biçimlenmiştir. Buna, bahçe düzenlemedeki yeni beğeni biçimi de eklendiğinde kentsel estetiğin kent bütününde açık ve kapalı alanlarda daha da önem kazandığı kesinlik kazanmaktadır (Şekil 1.6) (Erdoğan, 2006).

Şekil 1.6. Barok dönemi meydan Piazza Navona(URL, 3)

- **Klasik Dönem**

Ortaboy (1991)'a göre, Klasik dönem düzenlemelerinde mekansal düzenin ana aksının ve bakışın uzağa yönelmiştir. Bunun nedeni akstır. Bu içerikte aksiyel organizasyonla bütünleşen meydanlar mekan bilincinin oluşmasındaki ilk etap olma işlevini yitirerek uzayıp giden bir aksın genişlemeleri haline gelmişler ya da bu aksiyel düzenin bitiş noktalarında ve bir veya birden fazla anıtsal değerdeki yapıların önünde oluşmuşlardır (Ersağdıç, 1998). Roma baroğuna göre klasik dönem meydanlarında, hareketi değil dinlenmeyi ve durmayı çağrıştırmak amacıyla üçüncü boyut özellikleri dikkatle ele alınmış ve dengelenmiştir (Şekil 1.7)(Kır, 2009).

Şekil 1.7. Klasik dönemi meydan Place de I'Etoile (URL, 4)

- **Endüstri Devrimi Sonrası**

Endüstri devrimi sonrasında kentleşmede ölçek ve biçim çeşitliliği izlenmiş, kentler büyümüş, yeni işlevlerin gelmesi ile bir bakışta algılanan küçük ölçekli kentler gitmiş, yerine büyük nüfuslar barındıran sanayi kentleri gelmiştir. Kent merkezleri büyümüş ve sadece kullanım-işleve yönelik uygulamalar sonucunda bir estetik karmaşa dönemi ortaya çıkmıştır. Günay ve Salman (1994)'a, Bu estetikten yoksun yeni uygulamalara tepki olarak da güzel kent: "city beautiful", bahçe kent: "garden city, endüstriyel kent: "industrial city", pratik kent : "city efficient" gibi yeni kentsel yaklaşımlar gündeme gelmiş ve gerek kentsel yapılanma gerekse çevre ve kent estetiği bağlamında bir çözülme ve çelişkiler dönemi yaşanmıştır (Şekil, 1.8)(Erdoğan, 2006).

Şekil 1.8. Endüstri sonrası meydan Victoria Meydanı (URL, 5)

Bu dönemde, üretimde hâkim olan anlayış ölçek ekonomisidir. Öyle ki, ekonomik faktörler kentsel gelişmenin de en belirleyici unsuru olmuştur. Fabrika denilen büyük üretim tesislerinin hayata girmesiyle önce hayatın ölçeği sonra da bu değişime paralel olarak şehirlerin ve kentsel mekânların boyutları de değişime uğradılar. Hayatın her alanındaki ölçek değişimi şehrin meydanında da kendini göstermiş ve eskinin "mekân hissi veren" kapalı meydanları yerlerini yeni söylemin gereklerini yerine getirebilecek açık alanlara (city space) bırakmaya başlamışlardır. Sanayi İhtilâli sonrasının kent modelinde merkezde fabrikalar vardır. Buna bağlı olarak demir yolları, istasyonlar, kıyı şehirlerinde limanlar ve iskeleler en önemli kentsel mekânlardır (Taşçı, 2012).

- **Doğu Kültüründe Kent ve Meydan Kavramı**

İslam dünyasında sosyal yaşam cami ve çarşıda geçmekte, cuma namazının kılındığı büyük camiler kentlerin ticaret merkezlerinin, çarşılarının yakınında veya içlerinde yer alarak kalabalığı kendilerine çekmektedirler. Kadınların söz sahibi olmadığı politik yaşamda, erkekler cuma namazı kıldıkları camide ve cami avlularında toplanmışlardır. Camiler iç ve dış avluları, kalabalık bir cemaati bir arada toplayan mekanlar yaratmaları ve de görkemli mimarileriyle

İslam kentlerinin toplanma mekanları olmuşlardır. Batı kültüründe insanların bir araya geldiği meydan, Doğu kültüründe karşımıza camilerinin avluları olarak çıkmaktadır (Tayşi, 2006).

- **Osmanlı Döneminde Anadolu'da Meydan**

Türk kentlerinde Avrupa'daki gibi belirgin bir meydan anlayışı olmadığını, bu meydanların işlevini yerine getiren camiler ve cami avlularının bulunduğunu ve toplumsal yaşantının merkezi zaten cami olduğu için ayrıca kent meydanın gelişmesini teşvik edecek bir toplumsal isteğin de oluşmadığını' belirtmektedir. Aslında düşünüldüğünde, meydan denildiğinde Köy değil Kent Meydanları akla gelmelidir. Zira Osmanlı yaşam biçiminde Semt ve Mahallelik kavramı önemlidir. O dönem kamusal alanlar genellikle erkeklere aitti ve erkeklerin yaşamı da yürüyüş mesafesindeki Ev- İşyeri- Kahvehane- Cami- Çarşı beşgeni arasına sıkışmış durumdadır. Dolayısıyla bu alanlarda kadınlı erkekli halkın bir araya geldiği meydan kültürünün oluşması da beklenmemektedir (Aydemir, 2004).

Geleneksel Türk kent dokusunda, meydan denince akla gelen kavram mahalle meydanıdır. Mahalle içerisinde yol çizgilerinin kırılması ya da birbirinden uzaklaşması sonucu ortaya çıkan nispeten geniş alan, mahalle meydanı olarak işlev kazanmıştır. Bu alana meydan kimliğini veren diğer mekansal özellikler ise çeşme, cami, anıtsal ağaç ya da kahvehanelerdir. Bunun yanı sıra, mahalle biriminin ticaret fonksiyonu da bu mekanda yer almaktadır. Bu mekanlar ayrıca mahalle içi bir kamusallığa işaret eder. Ancak bu kamusallık, kadınların yoksun olduğu bir kamusallıktır. Ayrıca bu alanlara siyasi bir anlam yüklemek de söz konusu değildir (Bilgihan, 2006).

- **Cumhuriyet'e Geçiş Sonrası Meydanlar**

Cumhuriyetle birlikte özellikle idari yapıların önünde meydanlar oluşturulmuştur. Erken cumhuriyet dönemine ait tipik mekanlar istasyon Caddeleri ve Atatürk Bulvarlarıyla birlikte vilayet konakları ve bunların

önündeki vilayet meydanlarıdır. Törenler burada gerçekleşmekte, halk da siyasal bilgi akışını burada sağlamaktadır (Bilgihan, 2006).

- **Günümüz Meydan Anlayışı/Modern Zaman Meydan Anlayışı**

Günümüz kentlerinde; kamusal binaların çevresi, buluşma yerleri, gösteriler için toplanma mekanları, tiyatro, sinema, restorant, cafe vb yerler, alış-veriş yapılan sokaklar, ofis gruplarının yer aldığı çevreler, konut alanlarında yer alan yarı özel mekanlar, trafik kavşakları ve daha pek çok dış mekanlara gereksinim vardır. Bu mekanların oluşturduğu meydanlar ise kentte birçok fonksiyonu gerçekleştirmişlerdir.(Moughtin 1992; Önder ve Aklanoğlu(2002).

Yapılan araştırmalara göre günümüz meydanlarında kullanımların %90'ını oturma, bekleme, gezinme, yeme-içme, okuma, izleme, dinlenme gibi aktiviteler oluşturmaktadır. İnsanlar parklarda ya da meydanlarda yemek yemeyi piknik gibi algılamaktadırlar. Halka yönelik gösteriler, eğlenceler, çılgın görünüşlü kişiler, işle ilgili ayaküstü sohbetler meydanların kullanımını arttırmaktadır. Yalnız yaşayan insanların arkadaşlık etmek ya da yoğun çalışanların iş stresinden kurtulmak için öğle aralarında meydanları kullandığı gözlenmiştir (Marcus ve Francis 1998; Önder vd. 2002).

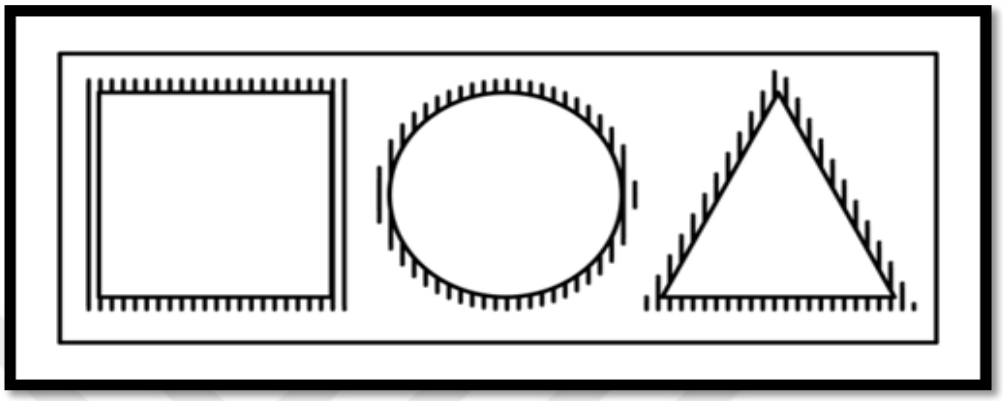
1.1.3. Tarihi kent meydanı

Tarihi Kent Meydanı; "yüzyıllar süren dönem boyunca oluşan yollar, sokaklar, caddeler ve yapılar ile açık alanların kompleks bir biçimde bir araya gelmesinden oluşan alanlar" şeklinde ifade edilmektedir (Freeman, 1988; Sağlam, 2012).

Meydanlar ilkçağlardan günümüze insanların toplumsal iletişim ihtiyacını karşılayan en önemli kamusal mekân olarak karşımıza çıkmıştır. Çatalhöyük'te M.Ö.6000'de konut gruplarının bir avlu etrafında toplanmasıyla oluşan avlular, tarihteki ilk meydan örnekleridir (Şekil 2.1). Bu tipoloji içeride kalan alanın önemli ölçüde kontrolünü sağlayarak savunma işlevini yerine getirmiştir(Aykurt, 2010).

1.1.4. Meydanların özellikleri

Meydanlar temelde 3 ana biçimden (kare, üçgen, daire) türeyebilir(Şekil 1.9) (Altınçekiç, 2000).

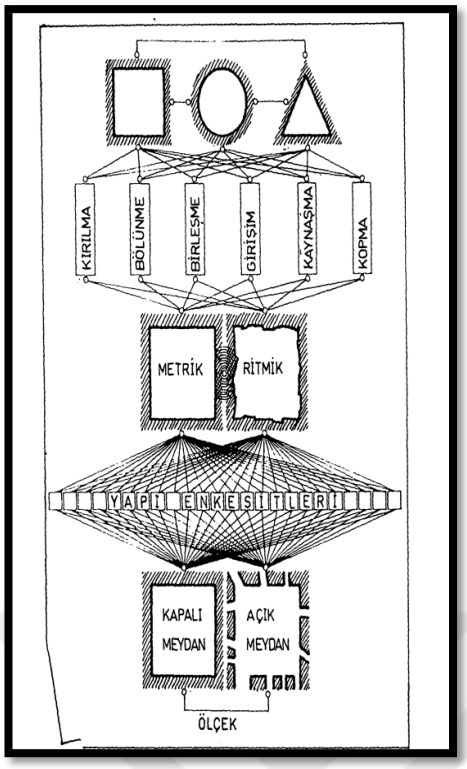

Şekil 1.9.Meydan biçimleri (Altınçekiç, 2000)

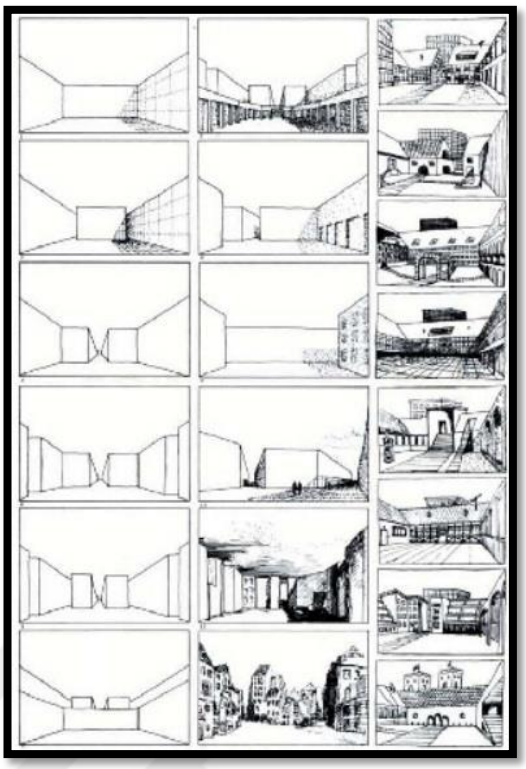
Kare, daire ve üçgen şeklinin değişik kullanımları ile meydan tipleri, farklı boyutlar kazanmış olur(Şekil 1.10).

Meydan biçimlerinin belirlenmesinde öncelikli olarak yapıların oluşturduğu kapalı (iç mekan) ve açık (dış mekan) alanların etkisinden söz etmek gerekir. Krier'in (1979) meydan tipolojileri bu anlamda belirleyicidir. Krier (1979), kapalı mekanı; özel yaşam (mahremiyet) alanı olarak dış etkilerden korunan alan, açık mekanı ise, dış mekanda yeşil alanlar, yapılar (binaların geometrik düzenleri ve cepheleri gibi) ile bağlantılı meydan ve sokaklarda yaşanan hareketli mekanlar olarak ifade etmiştir (Şekil 1.11) (Şahin, 2015).

Meydanlar, doğal ve yapısal elemanlar arasında ekolojik ilişkilerin kurulduğu mekanlardır. Bu işlevlerinin yanı sıra meydanlar, görsel kalitesi ve kentin geleneksel yapısını vurgulayan ve yapısal elemanların yapay görünümünü giderici bir çevre olarak da önem arz eder (Carr vd., 1995; Bulmaz 2018).

Şekil 1.10. Meydan Tipleri(Krier, 1979; Şahin, 2015)

Şekil 1.11. Meydan Tipolojileri (Krier,1979; Şahin, 2015)

- **Meydanların İşlevsel Özellikleri**

Meydanlar; kent halkının gereksinmelerine fizyolojik yönden yeme-içme alanlarının olması, sosyolojik yönden buluşma, iletişim merkezleri olması, ekonomik yönden alışveriş merkezleri olması nedeniyle hizmet ederler (Aslanboğa, 1986; Altınçekiç, 2000).

Zucker'in tanımlarına dayanarak meydanlar işlevlerine göre 3 ana bölüme ayrılmaktadır:

Trafik Meydanları: Genellikle yuvarlak şekilde ve odaksal olarak konumlanmış, trafik araçlarını toplamak ve belirli yönlere dağıtmak amaçlıdır.

Konutsal Meydanlar: Bina yoğunluğunu azaltmak, insanlara dinlenme mekanları yaratmak ve yeşil alanları arttırmak amaçlı bina içlerinde tasarlanan mekanlardır.

Yaya Meydanları: İnsanları toplamak, içine çekmek ve tutmak amaçlı meydanlardır. Bunun için de insanları o mekanda tutabilecek işlevlerin ve etkinliklerin düşünülmesi gereklidir. Meydanların sağlıklı ve iyi işleyebilmesi

için, meydanın işlevlerini birbirleriyle karıştırmamak; eğer birden fazla işlev uygulanacaksa, iki ayrı işlevin bir diğerini engellememesini sağlamak gerekmektedir (Gündem, 1999; Özcan, 2009).

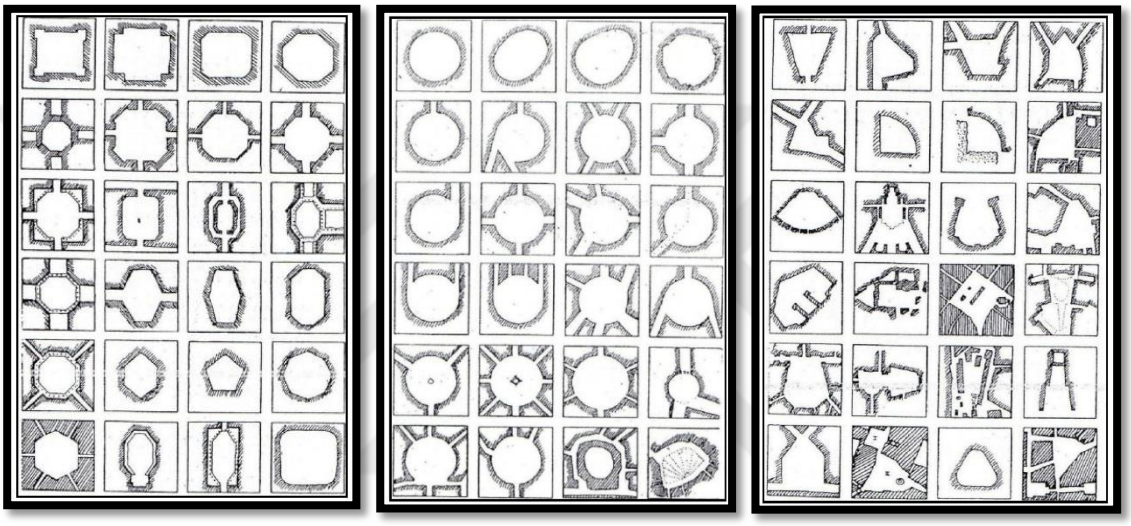
İşlevsel özelliklerine göre meydanlar birden çok amaca hizmet etmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

Çizelge 1.1. İşlevsel özelliklerine göre meydanlar (Gökgür, 2008; Bulmaz, 2018).

Çok fonksiyonlu merkezi kent meydanları	Kentin ihtiyaçlarına paralel bir biçimde birden çok amaca hizmet eden merkezi kent meydanlarıdır.
Ticari işlevli meydanlar	Çarşı-pazar, küçük işletmeler meydanın içinde veya yakında bulunmaktadır. Gösteriş meydanları Mimari ve kültürel öğelerle çekiciliği içinde barındıran mekânlardır.
Gösteriş meydanları	Mimari ve kültürel öğelerle çekiciliği içinde barındıran mekânlardır
Dini yapıların bulunduğu meydanlar	Dini yapıların önünde belli rekreatif özellikler üstlenen meydanlardır.
İstasyon meydanları	İstasyonların önünde yer alan bu meydanlar; bekleme, karşılama vb. görevleri karşılayan meydanlardır
İskele meydanları	Bekleme, karşılama, manzara seyri, yürüyüş yapma vb. görevler gören meydanlardır.

- **Meydanların Biçimsel Özellikleri**

Meydanların temeli biçimleridir, alan geometrisine göre şekillenirken, içeriği oluşmaktadır. Buna göre meydanlar kare, dikdörtgen, çokgen, dairesel, üçgen, birleşik geometrili gibi farklı formlarda ve formların içerisinde yapı olması veya olmamasına göre incelenmelidir (Krier, 1979; Demirel, 2008). Aşağıdaki şekillerde Krier'in form açısında incelediği meydanlar verilmiştir. Şekil 1.12'de geometrik şekli kare ve daireve üçgen olan meydanlar görülmektedir (Demirel, 2008).

Şekil 1.12. Kare, daire ve üçgenden türetilmiş biçimli meydanlar (Krier, 1979; Demirel, 2008)

Zucker (1959) meydanları şekillerine göre aşağıdaki gibi ayırmıştır (Altınçekiç, 2000).

Kapalı Meydan:Sınırlandırılmış meydanlardır. Kare, dikdörtgen, daire veya herhangi düzenli bir geometrik formla oluşturulmuş meydanlardır. Meydanın etkisi, yapıların miktarının farklılığına, alçak ve yüksek binaların kontrastlığına, plastik öğelerin yerine bağlıdır. Bu düzende, meydandaki denge, düşey ve yatay düzlemin eşitliliği ile sağlanacaktır.

Egemen Meydan: Bir yapı veya açık alanın yönlendirdiği ve diğer binalar ile ilişkilendiren bir meydan tipidir. Yani bir kilise, anıtsal bir yapı, saray belediye binası, çeşme tren istasyonu gibi baskın bir yapı, açık alanın ilişkilerini

yönlendirir. Çoğunlukla meydana çıkan ana yolun yönü ana binaya ait aksı belirler.

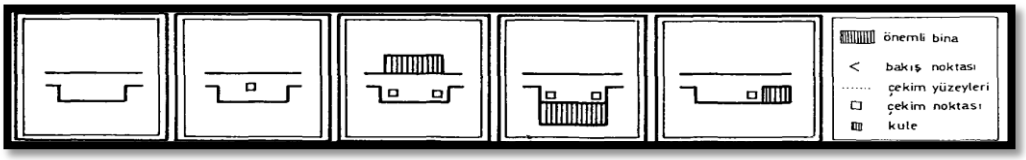
Merkezsel Meydan: Kapalı meydanın içerisinde dikey vurgu elemanının bulunması bu meydan tipini karakterize eder.

Gruplandırılmış Meydan: Her obje bir meydanda bireysel ve birlik içerisinde kendiliğinden var olabilir. Farklı form veya boyuttaki meydanlar tekbir yönde sıralanabilir ya da küçük bir meydan daha büyük bir meydana açılabilir veya farklı şekil ve orandaki üç veya daha fazla meydan tek bir binayı çevreleyebilir.

Serbest Biçimli Meydan: Artistik özelliği, estetik kalitesi olmayan amorf (düzensiz kesin bir biçimi olmayan) meydan tipidir (Altınçekiç, 2000).

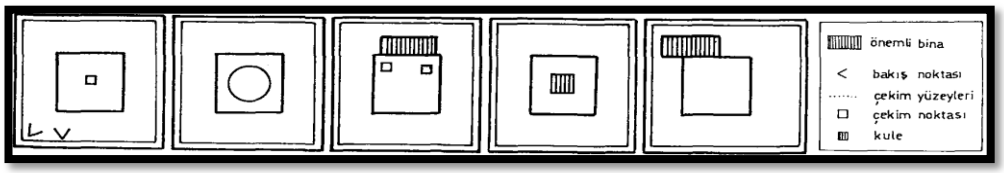
Karaman'a (1989) göre söz konusu üç ana biçimin türeyenleri ile meydan tiplerini aşağıda ki şekilde açıklamaktadır (Altınçekiç, 2000).

- **Niş Tipi Meydanlar:**Kilise, saray gibi önemli bir yapıya görsel rahatlık sağlamak amacı ile mekanın bir nişle genişlemesi şeklidir (Şekil 1.13).

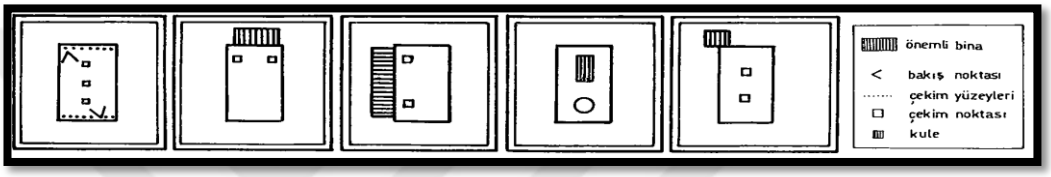
Şekil 1.13. Niş tipi meydanlar (Altınçekiç, 2000)

- **Kare Tipi Meydanlar:**Genellikle vurgu elemanının merkezde yer aldığı ya da önemli yapı veya yapıların karenin bir kenarında yer aldığı meydanlardır. Bu elemanlar meydanın ağırlık merkezini kendine çekmektedir (Şekil 1.14).

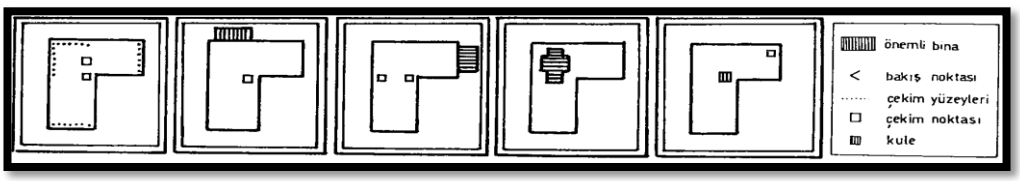
Şekil 1.14. Kare tipi meydanlar (Altınçekiç, 2000)

- **Dikdörtgen Tipi Meydanlar:**Genellikle meydanın iki kenarında çekim oluşmaktadır.Bu noktalarda yer alan önemli yapılar vurgu alanları olarak aks boyunca bulunur (Şekil 1.15).

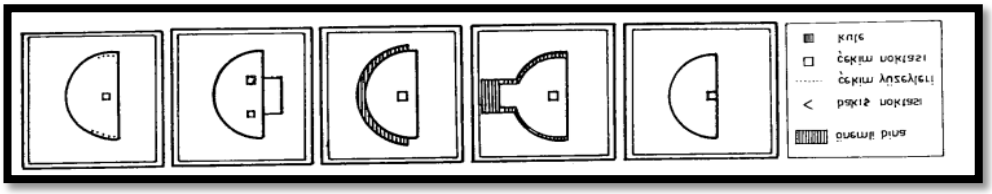
Şekil 1.15. Dikdörtgen tipi meydanlar (Altınçekiç, 2000)

- **L Tipi Meydanlar:**İki dikdörtgen tipi meydanın birleşmesinden oluşur. İkikolun uç noktalarında ilginç ve farklı perspektifler vermektedirler (Şekil 1.16).

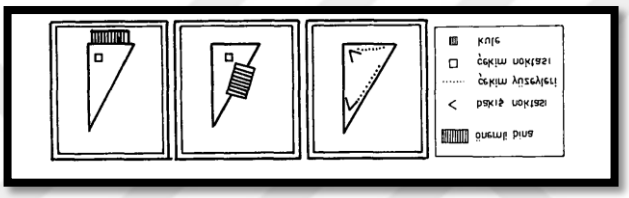
Şekil 1.16. L tipi meydanlar (Altınçekiç, 2000)

- **Yarım Daire Tipi Meydanlar:** Algılamanın merkeze çekildiği meydanlardır. Birçok örnekte yarım daire kısmının bina ile çevrili, düz kısmının tamamen ya da kısmen açık bırakıldığı görülmektedir (Şekil 1.17).

Şekil 1.17. Yarım daire tipi meydanlar (Altınçekiç, 2000)

- **Üçgen Tipi Meydanlar:**İki yolun kesişme noktasından ikiye ayrılması gibi bir oluşumdur. Çekim ve vurgu noktalarının yeri üçgenin açı ve oranlarına bağlıdır (Şekil 1.18).

Şekil 1.18. Üçgen tipi meydanlar (Altınçekiç, 2000)

Meydanın formlarını belirlemede yapılan en önemli iki teori Paul Zucker ve Sitte tarafından bulunmuştur. Zucker meydan çalışmalarından sonra beş form belirlemiştir: (Moughtin, 1992; Özcan, 2009).

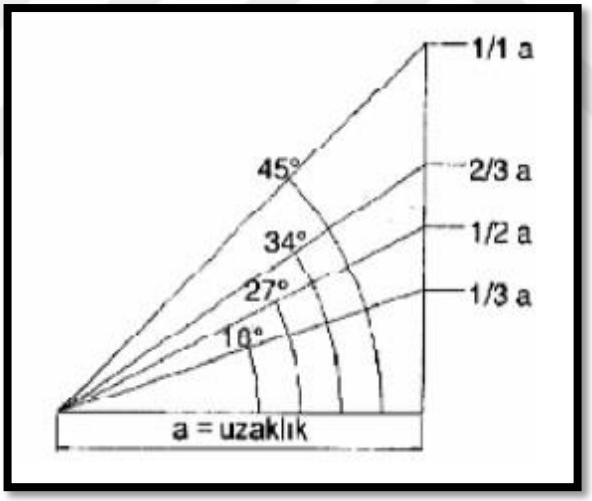
Kapatılmış (çevrilmiş) Meydan: Alanı kendiliğinden içine alan.
Baskın (vurgulayıcı) Meydan: Alan ana binaya yönlendirilmiştir.
Merkeze Dönük Meydan: Bir merkez etrafında oluşan meydandır.
Gruplandırılmış Meydan: Uzamsal (uzaysal) birimlerin birleşerek geniş kompozisyon oluşturmasıdır.
Şekilsiz Meydan: Alanlar sınırsızdır.

- **Meydanda Ölçek**

Meydanın ölçüsü kentin büyüklüğü ile orantılı olmalıdır. Meydan insanların ve araçların toplanma ve dağılma noktası olduğu için kullanıcıların yoğunluğuna cevap verecek şekilde planlanmalıdır. İnsanın meydanla ilişkisi sağlanırken,

büyük alanlarda onun kendi boyutu ile ilişkilendirebileceği öğeler yerleştirilir, (heykel, anıt, çeşme, havuz vb.). Böylece meydanın ölçeği dengelenerek insanlar üzerinde olumlu etki yapar (Gültekin, 1996).

Oran, meydanı sınırlayan yapılarınyükseklikleri arasında aranır. Meydan ve meydandaki baskın olabilecek yapı ölçüleriyle aralarında oransal bir ilişki vardır. P. Zucker'e göre, önemli ölçülerden birisi de gözün görüş açısıdır. İnsan gözünün bir cismin tamamını, gözünü sağa- sola, yukarı-aşağı hareket ettirmeden, görebileceği açı 27 derecedir. 27 derecelik açı, cisim ile gözlemci arasındaki uzaklık cismin yüksekliğinin iki katı olduğunda sağlanmış olur. Objeye yakınlaşıldıkça, objenin görsel olarak kavranabilmesi zorlaşacaktır, ancak 18 derecelik bir açı da izlenecek yapının çevresiyle ilişkilerini kavramak için yeterlidir (Şekil 1.19) (Sala, 2009).

Şekil 1.19. İzlenen cismin yüksekliği, cisme olan uzaklık ve görüş açısı arasındaki ilişki (Tayşi, 2006)

Camillo Sitte, meydanları sınıflandırırken üç prensibin varlığını vurgulamaktadır:

1. Meydanın ölçüleri aynı zamanda mekanın baskın binasının önemine ve özelliklerine bağlıdır. Geniş ve derin olmak üzere iki tip meydan vardır. Meydanların geniş ya da derin olmasını meydanıın karakterini oluşturan yapılar belirler. Kilise yapısı ile belirlenen meydanlar, kilisenin dar ve yüksek

olmasından dolayı derin, belediye binalarının bulunduğu meydanlarsa, belediye binalarının enlerinin yüksekliklerine göre daha büyük olması nedeniyle geniştir.
2. Her kentte birincil meydanlar büyük ölçülere sahiptir. Diğer meydanlar için bu ölçüler sınırdır.
3. Büyük kentlerin ana meydanın kendinden küçük kentlerin meydanlarından daha büyüktür (Tayşi, 2006).

Meydanın boyutu büyüdükçe, meydanı sınırlayan binaların etkisi azalır. Etraftaki binaları iyi algılayabilmek için mekanın büyüklüğü ile bina yüksekliği arasında belli oranlar vardır. İnsanın tüm yapıyı algılayabilmesi için yapı yüksekliğinin iki katı kadar bir mesafeden bakması gerekmektedir. Burada kullanılan dikey görüş açısı 27 derecedir. Bitişik nizam bir kentsel dokuda bu katsayı üçe çıkmakta ve dikey görüş açısı 18 dereceye düşmektedir (Karaman, 1989; Gültekin, 1996).

1.1.5. Türkiye'de ve Yurtdışında Tarihi Kent Meydanları Örneği

Türkiye'de kent meydanları belirlenirken ülkenin en büyük üç kentine ait, kentin kimliğinde ve geçmişinde önemli yere sahip üç meydan olan Kızılay, Taksim ve Konak meydanları tespit edilmiştir. Kızılay Meydanı Türkiye'nin planlama ilkeleri doğrultusunda yer alan ilk kent meydanıdır (Aykurt, 2016).

Kızılay Meydanı-Ankara/ Türkiye

Kızılay Meydanı, Ankara'nın en işlek caddelerinden Atatürk Bulvarı'nın Ziya Gökalp Caddesi ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı ile kesiştiği noktada yer alıyor. Adını Kızılay kurumundan alan meydanın hem Metro hem de Ankaray bağlantısı bulunuyor. Haftanın her günü kalabalık ve hareketli olan meydan da kutlamalara ve gösterilere tanıklık ediyor (URL-6).

Konak Meydanı-İzmir / Türkiye

Kemeralti Çarşısı, hükümet konağı, saat kulesi, ilk kurşun anıtı gibi tarihsel ve sembolik öğeler barındıran meydan en son 14 Nisan 2007'de yoğun katılım olan Cumhuriyet Mitingi'ne tanıklık etti (URL-6).

Taksim Meydanı-İstanbul / Türkiye

280 yıllık bir geçmişe sahip Taksim Meydanı, İstanbul'un ve Türkiye'nin kalbinin attığı yerdir. Taksim Cumhuriyet Anıtı, 8 Ağustos 1928'de açılmıştır. Bu anıt, ilk defa figüratif bir anlatımla Mustafa Kemal Atatürk'ü ve kurulan yeni düzeni topluma tanıtan heykeldir. Taksim Meydanı birçok protestoya, gösteriye, şenliklere ve cumhuriyetin en kanlı olaylarına sahne olmuş bir meydandır. 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın Taksim Meydanı'nda kutlanması dönemin hükümeti ve kitleler arasında hep tartışma konusuydu. 50 yıllık yasaklı dönem 1976'da sona erdi ve bir sene sonraki kutlamalar maalesef ki kana bulanacaktı. 1 Mayıs 1977'de İşçi Bayramı'nı kutlamak üzere yaklaşık 500 bin kişi Taksim Meydanı'nda toplandı. Su kaskatlarının çatısını kullanan provokatörler buradan halkın üstüne ateş açtı. Ateş açılınca yaşanan izdihamda 34 kişi yaşamını yitirdi ve yaklaşık 130 kişi yaralandı. O gün, tarihe Kanlı 1 Mayıs olarak geçti. Taksim 32 yıl sonra, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nın resmi tatil ilan edildiği 2009'da kitlelere açıldı. Ama sonraki yıllarda da meydandaki kutlamalar iktidarın keyfine bağlandı. Son olarak da Gezi Parkı eylemleriyle tüm dünyanın dikkatini çekti(URL-7).

Kızıl Meydan - Moskova / Rusya

Kanlı olaylara şahit olduğu kadar dünyaca ünlü sanatçıların konserlerine ve festivallere de tanık olan meydan mimarisiyle adeta bir masalın içinden fırlamış gibi göz kırpıyor. Saint Basil Katedrali, Devlet Tarih Müzesi, Lenin'in Mozolesi ve Kremlin'le çevrili Kızıl Meydan turistler kadar halkın da yoğun ilgi gösterdiği bir meydan. Kış aylarında dev bir buz pateni pistine dönüşen meydanda saatlerce kayabilir ve meydanın ışıl ışıl renkleriyle gecenin tadını çıkarabilirsiniz(URL-7).

Tiananmen Meydanı - Pekin / Çin

Hükümeti protesto eden binlerce öğrencilinin katledildiği bu kanlı meydan nice büyük ayaklanmalara tanıklık etmiş. Kapıda ise ziyaretçilerini karşılayan mermerden dört aslan heykeli var. Kuzeybatıda bulunan aslanın karnında 1989'da yaşanan katliamda isabet eden bir kurşunun bıraktığı delik halen görülebilir. Mao'nun mezarı, Çin Devrim müzesi, Sovyet tipi binalar ve anıtlarla çevrili olan Tiananmen halen dünyanın en büyük meydanı. Her ne kadar kanlı bir katliama şahit olsa da halen dünyanın en çok ziyaret edilen yerlerinden sadece biri. Tiananmen Meydanı'nın kuzey tarafında her gün sabah ve akşam saatlerinde bayrak töreni düzenleniyor(URL-7).

Plaza Mayor Meydanı - Madrid / İspanya

İspanya kadar Madrid'in de en ünlü meydanı Plaza Mayor, günümüze gelene kadar boğa güreşleri için arena, pazar yeri, futbol sahası, konser alanı olarak kullanılmış; hatta eski dönemlerde idamlara sahne olmuş bir yer. Madrid'e gelen turistlerin ilk durağı olan bu meydan ilk yapıldığı zamanlarda kent duvarlarının dışında kalmış. Bu devasa meydan şimdi ise; bir zamanlar fırıncılar loncasının evi olan renkli yapı Casa de la Panadería'nın ve Kral III. Philip'in anıtının hemen karşısında kalıyor(URL-7).

Makedonya Meydanı - Üsküp / Makedonya

Bir köprüyle kentin eski pazar yerine bağlanan meydan Üsküp'ün ana meydanı. Meydan 1963 yılında yaşanan büyük depremde neoklasik yapılı devasa ulusal bankası ve ordu evi yıkıldı. Bunun üzerine yeniden inşa edilen meydan bir hayli genişlemiş durumda. Ortasında Büyük İskender'in heykelinin olduğu meydan günümüzde kentin canlı, enerjik ve turistik noktalarından biri konumunda. Meydana çıkan üç ana yol var: Japon kiraz ağaçlarıyla süslü Maksim Gorki, tamamen yayalara açık olan Dimitar Vlahov ve Makedonya Caddesi. Meydan; şenliklere, konserlere ve festivallere ev sahipliği yaptığı kadar zaman zaman protesto ve gösterilere de sahne oluyor(URL-7).

Trafalgar Meydanı - Londra / İngiltere

Londra'nın merkezinde, National Art Gallery'nin ana giriş kapısının baktığı Trafalgar Meydanı, adını 1805 yılında Trafalgar Savaşı'nda ölen Amiral Horatio Nelson'dan alır. Meydanın ortasında 46 metre yüksekliğe sahip granit bir sütün ve üzerinde 5,5 metre boyunda Nelson'un heykeli bulunuyor. Tüm kenti buradan seyreden Nelson anıtının etrafı devasa boyutlardaki aslan heykelleri ve çeşmelerle çevrili. 1820 yılında pek çok binanın yıkılması ile düzenlenen meydan, sabahın ilk ışıklarına kadar süren eğlencelere, konserlere ve politik amaçlı gösterilerin sıkça sahne oluyor(URL-7).

Times Meydanı - New York / ABD

1904 yılının yılbaşı akşamı meydanda bulunan yeni binasına havai fişek kutlamaları ile taşınan New York Times gazetesinden adını alan Times Meydanı, yıl boyunca ortalama 50 milyon kişi tarafından ziyaret ediliyor. New York Times'ın taşınmasıyla başlayan ve günümüzde gelenek haline gelen havai fişek kutlamaları her yılbaşında binlerce insanı buraya topluyor. Times Square, hiç kuşkusuz sadece Amerika'nın değil, tüm dünyanın en ünlü meydanlarından biri. Neon ışıkları, metrelerce yüksekliğe sahip plazaları ve reklamların ardı ardına aktığı dev LED ekranlarıyla günün 24 saati hayat dolu, uyku nedir bilmeyen bir meydan. Sadece yayalara ait olan alanlara kafelerin serpiştirdiği masalar, buranın hareketliliğini daha da arttırıyor(URL-7).

Piazza Navona Meydanı - Roma / İtalya

Bernini'nin muhteşem çeşmesi, birbirinden renkli eğlenceleri bu meydanın harikalar diyarı olduğunun bir kanıtı adeta. Meydan; kafeleri, seyyar satıcıları ve sokak göstericileri ile gün boyunca hareketli. Soğuk kış gecelerinde bile insanların akın ettiği, keyifli sohbetlerin mekanı olan bu güzel meydan, Noel alışverişi için de birebir. Meydanda yer alan 3 çeşmenin en ünlüsü ise Bernini tarafından tasarlanan Dört Nehir Çeşmesi. Çeşmenin hemen arkasında Sant Agnese in Agone Kilisesi bulunuyor. Roma'nın en ünlü kiliselerinden sadece biri olan San Luigi dei Francesi ise hemen binaların arkasında muazzam güzelliğiyle duruyor(URL-7).

Yonge-Dundas Meydanı - Toronto / Kanada

Burası sanki Toronto'nun Times Meydanı. .Yonge ve Dundas caddelerinin kesiştiği noktadaki meydan. 2002'de tamamlandı. Rengarenk ışıkları ve ekranlarıyla Yonge-Nundas Meydanı, oturulabilecek kafelere ve modern ışıklı fıskiyelere sahip New York ambiyansını hissedebileceğiniz, yüksek binaların ve dev ekranların olduğu meydan, en çok turist çeken yerlerden biri. Etrafta pek çok farklı mağaza, restoran, kafe de mevcut(URL-7).

Aziz Petrus Meydanı - Roma / İtalya

Aziz Petrus Meydanı, Vatikan devleti ve kentinde bulunan Aziz Peter Bazilikası'nın önünde yer alan alandır. Gian Lorenzo Bernini tarafından tasarlanan meydanın yapımı1656-1667 yılları arasında tamamlandı. Meydanın merkezinde 25,5 metre yüksekliğinde bir Mısır obeliski bulunmaktadır. Burası Katolik Hristiyanlar için büyük önem taşıyor. Aziz Petrus Meydanı'na her yıl on binlerce Katolik ibadet için geliyor(URL-7).

Dam Meydanı - Amsterdam / Hollanda

msterdam kent merkezinde yer alan meydan yıl boyunca hem turistlerin hem de yerli halkın buluşma noktası olmuştur. Zaman zaman eğlencelerin ve festivallerin de düzenlendiği meydanın etrafı; Nieuwe Kerk, Koninklijk Paleis (Amsterdam Kraliyet Sarayı), Ulusal Anıt, Madame Tussauds Müzes binası, Damrak Caddesi, De Bijenkorf, Kalverstraat ve NH Grand Hotel Krasnapolsky ile çevrilidir. Meydandaki Kraliyet Sarayı günümüzde halen Kraliyet törenlerinde kullanılıyor. Meydanın tam ortasında bulunan National Monument yani Milli Anıt, 2. Dünya Savaşı'nda hayatlarını kaybeden Hollandalı askerlerin anısına 1956 yılında inşa edilmiştir(URL-7).

1.1.6. Kent ve Kent Kimliği Kavramı

Kent Kavramı?

Sözcük karşılığı olarak kent, Almanca (stadt), İngilizce (town) ve (city), Fransızca (ville) ya da (cite)'dir (Erton, 1995).

Türkçe'de kullanılan şehir sözcüğü ise Farsça (şehr)'den gelmektedir ve anlamı: halkının çoğu ticaret, sanayi ve yönetim ile ilgili işlerle uğraşan yerleşme alanıdır. Kent sözcüğü ise eski Türkçede'ki (kend)'den gelmektedir. Organize bir bütün olarak kabul edilen kent, yaşar;bu nedenle kenti geçmişi, hali ve geleceği olan bir organizasyon olarak tanımlamak gerekir (Erton, 1995).

Ana Britanica'nın (Anon, 1988) kent tanımını "nüfusu büyüklüğü ve yoğunluğu aşan, ekonomisi tarım dışı etkinliklerde yoğunlaşan ve kendi nüfusundan başka, etki alanı içinde yaşayanlara da hizmet sağlayan yerleşmelere verilen ad" olarak vermektedir. Bunun dışında, kent tanımı değişik yönlerden yapılabilmektedir fakat, üzerinde kesin anlaşılmış bir tanım olduğuda söylenemez. Çünkü, değişik ilgi alanlarına, değişik bilim dallarına ve değişik ülkelere göre bu tanımlar farklılıklar göstermektedir (Aydemir vd. 2004).

Ekonomik potansiyelin gelişmesi, sermayenin kent halkı içinde dönüşümü, halk içinde sosyal mobilitenin artırılması, insancıl ilişkilerin gelişmesi gibi amaçlar için, kenti yönetenlere ve plancılara düşen görev; kenti, sokakları, yeniden keşfetmeye çalışmak, kent merkezleri ve kent sokaklarının yaya merkezli olarak halka tekrar kazandırılması amacıyla daha büyük ilgi ve araştırma gayreti içine girmeleridir. Bu amaçla kentlerimizde bazı yöntemler kullanılmakta; ancak çoğunda başarısız olunmaktadır. Otomobil merkezli planlama anlayışı sonucu ikinci plana itilen yayalar, yeniden sokaklarına kavuşturulmak için bazı formüller oluşturulmaktadır. Bunları şöylece sıralanabilir(Kaya, 2003) :

1-Yayalaştırılmış Sokaklar: Kesin olarak otomobil trafiğine kapatılan yollar tamamen yayalara tahsis için düzenlenmektedirler. Ancak yapılan düzenlemeler bazı durumlarda hem o sokakta işyeri olanları, hem o sokakta ikamet edenleri, hem de o sokağı kullanan yayaları tedirgin etmektedir. Hele, hele yayalaştırılmış bazı sokaklar, artık açık otopark alanlarına dönüşmüştür. Araçların arasından yayalar bile zorla geçebilmektedir. İtfaiye ve servis araçları bu sokaklara

girememektedirler. Bu sokaklarda yaşayan hasta, yaşlı, yada özürlüler, mağdur olmakta, araçlara zorlukla ulaşabilmekte, yada ulaşamamaktadırlar. Kapatılan bu sokaklara yakın yerlerde otopark düzenlemeleri yapılmadığı için, Otopark sorunu gittikçe artmaktadır. Bu sokaklardaki yeni yapılarda Belediye otopark zorunluluğu aramakta, otopark giriş ve çıkışı istemekte, ancak özel otopark olarak yapılan bu alanlar sonradan yayalaştırılmış yol üzerinde olduğu için otopark amaçlı olarak kullanılamamaktadırlar(Kaya, 2003).

2- Yaşanabilir Sokaklar:Sosyal ilişkileri daha yoğun, özellikle ikamet ağırlıklı, daha emniyetli, daha güvenli, trafik hızının bariyerler yâda farklı zemin kaplamaları ile azaltıldığı, sokak oyunları ile sosyal aktivitenin artırıldığı, oturma ve komşuluk mekanlarının ortak kullanıldığı sokaklardır(Kaya, 2003).

3- Kapalı Sokaklar:Tamamen yayalara ayrılmış, kapalı mekânlar haline dönüştürülmüş kapalı çarşı benzeri sokaklardır. Burada girişte seçici emniyet personeli vardır. Halkın içeri girişi kontrol altındadır. Bu tip merkezler ve sokaklar, alt merkezlere ve diğer sokaklara olan ilgiyi azaltırlar, odak noktası oluştururlar. Buralarda, markalı butikler fastfood zincirler ve lüks restoranlar da yer almaktadır. Bu tip çarşılar ve sokaklar alış veriş gücüne göre toplumun sınıflaşmasına yol açması nedeniyle eleştirilmektedirler. Geleneksel, alış veriş alanları komşuluk alanları, ikamet alanları yoktur. Sosyal ve ekonomik çeşitlilikler yoktur(Kaya, 2003).

4- Demokratik Sokaklar: Sokak demokrasisi ve toplumculuk kavramının gelişmesi temeline dayalı olarak oluşturulurlar.
Demokratik sokakların bazı özellikleri şunlardır:
- Tarihselliği içinde barındırır. Anıların yok olmasına izin vermez. - Sosyal ve ekonomik çeşitliliği içerir. Sosyal ve ekonomik hareketliliği artırır. Sosyal adaleti yansıtır.
- Ekolojik olarak canlıdır, havası temiz, gürültü azdır. Görsel kirliliği barındırmaz.

- Otomobili dışlamaz, fakat sokağın diğer kullanıcıları olan yayalar ve bisikletliler ile daha eşit bir paylaşımı sağlayarak, araçlar için de yeterli mekânı barındırır
- Toplumun çeşitli kesimlerine açıktır. Otokontrolü dolayısıyla güvenlidir, konforludur. Özel mülkiyet kullanıcısı, önündeki sokağın bakımı ve denetimini yaparak kent yönetimine katkı koyar. Katılımı özendirir. Bu ortam değişim ve yenilikler için fırsat yaratır.
- Halk içindeki kullanıcı uyumluluğunu, kullanıcı yönetimini ve değişim içinde gelişimi teşvik eder.
- Anlam ve sevgi yüklüdür. Geçmişle gelecek arasındaki bağları yansıtır(Kaya, 2003).

Kent yalnızca, günümüz insanına daha büyük bir oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değildir, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (Hatt ve Alkan 2002).

Kent kimliği nedir?

Kimlik, doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi başka canlı veya objelerden ayıran, öncelikle onun görsel, işitsel vb. gibi diğer duyularla algılanan, kendine özgü olma durumudur (Prohansky ve Abba 1983; Deniz, 2004).

Kimlik Webster sözlüğünde ise bireyin veya varlığın ayırt edilebilen karakteri veya durumu olarak tanımlanmaktadır. Lynch, kimliği bir varlığı diğer varlıklardan farklılığı ve özgün olma durumu olarak tanımlar ve kimliğin benzerliklerle değil farklılıklarla oluşacağını vurgular(Bingül, 2004).

Kentin kimliği uzun bir zaman dilimi içinde oluşur ve şekillenir. Kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi kenti biçimlendirir. Bu nedenle kente kimlik kazandıran alanlar tek tek değil bir bütün olarak ele alınır (Suher, 2006; İlgar, 2008). Bununla birlikte, bu

bütünlüğün kente kimlik kazandıran tek tek alanlardan oluştuğu da unutulmamalıdır. Tarihsel bir birikim olmasının yanı sıra zaman içinde değişen toplum kültürü nedeni ile de bulunduğu her dönemde üzerine bir şey ekleyerek varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Kentte bir katmanlaşma vardır ve kentin sahip olduğu bu her tabaka farklı bir özelliğe sahiptir (İlgar, 2008).

Tarihten günümüze kentsel yaşamın en yaygın kullanım alanı kentsel açık mekanlardır. Kent meydanları, kentsel açık mekanların en etkin kullanılan öğesidir. Kent meydanı, kentli tarafından özel günlerde sosyal, kültürel, siyasal ve ticari amaçlar için kullanılan, kısaca kentsel yaşamın geçtiği önemli bir kamusal mekandır. Kentsel mekanlar; tasarımın ekonomik rasyonellik baskısı altında kalmakta ve geçmişteki kentlerin kent imgesinin (kenti tanımlayan öğeler olarak meydan, sokak, avlu, insan ölçeği...) ve kent kültürünün (kentlilik, kentli olma bilinci ve kentte yaşanılan değerler, gelenek, görenek,...) unutulmasıyla kimliksiz, niteliksiz ve benzer karakterde mekanlar ortaya çıkmaktadır. Bunedenlerden dolayı kent meydanları, tarih boyunca kentlerimizin kimliğini ve kişiliğini ortaya koyan önemli bir kentsel yaşam odağı iken günümüzde taşıt meydanları veya otopark olarak kullanılarak özgün değerlerini yitirmişlerdir (Vardar, 2005).

Her kentin kendine özgün bir mimari yapısı, yaşam tarzı, başka deyişle bir kimliği vardır. Kent kimliğinin temel değerlerini tarihsel ve kültürel birikim oluşturur. Kentin belleği ya da toplumsal bellek; mekan (yer)- zaman-anı-kimlik birlikteliğinden oluşmaktadır. Zaman içindeki toplumsal ve mekansal değişimin yaşayanlar üzerinde bıraktığı toplu izlenimler kent kimliğini oluşturmaktadır. Kentin fiziksel kimliği dendiğinde; doğal çevre ve bu çevreye eklenmiş insan yapımı olan maddi öğeler anlaşılır. Kenti inşa edildiği ve geliştiği doğal çevre öğeleri; o kentte var olan tarihi ve kültürel kalıntılar, deniz, ırmak, göl, dağ, tepe ve benzerleridir. Kentin kültürel kimliği ise, o kentte yaşayanların oluşturduğu, yarattığı kültür tarafından biçimlenir. Kültür- insan yapısı üretimler açısından değerlendirildiğinde- kuşkusuz ekonomi, teknoloji, mimari gibi alanlardaki üretimleri de içerir. Sadece alışkanlıklar, tutumlar adetler ve benzeri eğilimler değildir. İşte iki parçalı gibi duran kent kimliği, bir yandan doğa ve bu doğaya

katkıdan oluşan fiziksel-görsel kimliği, diğer taraftanda daha çok insan yapısı öğelerden oluşan kültürel kimliği içerir (Yayınoğlu ve Susar 2008).

Kimlik eski ile yeninin bir arada uyumluluğu ile oluşmaktadır. Sadece eskinin korunmasıyla kimlik korunamamaktadır. İnsanların zamanla dönüşmesi, kentlerinde insanlarla birlikte dönüşmesine yol açmaktadır. Gerçek kimliği ancak bu dönüşüm ile kavuşulacaktır. Kentlerde kimlik arayışları söz konusu olacaksa bu sadece yapılarında aranmamalıdır. Bunu eski ile yeninin, var olanla eklenenin, bir arada var oluş biçimlerinin bir doğrudan geliştirilmesinde aranması gerekmektedir (Acar vd. 1996; Can, 1999).

Kimlik kavramı içinde bir boyut olan görsel kimliğin bir iletişim yolu ve tasarımsal olduğu düşüncesinden yola çıkıldığında;görsel kimliğin, bir kentin kendi hemşehrisi, kentin ziyaretçileri ve ayrıca ulusal ve uluslar arası diğer sosyal paydaşlarla iletişim kurmakta olduğu kabul edilebilir(Odabaşı, 2007; Yayınoğlu vd.,2008). Kent görsel kimliği;kentteki kültürün, ekonomik faaliyetin ve coğrafi yapının ortak yansımasında, kentin gerek fiziksel yüzü, gerek grafik tasarımıyla somutlaşmaktadır. Bu iki yolla kentin kendini ifade ettiği kabul edilmektedir (Stigel ve Frimann, 2006; Yayınoğlu ve Susar 2008).

Yayınoğlu (2008)'na göre kent görsel kimliği tasarımında etkili olan işlevlerler şunlardır:

Pratik İşlevi: Kentin bir yaşam alanı olarak yapılar, peyzaj alanları, ulaşım sistemi, piktogramlar gibi elemanlarla tasarlanması sayesinde, bu alanların kullanımına uygunluğu, işlevselliği, gündelik yaşam düzenine katkısını ifadeeder (Yayınoğlu ve Susar 2008).

Estetik İşlevi: Kentin içinde yaşayanların-gelip geçenlerin, bu kentin ne anlam taşıdığından bağımsız olarak kenti izleyip gözlemlediklerinde oluşan algılama sürecinde ortaya çıkan estetik beğenileri, hoşlanma ya da hoşlanmamaları işlevidir(Yayınoğlu ve Susar 2008).

Sembolik İşlevi: Mimari, kent mobilyaları, doğal çevre, anıt eserler, açık hava sanat ürünleri, aydınlatma donatımı gibi elemanların estetik beğeniyi karşılayacak şekilde kentsel alanda tasarlanması bu nedenle önemlidir. Kentin fiziksel yüzünü oluşturan tüm elemanlar aynı zamanda bir ifade gücüne sahiptirler, birer işaret olarak içeriğe dolayısıyla da anlama sahiptirler. Kentin kendini ifade etmesi olarak da açıklanabilmektedir (Yayınoğlu ve Susar 2008).

Sosyal İşlevi: özellikle mimarinin başlı başına bir dil olduğuda bilinmektedir. Kentin işlevsel elemnalarının tasarlanışı bile aslında bir dildir; yetersiz ulaşım sistemi, engellileri gözerdı eden sosyal alt yapı, sosyal yaşamın açık havaya taşmasına olanak vermeyen çevresel düzenleme, karanlık geceler gibi birçok işaret kenti anlatmaktadır. Bunun tam tersi yönde niteliklerde kenti anlatmaktadır, ancak bu kez olumlu ve arzu edilen yöndedir. Sosyal işlev bakımından ise kentin tasarımını ve bu arada görsel tasarımını da yaratmakta olan gerek yasal kurumlar ve ortak girişim platformları, gerek gayri resmi diğer paydaşlar, beşeri unsur olma yönünde kenti kendi bilinçleri doğrultusunda biçimlendirirler. Tasarımlana kent, aslında bunu kendi eliyle (insan yapımıyla) yönlendirmiş olan kentlileri bu sefer geri dönüp etkilemeye başlamaktadır. Böylece, insan kenti, kent insanı etkileyip biçimlendirmektedir. Kent görsel kimliğide, kendisini biçimlendiren insana onu biçimlendirecek birçok farklı mesaj taşımaktadır. Bu nedenle tasarımın sosyal işlevi; estetik ve sembolik işlevin kaliteli bir içeriğe sahip olması ile iç içedir (Yayınoğlu ve Susar 2008).

Kentlerin kimliğini kentliler ve onların yaşam biçimi oluşturur. Kent kimliği, yaşam biçiminin kendisi değil de, bu biçimin sonucu olan ürünler yargılanarak değerlendirilemez. Kent kimliği durağan olmayan, sürekli değişip gelişen dinamik bir oluşumdur (Toker, 1993; Çöl, 1998).

- **Kent Kimliği Elemanları**

Lynch,(1960) ;kentsel kimliği, bir kenti diğer kentlerden ayıran karakterler ve bireysellik kavramlarıyla açıklamaktadır. Kimlik; bir nesnenin diğer nesnelerle arasındaki fark edilebilir, kendine özgü olma durumudur. Kimlik diğer şeylerle

eşitlik anlamında değil, bireysellik veya teklik anlamındadır. Kimlik elemanları şehirsel algılama ve şehir imajının esas belirleyicileridir (Deniz, 2004).

Kent kimliği, Doxiadis'e göre Doğal, beşeri, insan eliyle yapılmış çevreden kaynaklanan kimlik elemanları olarak 3'e ayrılmaktadır (Ocakcı, 1995; Altınçekiç, 2000).

Doğal Çevreden Kaynaklanan;bir kentin bulunduğu konum, topoğrafik durumu, iklimi, su öğesi, bitki örtüsü vb. doğal çevreden kaynaklanan veriler, kente kimlik verir.

Beşeri Çevreden Kaynaklanan;beşeri çevrenin öğeleri birey ve toplumdur. Bireyin kimliği, öncelikle içinde yaşadığı çevrenin bilinmesiyle oluşur. Bireysel kimlik, birey ve toplum kimliğini oluşturur.

İnsan Eliyle Oluşturulmuş;yapay çevre elemanlarının kent dokusu içinde kimlik elemanları olarak değerlendirilmesinde aşağıdaki faktörler etken olur.

Görüntü Faktörü;objenin formu, strüktürü, oranları, dokusu açısından oluşturduğu özgün görsel etki.

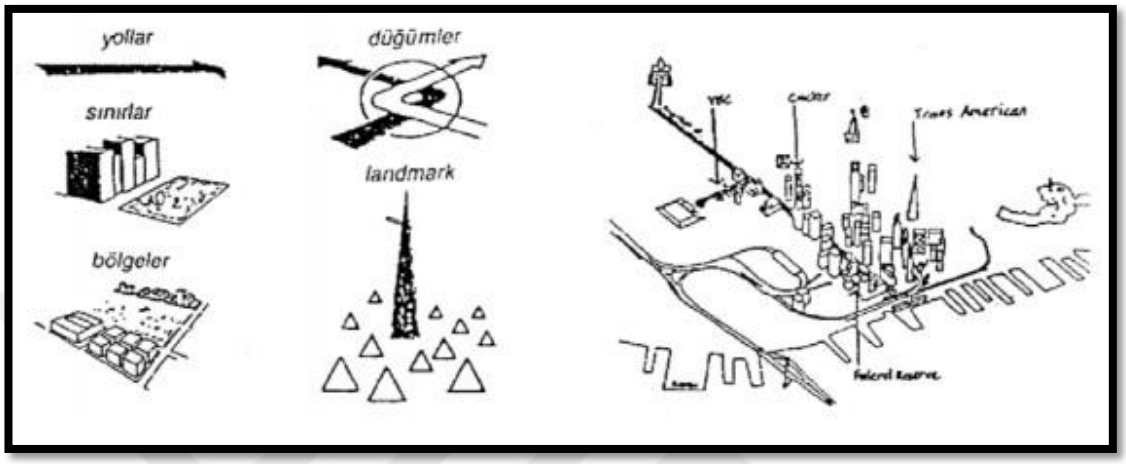
Konum Faktörü;objenin doğal çevre elemanlarıyla, kent eylem alanlarıyla ve diğer yapay çevre elemanlarıyla ilişkisi açısından bulunduğu özgün yer ve konumunu oluşturduğu etki.

Anlam Faktörü; objenin işlevsel önemi veya kentin tarihi gelişme sürecinde kazandığı anlamın, özgün, sembolik değerin oluşturduğu etkidir.

Bir kentin kimliğinin, karakterinin; kentin doğal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve yapılaşmış çevresinin mekânsal öğeleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerekliliği ortadadır. Bu nedenle, kent kimliği bileşenleri, çalışma kapsamında yapılan literatür araştırması sonucunda aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere sınıflandırılmıştır.

- **Kentsel Mekan İmgeleri**

Kevin Lynch'e göre, kenti imgeleyen beş ana öge vardır. Bunlar; yollar, kenarlar, bölgeler, düğüm/odak noktaları ve işaret öğeleridir (Şekil 1.20).

Şekil 1.20. Kevin Lynch'e göre, kent imgeleri(Lynch, 1960; Tayşi, 2006)

*Yollar:*Gözlemcilerin alışkanlık ve olanaklara bağlı olarak, ara sıra kullandıkları alanlardır. Bunlar; sokaklar, yaya yolları, toplu taşıma alanları, kanallar ve demir yolları olabilir. Bu öğeler pek çok kişinin imgesinde baskındır. İnsanlar hareket halindeyken kenti gözlemler ve bu yollar üzerinde diğer çevresel özellikleri algılayabilir ve bütünle ilişkisini kurarlar (Lynch ve Başaran 1973).

Sınırlar: Gözlemciler tarafından ulaşım aksları gibi kullanılmayan doğrusal öğelerdir. İki bölge arasında sınır işlevi görür, sürekliliği doğrusal olarak bölerler. Kıyılar, demir yolları, gelişme bölgesi sınırları ve duvarlar kenar öğelerine örnektir. Bu öğeler, koordinat eksenlerinden çok, yanal referanslar gibidirler. Bu tür kenarlar, bazı noktalarında geçişler veren ve iki bölgeyi birbirinden ayıran duvarlar ve iki bölgeyi birleştiren bağlantı noktaları olabilir. Bu kenar öğeleri pek çok kişinin yön bulmak için kullandığı önemli öğeerdendir. Ana hatları su veya duvarlarla sınırlanmış kentlerdeki gibi belirlenmiş alanları bir arada tutan bu kenar öğeleri; yollar kadar baskın omasa da pek çok insan için önemli oluşumlardır (Lynch ve Başaran 1973).

*Bölgeler:*İki boyutlu alanlar olarak algılanır ve kentin orta ve/veya büyük ölçekli bölümlerini oluştururlar. Gözlemci, psikolojik olarak bu alanların "içine

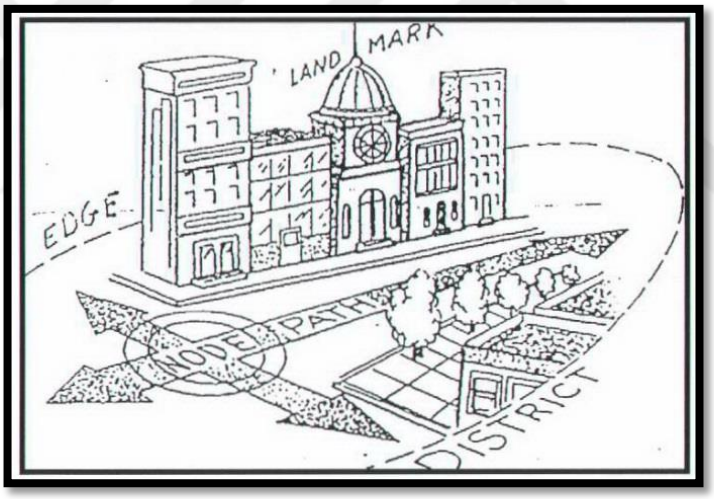
girdiğini" hisseder. Bunlar bazı ortak belirleyici karakterleri ile tanınabilirler. Bölgelerin içindeyken tanımlanması oldukça kolaydır, eğer bölge dışarıdan da görünebiliyorsa, aynı zamanda dışsal referanslar içinde kullanılır. Kişinin algısında yolların veya bölgelerin baskın olmasına bağlı olarak, kent yapısı bu şekilde oluşturulur. Bu sadece kişinin algısına göre değil, hangi kentin söz konusu olduğuna bağlı olarak da değişir (Lynch ve Başaran 1973).

*Düğüm/Odak Noktaları:*Gözlemcinin kente girebilmesini sağlayan stratejik noktalardır ve bir noktadan diğerine yol alırken kullandığı yoğun odak noktalarıdır. Öncelikle ulaşım sisteminde kesintilere neden olan kavşaklar olabilirler; kentin bir bölümünden diğerine geçiş noktalarını oluştururlar. Düğüm noktaları, köşe başı faaliyetlerini barındıran veya kapalı bir meydanı oluşturan alanlarsa; fiziksel özellikelrin veya kullanımların yoğunlaştığı alanlar olma özelliği taşır. Bu toplanma noktalarının bazıları, bir bölgenin çekirdeğini ve faaliyet merkezini oluşturur. Bir semboldürler ve etkileri mekana yayılır. Bunlara kentin 'nüve'si de denilebilir. Doğal olarak bu gibi birçok nokta, hem kavşakların hemde toplanma alanlarının özlelliklerini bir arada taşır. Kavşaklar birçok yolun birleştiği nokta olduğundan odak noktasının da özelliği, bağlı olduğu yol sisteminin özelliğine göre belirlenir. Tıpkı, kentin nüvelerinin, genellikle faaliyetlerin bir araya toplandığı noktalar olduğundan bölgelerin niteliklerine benzemeleri gibi. Böyle bazı noktalar neredeyse bütün imgelerde yer alır, hatta bazı durumlarda imgede oldukça baskındır (Lynch ve Başaran 1973).

*İşaret Öğeleri:*Diğer bir noktasal referans kaynağını oluşturur. Ancak, harici öğeler olduklarından, gözlemci bu oluşumların içine giremez. Bunlar genellikle kolay tanımlanabilen fiziksel oluşumladır; bir bina bir işaret levhası, bir dükkan veya bir dağ gibi. Kullanımları birçok olasılık arasından yapılan seçimlere bağlıdır. Bazı işaret öğeleri, imgelerde kullanılan daha küçük ölçekli öğelere göre daha yüksekte yer alır ve genellikle birçok açıdan ve uzak mesafelerden görülebilirler. Kentin içinde veya belli bir uzaklıkta olabilirler. Bu şekilde her türlü pratik kullanış için sabit bir yönü sembolize ederler. Kentin ayrıksıkuleleri, altın kubbeleri ya da yüksek tepeleri gibi. Hareketi gayet yavaş ve sıradan olan güneş gibi hareketli bir nokta bile söz konusu olabilir. Diğer işaret öğeleri esas olarak yereldir, sınırlı bölgelerden veya belirli rotalar üzerinde yol alırken

görülebilirler. Bunlara örnek olarak sayısız işaret levhası, dükkan önleri, ağaçlar, kapı kolları ve buna benzer diğer kentsel detaylar verilebilir ki bu öğeler pek çok gözlemcinin imgesinde yer alır. Sık sık yapının ve kimliğin anlaşılmasında ipuçları olarak kullanılırlar ve gezintiler esnasında mekan ve ne kadar tanıdık hale gelmeye başlarsa, kullanılırlıkları da o kadar artar (Lynch ve Başaran 1973).

Fiziksel gerçekliğin imgesi, gözlenen alanın şartlarına göre bazen değişiklik gösterebilir. Bu yüzden, bir otoyol bir sürücüsü için yol öğesi olarak algılansa da bir yaya için sınır öğesi olabilir, bir merkez olan orta ölçekli bir kent parçası için bir bölge özelliği gösterebilirken bütün metropoliten alan göz önüne alındığında bir düğüm noktası özelliği taşıyabilir. Ancak, gözlemci için bir ölçek belirlendiğinde kategoriler arasında bir denge kurulduğu görülmektedir(Şekil 1.21)(Lynch ve Başaran1973).

Şekil 1.21. Kentsel yerleşimin beş temel bileşeninin kent düzlemindeki gösterimi (Lynch, 1981; Göncü, 2007)

- **Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler**

Bir kentin kimliğinin, karakterinin; kentin doğal, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve yapılaşmış çevresinin mekânsal öğeleri ile bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerekliliği ortadadır. Bu nedenle, kent kimliği bileşenleri, çalışma kapsamında yapılan literatür araştırması sonucunda aşağıdaki şekilde

görüldüğü üzere sınıflandırılmıştır. Araştırmacıların sınıflamalarından yola çıkarak kent kimliğini oluşturan bileşenleri;

Doğal çevre kimlik bileşenleri

Yapay çevre kimlik bileşenleri

Sosyo- kültürel çevre kimlik bileşenleri

Sosyo- ekonomik çevre kimlik bileşenleri olmak üzere dört grupta incelenebilmektedir (Ocakçı, Southworth, 1995; Suher vd., 1996; Üngör, 1996; Deniz, 2004).

Doğal Çevre Kimlik Bileşenleri

Doğal çevre koşulları bir şehrin kuruluşundaki temel etkenlerdir. Bir şehrin bulunduğu konum, topoğrafik durumu, iklim koşulları, su öğesi, bitki örtüsü vb. doğal çevreden kaynaklanan verileri, o şehri diğerlerinden ayırır tanımlar, özgün kılar şehre kimlik verir (Ocakçı, 1993; Deniz, 2004). Doğal çevreyi oluşturan bu faktörler arasında karşılıklı ilişkiler de görülmekte ve bunlar yapay elemanların oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadırlar. Bu öğeler hem kentlerin kurulduğu yerlerin yer seçiminde, hemde kentlerin biçimlenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Kentin çok belirgin olan doğal özelliği o kenti doğal niteliği ile adlandırılmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda bazı kentler dağ kenti, ova kenti, kanal kenti gibi özelliklere sahip olmakta ve kentin dokusu da bu şekli almaktadır. Bazı kentlerde bu özelliklerden biri olurken bazı kentlerde bu niteliklerin büyük kısmını kendi doğal yapısında barındırmaktadır. Bu öğelerle uyum içinde olan kentlerin, kimlikleride kalıcı olmaktadır (Can, 1999).

Yapay Çevre Kimlik Bileşenleri

Kentleri oluşturan yapay öğeler, pozitif ve negatif öeğelerdir. Yapılar pozitif öğeleri, bunların tanımladığı dış mekanlar ise negatif öğeleri ifade ederler. Bunlar arasındaki ilişkiler ve kurulan uyum, kent kimliğinin belirlenmesinde etken olmaktadır. Negatif öğeleri dolaşım sistemleri ve açık alanlar olarak tanımlayabiliriz. Dolaşım sistemlerinin parçaları yollar ve meydanlardır. Açık alanların parçaları ise yapıların nefes alma alanları (avlu, yan bahçe, ön bahçe vb.) ile yeşil alanlardır. Pozitif ve negatif öğelerin üçüncü boyuttaki ifadesi, yapı yükseklikleri ile tanımladıkları mekanlar arasındaki ilişkilerdir (Can, 1999).

Pozitif ve negatif öğelerin yüzeylerini oluşturan çizgiler; doku, malzeme, renk yani yapılarda cepheler ve dış mekanlarda kaplamalardır. Yapı cephlerini meydana getiren dış çizgiler, pencere ve kapıların oranları, yatay ve diket çizgiler, yapı malzemesi, renk ve dekorasyondur. Dış mekanlarda ise; yer kaplamaları, kentsel (sokak lambaları, panolar vb.) ve doğal (ağaçlar, çiçekler vb.) peyzaj malzemesi ile kentsel mobilyadır (Can, 1999).

Sosyo-Kültürel Çevre Kimlik Bileşenleri

Beşeri çevre, insan ve toplum öğelerinden oluşur. Kent kimliği kavramı da bireyin yani insanın bulunduğu çevreyi algılaması, yorumlaması ve tanımlaması ile oluşmaya başlar. Buna karşın, kent gibi bütünsel bir yapı söz konusu olduğunda, kent kimliğinin oluşabilmesi için bireylerin tek başlarına oluşturdukları algılarından çok toplumsal olarak oluşturulan bir algıya ihtiyaç vardır (Uçkaç, 2006; İlgar, 2008).

Bir kentin yapılanmasında tüm nesneler birbirine bağlıdır. Hiç biri birbirinden ayrı varlık olamaz. Bir kentin doğal yağısıyla birlikte değişen insan altyapısı toplumsal uygulamalara ihtiyaç gösterir. Bir toluluğun temizlik, düzen, planlama ve komşuluk hakkındaki görüşleri tespit edilmelidir, bu bize onların bu konularda sahip oldukları değerleri verir(Çizgen, 1994; Bingül 2004). Orada oturma süresi, oralı olma duygusu, sosyal çevrenin yapısı, oturma yerinin çocukluk, gençlik, askerlik gibi yaşantısı içinde hatıraların olması, arkadaş, komşu çevresi gibi çeşitli sosyal ilişkilerin oluşması sembolik ve duygusal olarak yere bağlılığın kriterlerini oluşturmaktadır. Mekan sahiplenme ve uyum kavramlarıda kimliklerin oluşmasında önem kazanmaktadır (Özer, 1998; Bingül, 2004).

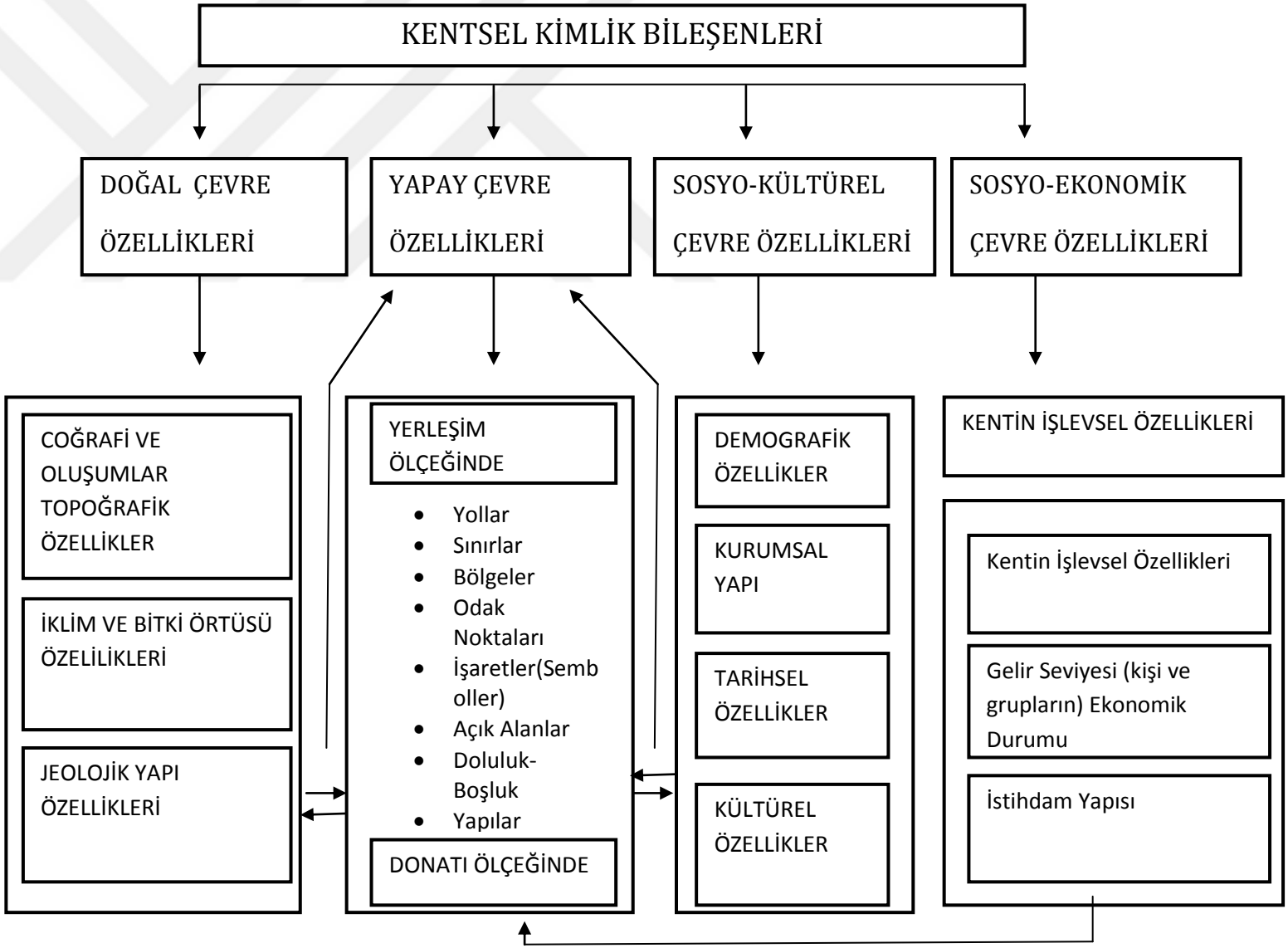
Sosyo-Ekonomik Çevre Kimlik Bileşenleri

Kent kimliği bazı durumlarda zamanla belirli toplumsal kırılmalar sonucu oluşmuştur. “Kent kimliği, uzun zaman süreci içinde biçimlenen, kentin coğrafî

içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi niteliklerinin karışımı olarak tanımlanırken, kent profili ise Wiberg tarafından, kentin sosyo-ekonomik yapısı olarak tanımlanmaktadır"(Can, 2003; Ektiren, 2017).

Kentteki ekonomik durum yada ekonomik kabul sistemi de (liberal ya da kapitalist), gelişen sosyo-ekonomik durum nedeniyle kent kimliğini etkileyecektir. Çünkü ekonomik yapı öncelikle kişiye oradan aileye oradan topluma dolayısıyla da kente yansıyacak ve sosyal sistemin bel kemiği olan; sınıf farklarına yol açan sosyal yapıyı etkileyecektir. Bu etkileşimin sosyal kimliği etkilemesi kaçınılmazdır (Çöl, 1998).

Araştırmacıların sınıflamalarından yola çıkarak kent kimliğini oluşturan bileşenlerin tablosu aşağıda gösterilmektedir (Şekil 1.22.).

Şekil 1.22. Kentsel Kimliği Oluşturan Bileşenler (Lynch, 1960; Ocakçı, 1994; Kılınçarslan, 1995; Üngör, 1996; Deniz, 2004)

1.1.7. Kültürel Miras Kavramı

Kültürel miras tanımı, 2005 tarihinde kabul edilen 'Kültürel Mirasın Toplum için Değeri Konulu Avrupa Konseyi Çerçeve Sözleşmesi' (Faro Sözleşmesi) ile son şeklini bulmuştur. Tanım, "İnsanların, sürekli değişen değerlerinin, inançlarının, bilgi ve geleneklerinin bir yansıması ve ifadesi olarak, mülkiyetten bağımsız bir şekilde kendileri ile özdeşleştirdikleri geçmişten kalmış olan bir grup kaynaktır ve zaman içerisinde insanlar ve yerler arasındaki etkileşimin sonucu olarak oluşmuş ortamın tüm yönlerini içerir" şeklindedir (CE, 2005; Eryazıcıoğlu, 2018).

1990'lardan sonra çevre ve arkeolojik alanlar, inanışlar, gelenekler, anılar, yaşam tarzları ve kültürel mirası etkileyen her türlü sosyolojik oluşum miras kavramı içerisine girmiş, 2000'li yıllar ise, miras kavramına peyzaj öğelerinin de dahil edildiği, kültürel ve doğal miras terimlerinin temellerinin atıldığı, katılımcı ve paydaşların miras sürecinde yer aldığı modellerin oluşmaya başladığı yıllar olmuştur. Miras kavramındaki çeşitlilik, süreçteki değişime paralel olarak kültürel mirasın değerlerini ve parametrelerini de değişime uğratmıştır. Kültürel mirasa atfedilen değerler, tanımındaki gelişmelere ve değişimlere bağlı olarak zaman içerisinde farklılıklar göstermiştir. Önceleri sadece tarihi ve estetik özelliklere sahip yapılar miras kabul edilirken, kültür, kimlik, özgünlük gibi kriterler de belirleyici değerler arasına girmiş, mirasa yeni bir boyut kazandırmıştır (Korumaz, 2015).

Kültürel miras, insanlık tarihinin başlangıcından bu güne insanın yaratıcılığı ve toplumlararası etkileşimler sonucunda ortaya çıkan kültürel değerlerin birikimi olduğu kabul görmektedir. Bu birikim, somut ve somut olmayan kültürel miras olarak iki farklı nitelikte tanımlanmaktadır (Arslan, 2012).

Somut kültürel miras "tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde,

yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz (gayr-i menkul) varlıklar" olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2012).

Taşınmaz kültür mirası;konuma göre;yer altında, deniz altında ve yer üstünde, işlevine göre; dini yapılar (cami, mescit, türbe, tapınak, kilise, havra, tekke, dergah, zaviye, imarethane), eğitim yapıları (okul, medrese), ticari yapılar (bedesten, kervansaray, han, arasta), askeri yapılar (kale, kule, cephanelik, tabya), temizlik yapıları (hamam), konutlar (saray, köşk, yalı, kasır), diğer yapı türleri (çeşme, köprü, saat kulesi, mil taşları), geleneksel konutlar, yapı grupları (külliye) olarak, (Asatekin, 2004; Arslan, 2012);
yapı ölçeğinde; "tek yapı" ve bir arada olma biçimi ve nicel durumuna göre "yapı topluluğu", doku ya da tipoloji oluşturacak biçimdeki konumlandıkları alana göre; "kentsel sit alanı " olarak tanımlanabilir. Tek yapı ölçeği ise genellikle kamu yapıları olan anıtsal ve anıtsal olmayan (mütevazı ölçekli olup günlük yaşamda sıradan insanlar tarafından kullanılan) yapılar olarak adlandırılmaktadır (Arslan, 2012).

Unesco Dünya Kültürel ve Doğal Miarasın Korunması Sözleşmesi göre, kültürel Mirası Aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.
Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.
Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlar (Öz ve Güner, 2007).

- **Unesco Dünya Kültür Mirası**

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel

mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle oluşan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli iş birliğini sağlamak amacıyla Unesco'nun 16 Kasım 1972 tarihinde "Dünya kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" Unesco tarafından kabul edilmiştir. 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla katılmamız uygun bulunan bu Sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

2016 yılı itibari ile Dünya genelinde Unesco dünya Miras Listesi'ne kayıtlı 1052 kültürel ve doğal varlık bulunmakta olup bunların 814 tanesi kültürel, 203 tanesi doğal, 35 tanesi ise karma (kültürel/doğal) varlıklardır. Her yıl gerşekleşen Dünya Miras Komitesi toplantıları ile bu sayı artmaktadır (Tunçer, 2017).

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Şahin (2006): ‘’Meydanların Kentsel Yaşama Katkısı Üzerine Bursa’da Bir İnceleme’’ adlı yüksek lisans çalışmasının ilk bölümünde meydanın kent yaşamına olan fiziksel, sosyal ve ekonomik katkılarına değinilmiştir. Şahin, meydanların şekillenmesini etkileyen unsurları doğal, fiziksel, sosyal ve ekonomik faktörler başlıkları altında inceleyerek ortak veriler elde etmeyi amaçlamıştır. Bu ortak veriler ışığında iki çalışma alanının kullanıcıgereksinimleri açısından eksik yönlerini saptayarak, çalışma alanlarının daha iyi yaşam alanları olarak şekillenmesi yönünde gerçekleştirilebilecek düzenlemeler için yardımcı olabilecek bilgilere ulaşılması hedeflenmiştir. Meydanların değerlendirilmesi yapılırken kullanıcılarla görüşülmüş ve kullanıcı görüşleri grafiksel anlatımlarla aktarılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümü; demografik, doğal, fiziksel, sosyal ve ekonomik özelliklere ilişkin sonuçlar olarak dört ana başlık altında belirtilmiştir.

Gültekin (1996) : "İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi" çalışmasında, hızlı kentleşme, nüfus artışı kent yaşamını büyük ölçüde etkilediği gibi meydan gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir. Nüfus artışı ile birlikte mevcut olan meydan alanları da yeterli gelememektedir. Tarihi bir kent olan İstanbul'da hızlı kentleşme ve nüfus artışından nasibini almaktadır. Bugün on milyon'a yakın insan yaşayan İstanbul'da 1994 Nazım İmar Planı'na göre 2010 yılında bu rakam 17-18 milyona ulaşacak. Şehir alanlarında bir artış olamayacağına göre bu nüfus yığılması şehrin tarihi kimliğini tehdit edecektir.Bu nedenle yapılacak planlamalarda çok dikkatli olmak gerekmektedir. Meydan düşüncesinin bütün kültürlerde olduğu gibi İstanbul'da da uzun bir geçmişi vardır. Meydanlar yüzyıllar boyunca insanların buluşma ve toplanma yeri olmuştur. İstanbul Kenti'nde irili ufaklı birçok meydan bulunmaktadır. Bu meydanlar, genellikle camii, üniversite, iskele ve önemli resmi binaların etrasfinda oluşarak, insanları çeşitli amaçlarla biraraya getirmişlerdir, İstanbul tarihinde önemli bir yeri olan bu meydanlar bugün de meydan olarak değerini korumaktadır. "İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi" adını taşıyan bu çalışmada İstanbul Kenti'nde

önemli bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun bir kullanım talebi olan altı meydan örneği seçilerek incelenmiştir. İstanbul'da yaşayan insanları biraraya getirebilen önemli bir toplanma ve buluşma yeri olan bu meydanlar; Beyazıt Meydanı, Taksim Meydanı, Üsküdar Meydanı, Ortaköy Meydanı, Beşiktaş Meydanı ve Sultanahmet Meydanı'dır. Bu meydanlar, birçok insan ve araç için bir toplanma ve geçiş mekanı oluşturduğuna göre, meydan olarak en iyi biçimde planlanması gerekmektedir. Bu amaçla birçok çalışma yapılmıştır, bunlardan bazıları amacına ulaşırken birçoğu da sonuçsuz kalmıştır. Bu çalışmada seçilen meydanların tarihi süreç içinden günümüze kadar geçirdiği evreler ve günümüzdeki durumu incelenmiştir.

Yazar (2006): ''İzmir-Turan Bölgesiyle Bütünleşen Meydan Tasarımı'' adlı yüksek lisans çalışmasıİzmir bölgesiyle bütünleşen, çeşitli fonksiyonlar barındıran bir meydan tasarımı konusunuiçermektedir. Yazar, çalışma alanı olarak da konumu ve çevre ilişkileri, barındırdığı imkanları gereğiTuran bölgesini seçtiğini belirtmiştir. Bu çalışma kapsamında meydan kavramı ve meydanı etkileyenkentsel tasarım öğelerini incelemiştir. Bu tasarım öğeleri doğal etkiler, yapay etkiler, somut etkilerve soyut etkiler olarak belirlenerek çalışmanın devamında ideolojik anlamda meydan kavramı veişlevsel açıdan meydan kategorileri ele alınmıştır.Tezin devamında çalışma alanı olan Turanbölgesinin mevcut nitelikleri, mülkiyet durumu ve çalışma alanının bağlı olduğu yasalar ortayakonarak, Turan bölgesi için önerilen meydan tasarımı ele alınmıştır. Meydanın ihtiyaç programı,yerleşim planı ve mimari özellikleri belirlenmiş ve sonuç bölümünde önerilen projenin İzmir kentiiçin öngörülen katkıları anlatılmıştır.

Tayşi (2006); İstanbul Tarihi Yarımada Meydanlarının Oluşumunu Etkileyen Çevresel Faktörler Ve Meydanların Mimari Kurgusuadlı yüksek lisanas tezini bu şekilde çalışmıştır. İlk kentler, M.Ö 5000 yılından başlayarak, ılıman iklim kuşağında, akarsuların suladığı topraklarda, Mezopotamya ve Nil vadisinde görülmüştür. Mısır'daki iskan birimleri, kentlerin gelişiminin başlangıç noktası olmuştur. Çağının en bereketli tarım alanlarına sahip olan Mısır, Nil deltası ile doğrudan Akdeniz'e açılmıp Akdeniz ile olan bağlantısı Ege kolonileri ile

etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Doğu kültüründe, Mısır medeniyeti ile başlayan kentleşme, Batı'da da Yunan sitelerinin kendiliğinden ya da kolonizasyon sonucu olan yerleşmeleri ile başlamış ve yayılmıştır. Kolonizasyon hareketi ile bir çok kent kurulmuş yeni kurulan kentlerde uygulanmaya başlanan planlı yerleşim kent plancılığının ilk örneklerini oluşturmuştur. Kent kavramının oluşmasıyla beraber kentteki sirkülasyonu sağlayan sokak ve iletişim mekanı olarak da meydan önem kazanmaya başlamıştır. Özellikle Yunan sitelerinde, kentlinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere agorada biraraya gelinmeye başlanması ilk kentsel toplanma mekanlarının baılangıcını oluşturmuş kent ve meydan kavramı bugüne gelene kadar çağlar boyunca gelişim göstermiştir. Tarihi Yarımada'daki meydanların oluşumunu etkileyen çevresel faktörler ve meydanların mimari kurguları incelenmeden önce, kent ve meydan kavramlarının açıklanmasına ihtiyaç olduğu düşünülmüştür. Tez çalışmasının birinci bölümünde, "kent" ve "meydan" kavramlarının ne ifade ettiği anlatılmaya çalışılmıştır. Kent ve kentsel mekan olan meydanın tanımı yapılmış birbirinden ayrılmaz bu iki kavramın gelişimi Batı ve Doğu kültürlerinde farklı nitelikler gösterdiği için iki ana başlığa ayrılmıştır. Batı kültüründe kent ve meydan kavramı, Antik Çağ, Ortaçağ, Rönesans, Barok ve Aydınlanma Çağlar'ı boyunca incelenmiştir. Doğu Kültürü başlığında ise özellikle Türk kenti ve toplanma mekanları üzerinde durulmuştur.

İnceoğlu (2007): ''Kentsel Açık Mekanların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik BirYaklaşım: İstanbul Kent Meydanlarının İncelenmesi'' adlı doktora tezinde kentsel mekan kavramınaçeşitli yaklaşımlar ve tanımlamalar ışığında açıklık getirilerek, kentsel bir mekan olan meydanların işlevi, şekli incelenmiş ve meydanların kuşatılmışlık, baskınlık, bağlantılık gibi özelliklerine değinilmiştir. İnceoğlu çalışma kapsamında yer alan meydan ve sokakların mekânsal kalitelerini değerlendirirken, mimarlıkta kalite kavramı, mekânsal kalite teorileri, mekan kalitesinin ölçülmesine yönelik yöntemler ve teknikler gibi konulara açıklık getirmiştir. Bu veriler ışığında çalışma alanı olan İstanbul kentindeki meydanların mekânsal kalite analizleri yapılarak bu mekanlara ilişkin çeşitli sonuç ve öneriler ortaya konmuştur.

Yıldız (2007):''Tarihsel Birikime Sahip Kentsel Açık Alanların Dinamizmi İstanbul Kent Örneği:Beyazıt Meydanı, Sultanahmet Meydanı ve Taksim Meydanı'' adlı yüksek lisans çalışmasında, kentsel tasarım üzerine yapılan bilimsel araştırmalarla kentsel açık alan olgusunu ve İstanbul'un,tarihsel birikime sahip önemli noktalarının tarih boyunca sosyal yaşantısı ile kentsel strüktürününsürekliliğinin nedenlerini incelemiştir. Araştırma kapsamında bu meydanların konumu, tarihselgelişimi, meydanları tanımlayan yapılar ve meydanların geçirdiği değişim süreçleri ele alınmıştır.

Semerci (2008): ''Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği'' adlı yükseklisans çalışmasında kentsel tasarım olgusu meydanların gerekli ölçülerini ortaya koyabilmek için açıklanarak, tamamlayıcı bir yaklaşım ile meydanlara ve meydanların sınıflandırılmasınadeğinilmiştir. Semerci bu veriler ışığında Beyazıt Meydanı örneği ile Avrupa'da üretilmiş tasarım örnekleri arasında karşılaştırma yaparak çalışma alanıyla ilgili analiz yapmıştır.

Sala (2009): ''Geçmişten Günümüze Meydan Tasarımında, Yönetimsel Farklılığın Etkileri; Tiran Örneği'' adlı yüksek lisans çalışmasında kent ve bir kentsel mekan olarak meydan kavramı ele alınmış, kent strüktürünün ve kent yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak meydanın şekillenmesinde ve oluşumunda etkili olan fiziksek, kültürel ve sosyal faktörler anlatılmıştır. Çalışmanın son bölümünde Tiran kentinin kent dokusu ve meydan oluşum süreci etkenleri incelenmiştir. Çalışmada ağırlıklı olarak Tiran kentinin Osmanlıdan günümüze kadar geçirdiği rejimler ve bu rejimlerin meydan oluşumuna etkilerine değinilmiştir.

Bağbaşı (2010): Eski Yunan Dönemi'nden günümüze kadar kentlerde ortak yaşamın geçtiği kentsel mekanlara ihtiyaç duyulmuş ve bu mekanlar toplumsal örf ve adetlere göre biçimlenmiş, yer aldıkları toplumun kültürünü, inançlarını ve yaşam değerlerini yansıtmıştır. Meydan biçiminde ortaya çıkan ilk kentsel dışmekanlar, kentin kültürünü yansıtmakta olup, kent toplumunun doğal, kültürel ve sosyal özelliklerini sergiledikleri mekanlardır. Bu araştırmada

İstanbul'un önemli düğüm noktalarında bulunan; kayda değer bir tarihi geçmişe sahip ve yoğun bir kullanım talebi olan beş meydan örneği seçilerek incelenmiştir. Tarihi dönemler boyunca iskelelerin, camilerin, medreselerin, üniversitelerin yanında gelişerek insanları çeşitli amaçlarla bir araya getiren bu meydanlar; Beyazıt, Beşiktaş, Sultanahmet, Taksim ve Ortaköy Meydanları"dır. Bu çalışmada, kentlerin yapı taşları olan meydanlar ve meydan mekanını oluşturan temel ögeler incelenmiş ve örnek alan olarak seçilen meydanlarda bu ögeler analiz edilmiş ve öneriler getirilmiştir.

Taşçıoğlu (2018): Kent Kimliği Açısından Tarihi Çevre Koruma Ve Yenileme Çalışmalarının Değerlendirilmesinde Bir Model Önerisi adlı başlıklıçalışmasında; tarihi kent koruma ölçütleri doğrultusunda, kent kimlik öğelerinin değerlendirilerek, planlama ve tasarım çalışmalarına altlık oluşturabilecek bir model önerisi oluşturmayı amaçlamıştır. Öncelikle, Antakya ve Gaziantep ilinin mekânsal gelişimi incelenerek geleneksel doku analizi yapılmıştır. Çalışma alanlarında değerlendirmeye alınacak olan kent kimlik öğeleri belirlenmiş ve bu değerlendirmelerin yapılacağı değerlendirme formları ve çizelgeleri oluşturulmuştur. 5'li Likert ölçeğine göre yapılan değerlendirme sonuçları uzman görüşleri alınarak belirlenen ağırlık katsayıları ile çarpılarak ağırlıklı değerleri tespit edilmiştir. Sonrasında her bir değer için korunmuşluk endeks değerini tespit edebilmek için en yüksek değere sahip özellik üzerinden oranlama yöntemi uygulanmıştır. Değerlerin uygunluğunun belirlenmesi amacıyla belirli aralıklar belirlenmiş ve bu aralıklar doğrultusunda çizelgelerde farklı renklerde ifade edilmiştir. Son olarak belirlenen değerler ArcGIS programı ile korunmuşluk endeksi haritaları oluşturulmuş ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak, kentsel sit alanlarında bulunan kimlik öğelerinin mevcut durumları değerlendirilmiş, zaman içerisinde alınan imar kararları, yapılan bazı uygulamalar sonucunda tarihi dokuda tahrip ve kayıplar olduğu saptanmıştır. Geleneksel doku ve aslına uygun koruma çalışmaları ile tarihi dokunun değerinin korunabileceği, yapılan eklenti ve malzeme değişikliklerinin olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Tezin ana materyalini Isparta Tarihi Kent Meydanı oluşturmaktadır.Isparta Tarihi Kent Meydanı; Hükümet Meydanı, Kaymakkapı Meydanı, 15 Temmuz Demokrasi Meydanı gibi farklı isimlerle anılmaktadır.

3.1.1. Isparta fiziki yapısı ve genel konumu

Isparta, yurdumuzun Güneybatısında, Göller bölgesinde, 37° derece, 20´ dakika, 38 saniye Kuzey Enlemi; 30° derece, 31 saniye Doğu Boylamı'nda yer alır. Doğudan Batıya doğru 5, Güneyden Kuzeye doğru genişlik yönünden 7,5 kilometredir (Demirgil, 2007).Isparta, doğudan Konya ilinin Beyşehir, Doğanhisar ve Akşehir ilçeleri, kuzeyden Afyonkarahisar'ın Çay, Şuhut, Dinar, Dazkırı ilçeleri, batıdan Burdur'un Merkez, Ağlasun ve Bucak ilçeleri, Güneyden ise Antalya ili Serik ve Manavgat ilçeleri ile komşudur (Şekil 3.1)(URL, 8).

Şekil 3.1 Isparta ili haritası(URL, 9)

8.933 km^2 'lik yüzölçümüne sahip olan Isparta ili, %68,4'ü dağlar, %16,8'i ovalar ve 14,8'i platolardan oluşur. Isparta ilinin doğusunda, yüksekliği 2535 metreyi bulan Toros sıra dağları ve Davraz Dağı, Batısında Kum sırtları, Güneyinde Sidre (1640), Karatepe (1650), Hisar Dağları (1640), Kuzeyinde ovayı geçtikten sonra, yüksekliği 2800 metreyi bulan Gelincik Dağı, Isparta'yı

çevreler (Demirgil, 2007). Dedegöl, Barla, Davraz ve Akdağ ilin en önemli dağları; Eğirdir Gölü, Kovada Gölü ve Gölcük Krater Gölü ise bilinen en önemli gölleridir. Coğrafyası üzerinde çok sayıda göl, gölet, dağ, yayla, kanyon, mağara, orman, akarsu ile milli ve tabiat parkları vardır (Anonim, 2018).

Isparta'nın deniz yüzeyinden yüksekliği, şehrin girişinde bulunan tren istasyonunda 1020; şehrin içindeki Hükümet Meydanın da 1049, en yüksek yeri olan Dere Mahallesin'de de 1080 metredir (Demirgil, 2007).

3.1.2. Nüfus

Ispartailigenel nüfusu 441.412'dir.Bu nüfus,219.681 erkek ve 221.731 kadından oluşmaktadır.Yüz ölçümü 8.913 km2 olan Isparta ilinde kilometrekareye 50 insan düşmektedir. Isparta nüfus yoğunluğu 50/ $km^{2'}$ dir.Isparta kent merkezinin toplam nüfusu 2008 yılında 197.169 bunun 99.213'ünü erkek 97.956'sını kadınlar oluşturmaktadır. 2013 yılında 223.430'a çıkan nüfusun 111.761'ini erkek 111.669'unu kadınlar oluşturmaktadır ve 2018 yılında nufus 258.375'e çıkmıştır. Bu nüfusun da 128.375'ini erkek 129.905'ini kadınlar oluşturmaktadır (URL,10).

3.1.3. İklim

Isparta ili, Akdeniz iklimi ile Orta Anadolu'da hüküm süren karasal iklim arasındaki geçiş bölgesinde yer almaktadır. Bu sebeple il sınırları içinde her iki iklim özellikleri de görülür. İlimizde yarı kurak, az nemli, kışları serin, yazları sıcak bir iklim yaşanır. İlimizin Akdeniz'e yakın olan güney bölgelerinde Akdeniz ikliminin özelliği gözlenir. Yazları sıcak ve kurak, il merkezinde kışlar ilimizin kuzey bölümlerine göre ılık ve yağışlı geçer. Kuzeydoğuya gidildikçe karasal iklim özellikleri kendini gösterir. Kışlar daha soğuk geçer. Kuzey bölgeler daha az yağış alır.Isparta ilindeyaz-kış ve gece-gündüz arasındaki sıcaklık farkları ne Akdeniz Bölgesi gibi az, nede Orta Anadolu gibi çok fazladır. Isparta ili, Akdeniz Bölgesi'nin yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı iklimi ve orta Anadolu'nun kurak iklimi arasında geçiş alanında bulunur. Isparta'nın sıcaklık değişimleri üzerinde denizden uzaklık ve yüksekliğinin

etkisi büyüktür. Isparta'nın en sıcak ayları Temmuz ve Ağustos, en soğuk ayları ise Ocak ve Şubattır. Isparta'nın 30 yılı aşkın sıcaklık gözlemlerine göre, ilin yıllık ortama sıcaklığı 12,0 °C'dir. İlde tespit edilen en yüksek sıcaklık 38,7 °C, en düşük sıcaklık ise -21,0 °C dir. İlde, sıcaklıklara bağlı olarak genelde Kasım ayında sonbaharın ilk donları görülmeye başlar, donlu günler bazı yıllar Nisan ayının sonlarına kadar sürmektedir. Isparta'da yıllık ortalama donlu günlerin sayısı 84,3 gündür (URL, 8).

3.1.4. Isparta imar planı çalışmaları

Isparta, Belönü Çayı'nın kuzeyindeki bugünkü Turan, İskender, Kurtuluş, Çelebiler mahallelerinin bulunduğu merkez alanda kurulmuş olup, zamanla kuzey ve güneydeki demiryolu ve karayolu geçişi nedeniyle kuzey-doğu yönünde gelişim göstermiştir. Kent daha sonra yakın çevresindeki Karaağaç ve Dere Mahallesi kırsal alanlarına kadar yayılım göstermiş ve mekânsal olarak bütünleşmiştir. Kuzeyde üniversitenin yer seçtiği Çünür Mahallesi ile de bütünleşme süreci artarak devam etmektedir. Kentsel gelişme olarak kuzeyde Kıraçlar, Yedişehitler, Bahçelievler, Batıda Hızırbey, Gölcük, doğuda ise Davraz, Gülevler, Halıkent Mahallerleri vb. etki göstermektedir. Isparta Kent bütünü farklı tarihlerde gerçekleştirilen imar hareketleri ile bugünkü sınırlarına ulaşmıştır. 1955 yılına kadar merkez ve etrafındaki alanlarda gelişen kent, daha sonra 1965'e kadar hızlı bir gelişim göstererek kuzeye ve doğuya doğru yayılmıştır. Kentte gelişmenin en hızlı yaşandığı dönem, Cumhuriyet Türkiye'si dönemidir. Bu dönemde Cumhuriyetle birlikte ilk kamu kuruluşu yatırımları ve binaları yapılmaya başlanmış ve 25 Mart 1936'da demiryolu ulaşıma açılmıştır. İzmir – Denizli – Dinar – Afyon – Antalya – Konya güzergahlarıyla karayolu bağlantısı kurulmuştur (Isparta Valiliği, 2001).Kentin ulaşılabilen ve sağlıklı bilgi alınabilen en eski imar planı 1967- 1968 yıllarında yapılmıştır. Ardından 1977'de ve 1988'de yeni imar planları hazırlanmıştır. 1988'den 2000'li yıllara kadar geçen süreçte ise yeni bir imar planı yapılmamış ve ilave imar planları ve revizyonlarla çalışmalar yürütülmüştür (URL, 11).

Bölge sınırları içinde, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak üzere kentsel ve kırsal gelişmeleri değerlendirmek, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi sektörel gelişmeleri değerlendirmek, doğal ve tarihsel / kültürel çevrelerde koruma – kullanma dengesini kurmak, çevreyi sürdürebilir kılma bağlamında stratejik kararları ve arazi kullanım kararlarını oluşturmak, planlama sınırları içinde alt ölçekli planlara temel oluşturmak gibi stratejik hedefleri bulunan 1 / 100 000 ölçekli Konya - Isparta Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı 2007 yılında hazırlanmıştır. 2014 yılında da Antalya-Burdur-Isparta ÇDP'si yaptırılmış olup henüz bakanlıkta onay aşamasındadır (Gül ve Küçük 2009).

Yıldız (2008)'a göre 1973 yılında başlayan ve 1977 yılında onaylanan Isparta İmar Planı çalışmalarında, Isparta eski kent dokusunun varlığı dikkati çekmiş ve Kültür Bakanlığı'na eski kent dokusunun koruma altına alınması amacıyla müracaatta bulunulmuştur. 1970'li yıllarda yapılan imar planlama çalışmalarındaki bu duyarlılık oldukça dikkati çekmektedir. Bu kapsamda Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.5.1977 gün ve A-548 sayılı kararına dayalı olarak Isparta merkezinde eski kent dokusunun bulunduğu alan ile tarihsel ve kültürel verilere sahip mimari özellikleri olan yapı ve yapı guruplarını içeren alanlar; Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.10.1977 gün ve A-840 sayılı kararı ile de II. ve III. Derece sit alanı olarak belirlenen yerler, Isparta kent merkezinde kentsel sit alanı 29 olarak belirlenmiştir. Isparta eski sit alanları, kentin eski ticaret merkezinin içine alan bir bölgeyi kapsamaktadır. Bu bölgede yönü sokağa bakan, arka ve yan bahçeleri bulunan yoğun bir konut dokusu bulunmaktadır. Bölgede genellikle kısa ve çıkmaz sokaklar ile derinliğine bir kullanım kolaylığı getirilmiştir. Sokaklar belirli bir geometri dışında dar ve organik bir yapıya sahiptirler (Demirci, 2011). Isparta kentinin imar planında 1988 yılında yapılan revizyon 1995 yılı hedeflenerek 210 000 nüfusa göre düzenlenmiştir (Kırzıoğlu, 2008). 2005 yılında başlayarak devam etmekte olan revizyon imar planlamaları kapsamında Isparta kent merkezinde yer alan eski, tarihi kent dokusunu korumak ve geleceğe taşıyabilmek amacı ile sivil mimarlık örneklerinin yoğun bir konumda yer aldığı Damgacı Sokak, Üzümcüler Çarşısı, Kaymakkapı Meydanı, Hükümet Binası çevresi, Hacı Hasan Sokak, Çayboyu vb. yerleri

kapsayan koruma amaçlı imar planının ihalesi Mayıs 2008 de yapılmış olup halen çalışmaları devam etmektedir (Kırzıoğlu, 2008; Ezenci, 2015).

3.1.5. Isparta tarihi

Isparta kenti eski ve tarihi bir kenttir. Kentin en az 4000 hatta 5-6 bin yıllık bir tarihi olduğu ve yazılı tarih öncesi Üst Paleolitik dönem ile başladığı tahmin edilmektedir. Bu kent, zaman akışı içinde Hititler, Frigya Lidyalılar, İranlılar, Makedonyalılar, Romalılar, Araplar, Haçlılar, Selçuklular, Hamitoğulları ve Osmanlılarının egemenlikleri altına girmiştir. Miladın başlangıcında, Baris adını taşıyan bugünkü Isparta'nın da içinde bulunduğu PISIDIA bölgesi uzun süre Romalıların egemenliğinde, iken hristiyanlığın din merkezi sayılmıştır. 1204 yılında Selçuklu Hükümdarı 3.Kılıçaslan tarafından Bizans egemenliğinden alındı ve daha sonra Türklerin yerleşim alanı olarak kullanılmıştır. 1300 yılında Hamitoğulları Beyliğinin merkezi olmuştur. Bu dönemde Isparta'ya gelen ünlü seyyah İbni Batuta , kenti bakımlı, zengin çarşıları olan sayısız ırmak, bağ ve bostanları bulunan bir nezih belde olarak tanımlamakta, hisarının yüksek bir dağ üzerinde olduğunu belirtmektedir. 1390 yılında Isparta, Kanuni Sultan Süleyman devrinde Osmanlı Devletinin Sancak Merkezi oldu. Türkiye'de Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Isparta 1923 yılında vilayet olmuştur (Anonim, 1997; Gül ve Küçük 2001).

Kent meydanını da içeren kentin merkezi, Böcüzade (1983)'ye göre, Kutlubey'in 1417 yılında Kutlubey Camii'ni yaptırmasıyla bu bölgede gelişmiştir. Kentin, Kutlubey bölgesinde gelişip ticaret ve kentsel hareketlilik merkezi olarak günümüze kadar gelmesi bu bölgedeki imar faaliyetlerinin artmasıyla sağlanmıştır. İnşa edilen bedestenler, hamamlar ve camilerden günümüze kadar ulaşan Firdevs Bey Bedesteni, Dalboyunoğlu Hamamı, Bey Hamamı, Böcüzade'nin (1983) açıklamasıyla "bu dönemde gerçekleştirilen imar faaliyetleri" dir. Bir Anadolu kenti olarak Isparta'da kentin merkezi bu bölgede gelişim göstermiş ve bu bölgede Hükümet Konağı, Kışla, Belediye, Askerlik Dairesi gibi kamusal işlevlerde yeni bir kent meydanı oluşmuştur. Çetin (2001), Görüldüğü gibi, ortaya çıkan bu yeni kamusal merkezin Hükümet Konağı,

Askerlik Dairesi, ticaret yapıları gibi kamusal mekânlar ve konut alanlarının kesişiminde yer alan Talimhane Meydanı olduğunu açıklamıştır. Isparta kentinin ilk imar planı, Aldan'ın (1985) aktarımıyla "1943 yılında Alman şehirci Prof. Ölsner ve Kemal Ahmet Aru tarafından" yapılmıştır. Bu planla, yeni rejimin etkisiyle yeni düzenlemeler ortaya çıkarılmıştır. Yapılan yeni düzenlemelerle ilgili olarak Katırcıoğlu (1958), eski Talimhane Meydanını da içeren alanda, 1937 yılında yıkılıp yeniden yapılan Hükümet binasının varlığından ve binanın ön tarafındaki geniş meydanın varlığından söz etmiştir (Kocaman, 2018).

Ölsner ve Aru'nun Hazırladığı Isparta Şehri İmar Planı Raporunda (1943) ise yeni Hükümet konağının çarşının merkezi kabul edildiğinden ve yaklaşık 5000 kişilik kapasiteye sahip bir meydan düzeninden bahsedildiği açıklanmıştır (Saka, 2018).

3.1.6. Isparta'nın sahip olduğu doğal ve kültürel değerler

Isparta kentinde, 19 yy'dan kalma tarihi nitelik taşıyan 58 adet konut, 2 adet kilise, 6 cami, 5 çeşme, 7 adet türbe, 3 adet mezarlık, 2 adet hamam, 3 adet okul, 16 adet dükkan ve 1 adet kapalı Bedesten çarşısı bulunmaktadır. Isparta kenti içinde 6 adet höyük ve Kapıkaya Antik kenti arkeolojik sit alanı, Gölcük Tabiat Parkı ise doğal sit kapsamında olan değerlerdir. Ayrıca Baris ve Minassos Antik kentlerininde Isparta'da yer aldığı söylenmektedir. 1522 yılına ait kayıtlarda Isparta 17 mahalleye sahip iken 1568 yılında mahalle sayısının 23'e çıktığı görülmektedir (Anonim, 1997; Gül ve Küçük 2001).

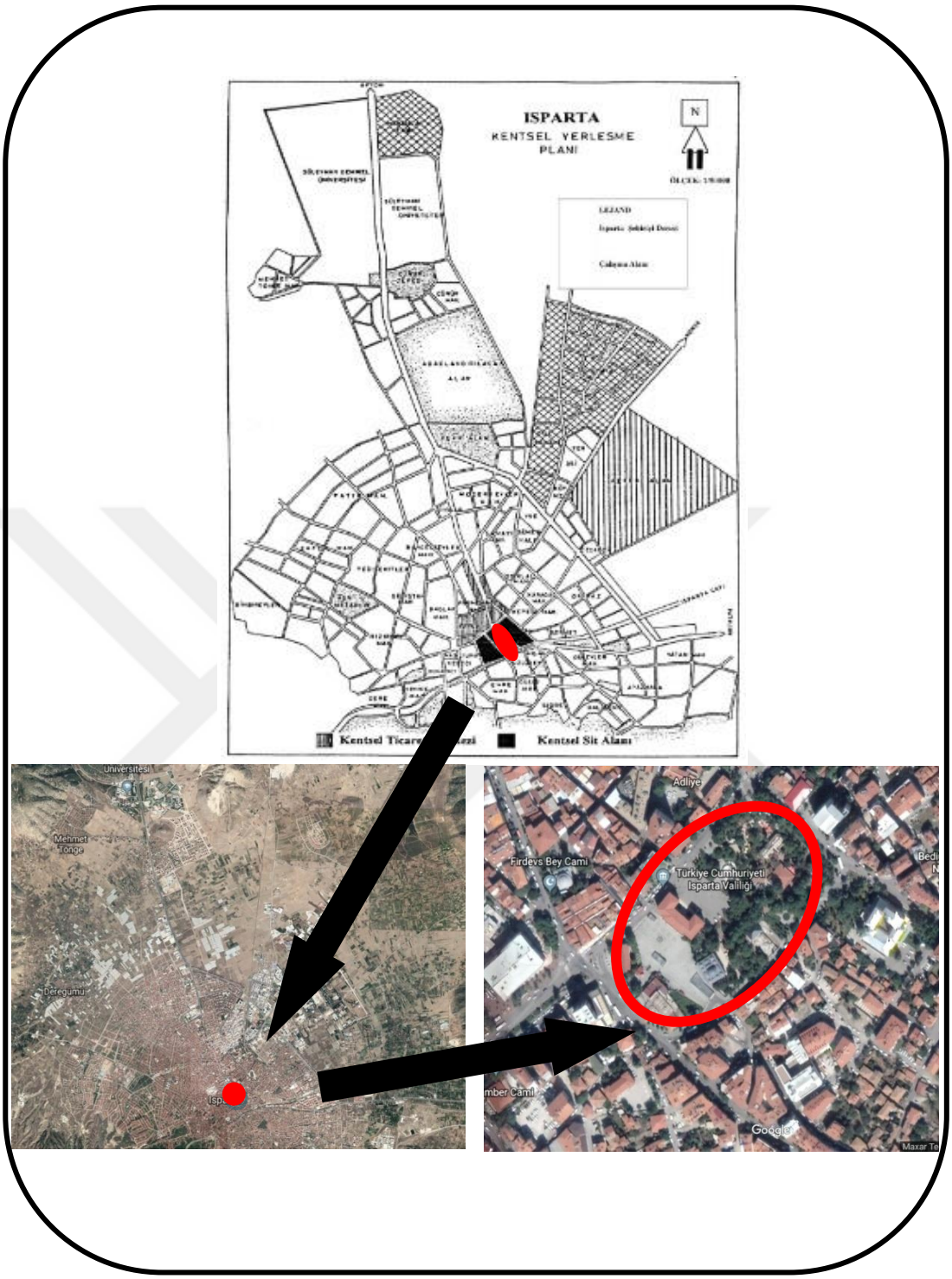
Kentsel kültürel (tarihi, sanatsal, geleneksel vb) kaynaklar: Isparta kenti tescilli anıtsal mimari yapılar; Valilik Binası, Bedesten Çarşısı, Dalboyunoğlu Hamamı, Bey Hamamı, Mimar Sinan Camii, Ulu Camii, İplikçi Camii: Kavaklı Cami, Gazi İlkokulu, Cumhuriyet İlkokuludur. Bu alanlar, Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında tescil edilen alanlardır. Bölge Atatürk Parkı, Bedesten Çarşısı, Valilik, Bey Hamamı ve Ulu Cami'nin de içinde yer aldığı bölgedir. Bölge Mimar Sinan Cami ve Üzüm Pazarı olarak tarif edilen Atatürk Bulvarı ile Mimar Sinan Caddesi'nin kesiştiği bölgede yer alır. Bölge Hasan Fehmi ile Fevzi Paşa Caddesi

arasında yer alan, 1306 (Damgacı Sokak), 1311, 1313, 1410, 1411, 1412, 1413 ve 1414 sokakları kapsayan, Gazi İlkokulu, Cumhuriyet İlkokulu ve İplikçi Cami'nin bulunduğu bölgedir. Bu kültürel değerlerin yanısıra bölgede Isparta Müzesi, Isparta Etnografya Halı ve Kilim Müzesi, GÜLBİRLİK Gül ve Kozmetik Ürünleri Üretim Merkezi ve Gül Müzesi, türbeler, kilise, Isparta Evleri, çeşmeler vb de mevcuttur(İşçi vd., 2018).

3.1.7. Çalışma alanı genel tanıtımı

Isparta Tarihi Kent Meydanı kare biçimli olup, tipolojisini açık mekan olarak tanımlanabilmektedir. Zucker'in meydanları sınıflandırma şekline göre çalışma alanı kapalı meydan grubuna girmektedir. Kentin ihtiyaçlarına hitab eden, mimari ve kültürel öğelerle çekiciliği yakalayan ayrıca protestolar, kutlamalar, anma töreni, ayaklanmalar gibi birçok işlevi içinde barındıran tarihi bir meydandır. Meydan içerisinde bulunan Valilik binası ile diğer tarihi binalar Isparta Tarihi Kent Meydanının kimliğini oluşturmaktadır. Alanın çevresi yaklaşık 731.6m iken alanı ise yaklaşık 32816.3 m^2 dir (Şekil 3.2). Bu alanın yaklaşık11357.2 m^2 açık yeşil alan, geri kalan 21.4 m^2 ise sert zemindir.

Çalışma alanı sınırlarını etrafından geçen araç yolları belirlemektedir. Çalışma alanının dört tarafından araç yolları geçerek alanı kapatmaktadır. Çalışma alanının etrafını çevreleyen bu yollar üzerindeki yapılar; konut, ticaret, askeri ve resmi kurumlardan oluşmaktadır. Çalışma alanının Kuzeyduoğusunda Isparta Jandarma komutanlığı, Telekom ve adliye binası, Güney'de ticaret ve konut alanları, Doğuda ordu evi, Batıda tarihi yapılardan Üzüm Pazarı ve Mimar Sinan Camii ve Güneybatı yönünde Kaymakkapı Meydanı olarak adlandırılan alanda Süleyman Demirel'e ait heykeli bulunmaktadır. Yine Güneybatı yönünde tarihi yapılardan İplikçi Cami, Cumhuriyet Ortaokulu, Gazi İlk okulu ve Kavaklı Cami bulunmaktadır.

Şekil 3.2. Çalışma Alanı Isparta Tarihi Kent Meydanı (Çavdarlı, 2019)

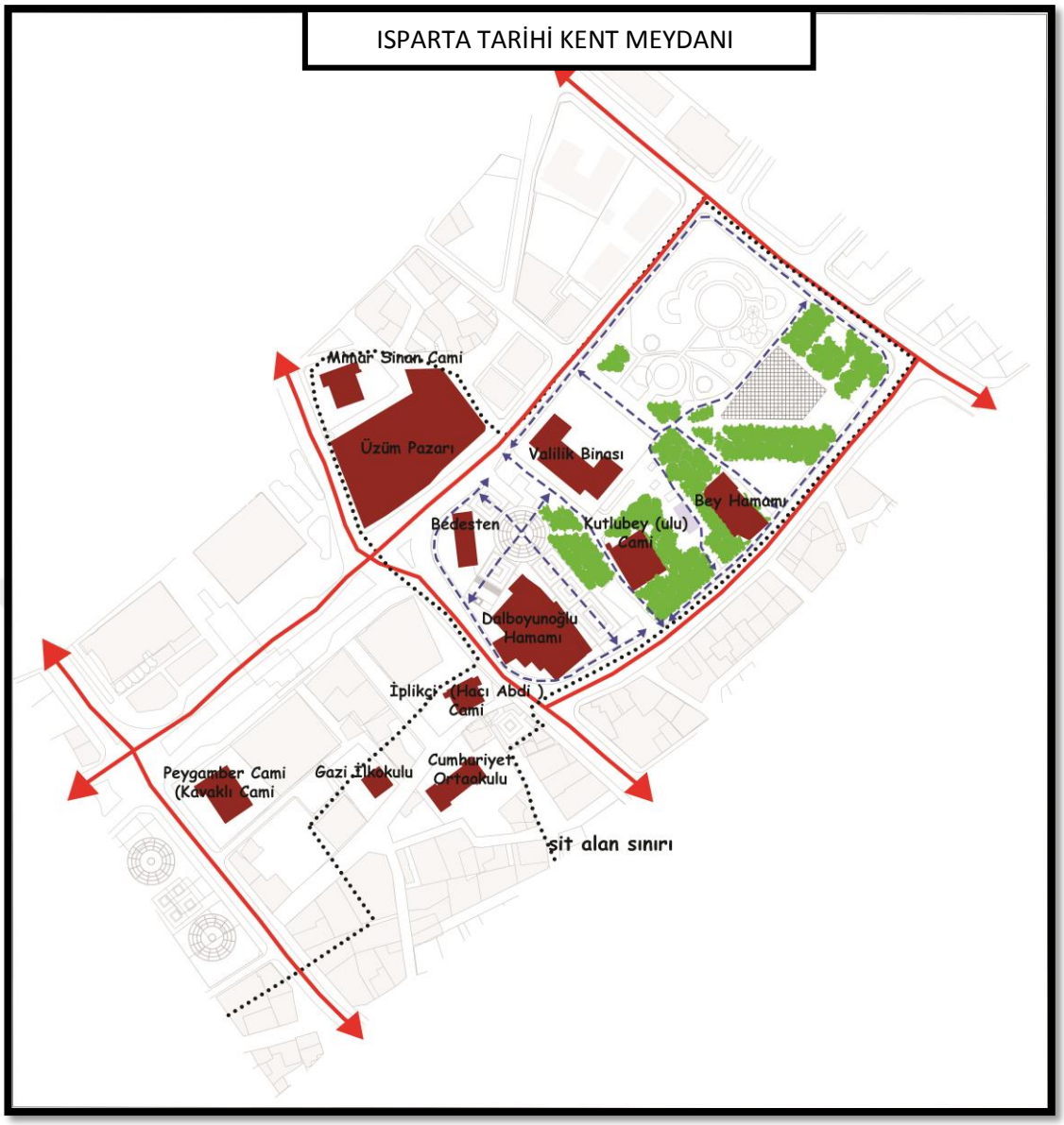
Çalışma alanı kent merkezini oluşturmaktadır. Saka'ya göre kent meydanını da içeren kentin merkezi, Kutlubey'in 1417 yılında Kutlubey Camii'ni yaptırmasıyla bu bölgede gelişmiştir. Kentin, Kutlubey bölgesinde gelişip ticaret ve kentsel hareketlilik merkezi olarak günümüze kadar gelmesi bu bölgedeki imar

faaliyetlerinin artmasıyla sağlanmıştır. Bir Anadolu kenti olarak Isparta'da kentin merkezi bu bölgede gelişim göstermiş ve bu bölgede Hükümet Konağı, Kışla, Belediye, Askerlik Dairesi gibi kamusal işlevlerde yeni bir kent meydanı oluşmuştur. Ortaya çıkan bu yeni kamusal merkezin Hükümet Konağı, Askerlik Dairesi, ticaret yapıları gibi kamusal mekânlar ve konut alanlarının kesişiminde yer alan Talimhane Meydanı olduğunu açıklamıştır (Saka, 2018).

Çalışma alanı içinde yeme içme alanları, çay bahçesi, engelsiz çocuk oyun alanı, rekreasyonalanları, yer altı otoparkı, saat kulesi, Atatürk büstü, heykel, süshavuzu, ibadet alanı, hamam, bedesten ve valilik binası yer almaktadır.

Tarihi ve kültürel değere sahip birçok yapıyı içinde barındıran çalışma alanı, sit sınırları içerisinde yer almaktadır.Alan içindeki bu tarihi ve kültürel değere sahip yapılar Demirgil (2007)' e göre Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı tarafından tescillenerek koruma altına alınan ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü'nce tarihi eser olarak belirtilen yapılardır (Şekil 3.3). Bunlar;

Dalboyunoğlu Hamamı
Firdevs Bey Bedesteni
Valilik Binası
Ulu (Kutlubey) Cami
Bey Hamamı
Mimar Sinan Cami
Üzüm Pazarı
İplikçi (Hacı Abdi) Cami
Peygamber (Kavaklı- Abdi Paşa) Cami
Gazi İlkokulu
Cumhuriyet Ortaokulu

Şekil 3.3. Alan ve yakın çevresindeki tarihi ve kültürel değere sahip yapılar

Çalışma alanında bulunan tarihi yapılar;

Çarşı Hamamı (Dalboyunoğlu Hamamı): Bu hamamın farklı kaynaklarda eski isimleri şunlardır: Erkek Hamamı, Yeni Hamamı, Çarşı Hamamı, Dalboyunoğlu Hamamı (Demirgil, 2007), gibi isimlere sahip olan hamamın 1550 yılında yapıldığı bilinmektedir. Hamamın yapımına Sav köyünden Dalboyunoğlu Ahmet Ağa başlamış, görevlendirdiği Yusuf adlı bir kişi 149 lira 48 kuruş harcamış ve hamam yapımını bitirmiştir. Isparta'daki hamamların en büyüğü ve en önemlisidir (Anonim, 2019).

Bu hamam iki kısımdan oluşmaktadır. Ön taraf erkeklere, arka taraf ise kadınlara mahsustur. Her ikisininde ayrı ayrı kapıları vardır. Eskiden suyu Andık (Deresi) ve Beldibi'nden eski künk (kiremit) kiremit borularda getirilmiş, adınada "hamam suyu" denilmiştir. Bu suyun bir kısmı hayır (sebil) için yapılan "depolu" çeşmelere verilmiştir. Ayrıca hamama gelen sudan, öğle ve ikindi namazları vakitlerinde, Ulu Cami'nin çeşmelerine birer saat, abdest almak için su verilirdi. Daha sonra diğer hamamlarda da olduğu gibi, ısparta'ya gelen bütün sular şehir şebekesine dahil edilmiştir. 30 sene önce Belediye ile Vakıflar Genel Müdürlüğü arasındaki bir ihtilaf mahkemece çözümlenmiş, bu hamamın suyu Vakıflara tapulanmış, yani onun malı sayılmıştır.Bu hamamların erkek ve kadınlara daima açık olması ve su ihtiyacında olanların şadırvandan serbestçe istifade etmesi suretiyle, bu hamamlar halkın rağbetini kazanmıştır (Şekil 3.4)(Demirgil, 2007).

Şekil 3.4. Dalboyunoğlu Hamamı (Çavdarlı, 2019)

Bedesten: 1561 yılında Mimar Sinan veya Firdevs Paşa Camii ile beraber yapılmıştır. Mimar Sinan uslubunu taşıyan bu yapı düzgün kesilmiş köfke taşlarıyla yapılmıştır. Kuzey güney doğrultusunda uzanmakta ve her iki yönden

birer giriş kapısı bulunmaktadır. Kurşun kaplı beşik, tonaz çatısı vardır. Bugün, Hükümet Binasının arkasında, Kaymakkapı Meydanı'nda bulunan ve Mimar Sinan Cami'ne vakıf olarak yapılan bu eser, eskiden iki yandan yol geçen çarşı (arasta) içinde idi. Zamanla Mimar Sinan Camii'nin kurşunları eriyince, bedestenin çatısında bulunan kurşunlar alınarak, caminin kubbe kaplamalarında kullanılmıştır. Eskiden burada altışardan karşılıklı 12 dükkan bulunmakta idi ve ipek ticareti yapılmaktaydı. Korumalı (muhkem) oluşu nedeni ile çarşının 1816 (H. 1231) ve ardından 1851 (H. 1299) tarihlerindeki büyük çarşı yangınlarında bir çok malı kurtarmıştır. Depremlerde de çok az etkilenmiştir. Çünkü burası yapılırken Mimar Sinan'ın eserleri incelenerek en uygunu ve güzeli yapılmıştı (Demirgil, 2007).

1967 yılında, Mimar Sinan'ın seçme eserlerinden esinlenerek yapılan bu eser, restorasyon sonunda kesme taş ile kaplanıp, yine altışardan iki sıralı 12 dükkan ile ticarete açılmıştır. 1994-1999 tarihinde etrafında bulunan metruk arasta binaları yıkılıp, bugünkü yeraltı otoparkı ve düzenlemesi yapılınca, bir de rus Pazarı ve Ucuzluk Pazarları (Tahtakaleler) açılınca, buraya olan rağbet azalmış ve mağdur olan bazı esnaflar, vakıf kirasınında yüksek olması nedeni ile dükkanlarını boşaltmak zorunda kalmışlardır. 1999, 2000 tarihleri arasında, Vakıfların karşı çıkmasına rağmen, Bedestenin Hükümete bakan doğu yönüne Isparta'nın yetiştirdiği 6 Başbakan'ın büstleri ve tanıtım plakaları yerleştirilmiş, ışıklandırılmış ve çevresi düzenlenmiştir. Batı yönüne (Kaymakkapı Meydanı'n a bakan yüzüne) ise, köfkeden çatıdan da uzun bir duvar yapılarak, üzerine her iki yandan kademeli olarak inen ve alt ortada birleşen havuzlarda oluşmakta, üzerinde de, ay yıldız (geceleri yanan) ile sol yanında da tarihsel vecizelerden oluşan kitabe bulunmaktadır (Şekil 3.5)(Demirgil, 2007).

Şekil3.5. Bedesten (Çavdarlı, 2019)

Kutlubey (Ulu) Camii: Ulu Cami adını I. Murad döneminde yaşamış yararlıklar göstermiş Osmanlı komutanı olan Kutlubey'den almıştır. İl Merkezindeki camilerin en eskileri arasında adı geçen Kutlubey Caminin (Ulu Cami) bulunduğu yerde, bir vakfiyeye göre 1429 yılında cami bulunmakta iken, 1899 yılında bu caminin çürüyen kısımlarının yenilenmesi için damı açıldığında tavanı taşıyan direklerin çoğunun çürümüş olduğunun görülmesi üzerine bütünüyle yıktırılarak, Padişah II. Abdülhamid'in tahta çıkışının 25. yılı hatırasına Ayasofya'ya benzer kargir ve çok kubbeli bir cami yapılmasına karar verilerek inşaata başlanmıştır. 1904 yılında tamamlanan yeni caminin duvarları kövkeden yapılmıştır. 1914 yılındaki büyük depremde caminin yıkılması üzerine, 1922 yılında bugünkü cami yapılmıştır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı caminin kuzeybatı köşesinde bir minaresi vardır. Doğu ve batı cephesinde alt ve üstte beşer, güney cephesinde altta ve üstte dörder, kuzey cephesinde ise altta dört, üstte beşer kemerli pencere açıklığı vardır (Anonim, 2019).

Harimde kadınlar mahfilinin bulunduğu bölüm haricinde çatı örtüsü, ortada merkezi bir kubbenin dört yanındaki birer elips, köşelerde ise birer küçük kubbeden oluşmaktadır. Kadınlar mahfili üstü ise ortada elips, iki yanda birer

küçük kubbe ile örtülmüştür. Alttan sütunlara binen sivri kemerlerle taşınan örtülere geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Merkezi kubbede sekiz pencere açıklığı bulunmaktadır (Anonim, 2019).

İç cephelerde, özellikle örtü ve pandantif yüzeylerinde kalem işi süslemeler ile madalyonlar göze çarpmaktadır. Mihrabı sivri kemerli bir kavsaraya sahiptir. Kuzey cephenin batı ucunda camiden bağımsız olarak yer alan minarenin kaidesi pabuç bölümüne kadar üç aşama gösterir. Subasman seviyesinde kare planlı olan kaide, köşelerde pahlarla sekizgene dönüştürülmüş, daha sonra üst üste üç bilezikle sekizgenin çapı daraltılmıştır. Bileziklerle pabuç arasında kalan bu bölümde taş aralarında yer yer üç sıra tuğla hatıllar vardır. Bileziklerin alt seviyesinde akantus yaprakları bulunan devşirme friz parçası vardır. Sekizgen kaideden köşeleri pahlı bir pabuçla onaltıgen gövdeye geçiş sağlanmıştır. Gövdede biri pabuçtan sonra, diğeri şerefeye yakın bölümde birer silmeli taş bilezik yer alır. Şerefe altı mukarnaslı olup, korkuluklarda geometrik taş süslemeler vardır. Petek üstünde yükselen külah kurşun kaplamalıdır (Anonim, 2019).

Kutlubey (ulu) Cami'nin minaresi, tek şerefeli olarak 1931 yılında Vakıflar İdaresi tarafından 3.000 liraya yaptırılmıştır. Caminin kubbe kurşunlarıda 1934 yılında yenilenmiştir. Son olarak Kutlubey cami, 1990 yılını Eylül ayında Vakıflar Genel Müdürlüğünce geniş çapta restore edilmek üzere cami birbuçuk yıl ibadete kapatılmış ve daha sonra 28 şubat 1992 Cuma günü Ramazanı'ı şerif arifesinde tekrar açılmıştır. Caminin çevre düzeni ve ışıklandırılması da yine Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1993 yılında yaptırılmıştır. Son olarak da ön ve yan tarafları ile minarenin ayak kısmı kazınarak orijinal şekline dönüştürülmüş ve eski bir yapı şekline kavuşturulmuş olan cami kaloriferlidir.(Şekil 3.6)(Demirgil, 2007).

Şekil 3.6. Kutlubey (Ulu) Cami(Çavdarlı, 2017)

Bey Hamamı: Hamam, Isparta Merkezinde Hükümet konağı civarında Ulu Cami'nin doğusunda yer alır. Yaptıranın adı ve yapım tarihi bilinmemektedir (Anonim, 2013). Bu hamam, Dalboyunoğlu hamamından önce, beylerden biri tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir (Demirgil, 2007).Hamamda kullanılan suyun ilk yapılışında çay suyundan ayrılarak bir dolma çeşmede toplandığı ve bu çeşmeden alındığı, daha sonra Amine Hatun adında bir kadının Andık Deresi'nden getirttiği sudan bir kısmının, hamamdan önceki su kanallarına hamam sahiplerinin bakması ve onarması şartıyla verildiği ve H. 1140 / M. 1728 tarihinde şer'i senede bağlandığı bilinmektedir (Anonim, 2013).

Daha sonra hamam, Devlet Vakıflarının mülkiyetine geçmiş, satışa çıkartılınca da, o sırada hamamı işletmekte olan Hulusi Hamamcıoğlu'na öncelik tanınarak, bu şahsa satılımış olan hamam bugün kiracılar tarafından işletilmektedir(Demirgil, 2007).

En son "Andık Deresi"nden gelen suyu, diğer hamamların suları gibi şehir şebekesine katılmış, buna mukabil hamam ayda 100 masura su (1.200 ton

civarında) harcama yetkisi verilmiştir. Bu su bile ayda fazla geldiğinden, suya fatura ödenmemektedir. Bu hamamın suyu da Vakıflara aittir(Demirgil, 2007).

Hamamda soğukluk, ılıklık, sıcaklık kısımları vardır. Sıcaklıkta soğuk ve sıcak su akıtan ikişer musluklu sekiz kurna ve göbek taşı yer alır. Üzerinde çok pencereli olan kubbe basık ve alçaktır (Şekil 3.7) (Anonim, 2013).

Şekil 3.7. Bey hamamı(Çavdarlı, 2019)

Valilik Binası:

Yapım tarihi 1937 olup kültür dönemi iseCumhuriyettir.İki katlı ve ahşap olan ilk bina kullanılmaz duruma geldiğinde, Isparta Valisi Çelik Mehmet Paşa'nın varislerinden Nasuhzade Süleyman Ağa'dan istimlak edilerek Hükümet Konağı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1873 yılında mutasarrıf Tahsin Paşa'nın gayretiyle yıktırılarak 1880 yılında yapılmıştır. Bugünkü bina ise 1937 yılında ihale edilerek yapımına başlanmıştır. Bodrum katı ile beraber dört katlı olan binanın dış duvarlarında düzgün kesilmiş köfke taşları kullanılmıştır. Yeni klasik üsluptaki mimari tarzda yapılmıştır. Her iki yandan dışa taşkın ana cephe

ortasında, sekiz basamakla çıkılan girişten, odaların açıldığı doğu-batı doğrultusunda uzanan büyük bir koridora girilir. Üst katlara çıkış; giriş karşısındaki ve koridor sonlarında yer alan ahşap kaplı, süslemesiz demir korkuluklu merdivenlerle sağlanmaktadır. Odalarda ve koridorda herhangi bir süsleme yoktur. Bina pencereleri eşit büyüklükte olup, söveleri bina duvarından hafif dışarı taşkın şekilde yapılarak belirgin hale getirilmiştir. Daha küçük olan bodrum kat pencereleri demir parmaklıdır. Binanın birinci katında, ana cephe ve güney cephesinde merdiveni aydınlatan yuvarlak pencereler bulunmaktadır. Ayrıca güney cephe ortasında kilit taşı vurgulanmış demir kapılı küçük bir giriş bulunmaktadır. Üstü kiremitli kırma çatı ile örtülüdür (Şekil 3.8)(Anonim, 2013)

Bugün Atatürk Anıtı'nın da bulunduğu Cumhuriyet (Hükümet) Meydanı zamanla değişik şekillere bürünmesine rağmen, Hükümet Konağı yapıldığı hali ile görevini sürdürmektedir. Zamanla, içindeki bazı devlet daireleri yer darlığı nedeni ile bazı birimler yeni yapılan binalarına taşınmış olup, Valilik ve diğer birimler (Tapu Kadastro, Nüfus Dairesi gibi) veya hazır bazı binalara taşınmış olup, Valilik ve diğer birimler (Tapu Kadastro, Nüfus Dairesi gibi) bu binada görevlerini sürdürmektedir (Demirgil, 2007).

Şekil 3.8. Valilik Binası(Çavdarlı, 2019)

Mimar Sinan (Firdevs Paşa) Camii: Üzüm pazarı civarında, Ispartanın en eski camileri arasında yeralan cami Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Isparta Valisi Firdevs Paşa tarafından, 1561 yılında Mimar Sinan stilinde yaptırılmıştır. Kare planlı ve tek kubbeli olan cami, kuzeyde beş kubbeli bir son cemaat yeri ile kuzeybatı köşesinde bir minareye sahiptir. İnşa kitabesi bulunmamakla beraber H. 973/ M. 1565 tarihli bir vakfiyesi vardır. Ayrıca Tezkiret-ül Bünyan, Tezkerat-ül Ebniye, Tuhfet-ül Mimarin'de adı bulunması ile Mimar Sinan eserleri içinde yer almaktadır (Anonim, 2019).

Düzgün kesme taşla inşa edilen yapının batı ve doğu cephelerinde altta ve üstte ikişer, güney cephesinde ise altta iki, üstte üç pencere açıklığı bulunmaktadır. Alt pencereler düz atkılı, taş söveli dikdörtgen karakterde olup, sivri kemerli alınlığa sahiptir. Üst pencereler yine sivri kemerli açıklıklar şeklindedir.Caminin kuzey cephesinde ortadaki çapraz tonozla, iki yanlara pandantiflerle geçilen sekizgen kasnağa sahip kubbelerle örtülü beş gözlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Örtü sistemi cephelerde altı sütuna oturan sivri kemerlerle desteklenmiştir. Sütun başlıklarından iki yandakilerle Türk üçgeni, diğer dördünde mukarnas süsleme görülür. Kemer gözleri bugün camekanlarla örtülüdür. Son cemaat yerine açılan caminin kuzey cephesinde harime giriş

kapısı ve pencereler yer almaktadır. Giriş açıklığının batı yanındaki pencere ile batı uçtaki minare girişi arasında görülen mihrabiye mukarnas kavsaralıdır. Harim, pandantiflerle geçilen kubbe ile örtülü olup, cephelerde onbeş, kubbe eteğinde sekiz pencere ile aydınlanmaktadır. Caminin giderlerini karşılamak üzere l561 yılında, Firdevs Paşa tarafından bir de bedesten yaptırılmıştır (Anonim, 2019).

Firdevs Bey, camide her sene mutlaka mevlit okutulmasını vasiyet etmiştir. 1914 tarihindeki Büyük Isparta Depreminde caminin giriş cephesindeki mermer sutunlar çatlamış, tamiri için bu sütunlar demir çemberlerle takviye edilmiş ve sağlam hale getirilmiştir. H. 1300 tarihinde Ispartalı Paşa Osmanoğlu Seyfi efendi tarafından Sakal'ı Şerif (Peygamberimizin Sakalı) hediye edilmiştir. Sakal'ı Şerif bayram arefeleri ve mübarek kandil gecelerinin gündüzünde ziyarete açılmıştır. Firdevs Bey Camii'nin vakfiyesinde yazılan maddeler arasında şöyled e bir madde vardır: "Aselin kiyyesi (balık okkası) beş akçeye çıksa dahi, her yıl ilk mevlüdün bu camide okunması ve cemaate behemehal (mutlaka) asel şerbeti (bal şerbeti) dağıtılmasını şart koşmuştur (Şekil 3.9)(Demirgil, 2007).

Şekil 3.9. Mimar Sinan Camii (Çavdarlı, 2019)

İplikçi (Hacı Abdi) Camii: Otel Isparta'nın arkasında, hamamın karşısında bulunan bu cami; ilk yapıldığında tek kubbeli ve üzeri kurşun kaplı, kargir bir cami olup, adını ilk yaptıranın adından almıştır. Camii ilk yaptıran hacı Abdi, gayet zengin, fakat çok cimri olduğundan dolayı herkes kendisini ayıplarmış. Halkın dilinden usanan Hacı Abdi, birgün zamanın Valisi Mirimiran Firdevs Paşa'ya başvurarak, bir cami yaptırmak istediğini söylediğinde Paşa, "Hacı Baba, seni gayet cimri ve parayı çok sever derler, nasıl oldu daparalara kıyıp camii yaptıracaksın?..." dadiğinde, "belli Paşam, paralarım gayet değerli ve kendim cimriyim. Böyle değerli bir parayı dünyda bırakmaya gönlüm razı olmadı, ahrete götürmek için çare aradım, bunu buldum, himmet ve yardımınızı rica ederim." Diyerek, binanın yapımına başlamış ve 1554 (Böcüzade'ye göre 1569) yılında bitirilerek ibadete açılmıştır(Demirgil, 2007).

Caminin bulunduğu yerde İplik Pazarı kurulduğu için İplikçi Camii olarak adlandırılmıştır. İlk binanın üstü tahta ile örtülmüş; fakat kurşun kaplanmamıştır. Yıpranan çatı örtüsü 1725 yılında eski haliyle onarılmıştır. 1782 yılında Sadrazam olan Halil Hamid Paşa tarafından caminin doğu ve batı tarafına birer kanat ekletilmiş, doğu yanına kövkeden bir minare ve kitaplık yaptırılarak genişletilmiştir. Daha sonra kubbeli cami tamamı yıkılarak yerine bugünkü cami yapılmıştır. İlaveler yapan Halil Hamid Paşa'dan dolayı cami Halil Hamid Paşa Camii olarak da anılmıştır (Anonim, 2013).

Çok güzel bir sanat eseri olan şadırvanın yanı sıra, karşı cephesindeki evin camiye bakan tarafına 10 tane de çeşme yaptırmıştır. 100 metre ilerisine de, birden fazla vakıf dükkanlar da yaptırmıştır. Bu ilk caminin mimarı belli değildir. Fakat mimari tarzı Mimar Sinan tarzına benzemese de, şehrin içinde ki diğer camilerin sanat itibari ile en güzeli idi (Demirgil, 2007).

Camiyi ilk yaptıranHacı Abdi, vasiyeti üzerine , ölüncecaminin son cemaat yerinde ve minarenin dibinde gömülüdür (Bu cami minaresi sol tarafta idi, yeni yapılan minare sağ tarafa alınmıştır (Şekil 3.10)(Demirgil, 2007).

Şekil 3.10. İplikçi (Hacı Abdi) Camii (Çavdarlı, 2019)

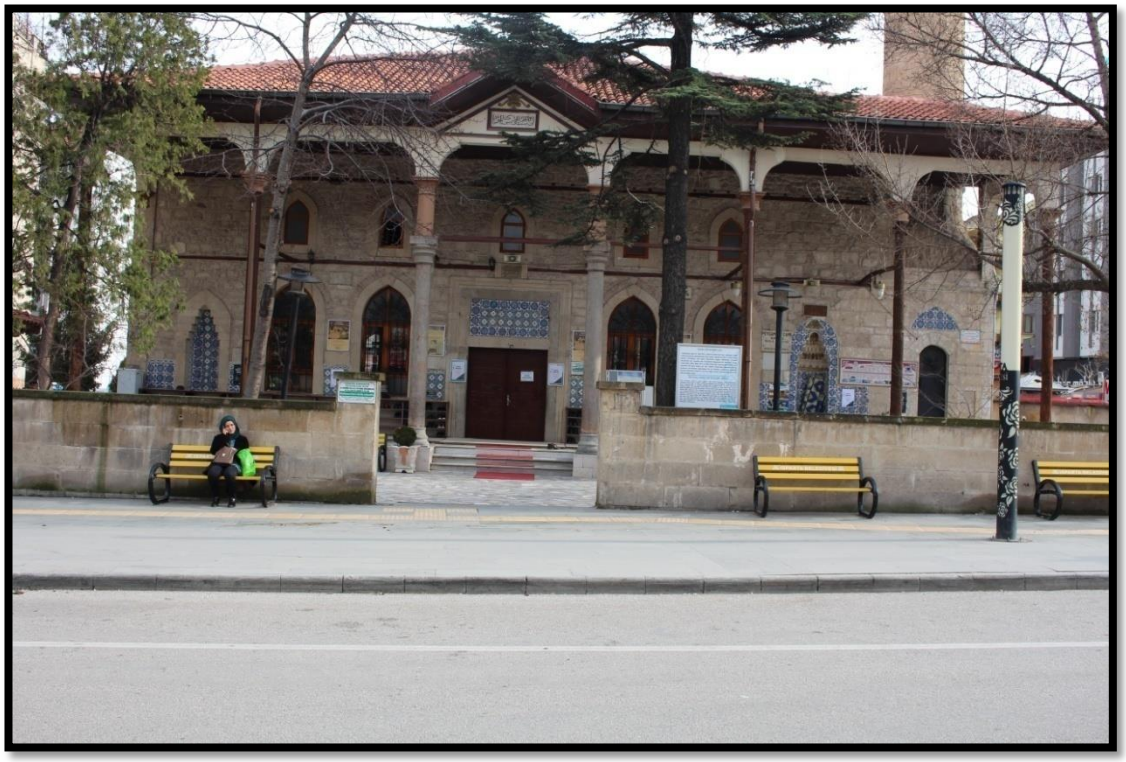
Abdi Paşa Camii (Kavaklı Camii-Peygamber Camii): Kaymakkapı meydanı yakınında Çinili Camii olarak da bilinen yapının kitabesine göre H. 1196-97/M. 1782-83 yıllarında inşa edilmiştir. Caminin inşa edildiği sahada bulunan harap durumdaki "Kadı Mescidi" yıktırılarak yerine bu cami yapılmıştır. Kare planlı, ahşap tavanlı ve üstten kırma çatıyla örtülü caminin kuzeyinde son cemaat yeri kuzeybatı köşesinde bir minaresi vardır. Camii 1832, 1879, 1888, 1914 ve 1950 yıllarında onarım görmüştür(Anonim, 2019).

Caminin doğu cephesinde altta üç, üstte dört, batı cephesinde altta üç, üstte beş, güney cephesinde altta ve üstte dörder pencere açıklığı ile doğu ve batı cephelerinde birer tali giriş açıklığı yer almaktadır. Açıklıkların tamamı taş söveli ve sivri kemerlidir. Batı cephesinin kuzey ucunda yer alan iki şerefeli minaresi kare kaide üzerinde yükselmektedir. Köşeleri pahlı pabuçla geçilen gövdenin şerefe altları mukarnaslıdır (Anonim, 2019).

Kare şeklinde turkuaz çini plakalarının birbirine köşelerinden birleştirmek suretiyle oluşturulan birer süsleme şeridi, gövdede yer alan taş bilezikleri alttan ve üstten sınırlandırmaktadır. Ayrıca peteğin külahla birleştiği kesimde turkuvaz çini plakalar göze çarpmaktadır. Son cemaat yeri yedi sütunla

desteklenen düz ahşap tavanlıdır. Üstten kırma çatıyla örtülüdür. Çatı giriş ekseninde üçgen alınlıklıdır. Harimin son cemaat yerine bakan cephesinde üstte beş, altta dört adet sivri kemerli pencere vardır. Eksende bir giriş kapısı yer almaktadır. Cephe yüzeyinde, mihrabiyeler ile bunların çevresinde yoğunlaşan XVIII. yy. Kütahya çinileri bu cephede önemli süslemeyi oluşturmaktadır. Duvar üzerinde bitkisel ve geometrik süslü devşirme malzemeler de vardır. Harim içi, ahşap direklerle üç bölüme ayrılmış ve Kütahya çinileri ile süslenmiştir (Şekil 3.11)(Anonim, 2019).

Mihrabın sol tarafındaki iki pencere arasında Osmanlıca yazılı kitabesinde şöyle denir: "Bu camii şerif hayır sahipleri tarafından Peygamber Efendimizin rızasını kazanmak niyetiyle yaptırılmıştır. Hicri: 1192 (M. 1782)" görüldüğü gibi, hayır sahipleri tarafından yaptırılan camii şerif, Allah'ın rızasını kazanmak için Peygamber efendimize hediye edilmiştir. Bu nedenle bir diğer adıda Peygamber Camii'dir. Önünde eskiden çok büyük bir karakavak olduğu için bugün de, "Kavaklı Camii" diye anılır. Yaptıranından dolayı da, bir diğer imside Abdi Paşa Cami'dir(Demirgil, 2007).

Şekil 3.11. Abdi Paşa Camii (Kavaklı Camii-Peygamber Camii) (Çavdarlı, 2019)

Üzüm Pazarı: Mimar Sinan Camii'nin kıble (güney) yönünde bulunan, bir yönüde Kaymakkapı Meydanına bakan,Isparta'nın ortasında 500 yıllık geçmişi ile dimdik ayakta duran eski Üzüm Pazarı dükkanları, Mimar Sinan Cami'ne vakıf olarak, kövkeden ikişer katlı olrak yapılmıştır. 100'e yakın dükkanı barındırmaktadır. Ispartan'nın Kapalı Çarşısıdır. Bu dükkanlar, 1992 yılında Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından, 1495 sayılı kararı ile Kültür Varlığı olarak tescil edilip koruma altına alınmıştır. Ayrıca, 2004 yılında Ankara'dan gelen heyet, buraları inceleyerek korunması için yetkililerle görüşerek çalışmalarda bulunmuştur (Demirgil, 2007).

Kaldırım, ara sokak, dükkan üzerleri kapatıldığı için, Kapalı Çarşı haline gelen bölgenin içinde değişik türde dükkanlar, eski çeşmenin yerine yapılan mermer, Üzüm Çarşısı Çeşmesi ile Mimar Sinan Camii caddesi üzerine bakan kaldırım üzerindeki meşhur suyu yaz kış soğuk olan Karbuz Çeşmesi'ne de barındırır. Ayrıca KaymakkapıMeydanına bakan kaldırım üzerinde dört yönlü mermerden bir çeşmesi de vardır. Sarraflardan, saatçilerden, konfeksiyonculara, kebapçıdan, iplik, yün, boncuğa kadar her çeşit mal satan dikkanlardan oluşur. Eskiden tacirler eşek sırtında başka yerlerden getirdikleri üzümleri, burada kurulduğu pazarda satıldığı için, Üzüm Pazarı ismi buradan gelmektedir. Üst tarafta ise, karpuz pazarı kurulduğu için, buradaki dört yönlü mermer çeşmeye Karbuz Çeşmesi adı verilmiştir. (eskiden bu çeşme yolun karşısında dolma bir çeşme idi). Mimar Sinan Camine bakan arka sokakta ise mutaflar bulunur. Eskiden burada yün alınıp satılır, keçe, koşum takımları, halat, iplik vs. satılırdı. (Bugün 23 dükkan kalmıştır). Ayrıca, anahtarcı, demirci, halı dokuma aletleri vs. esnaflarda vardır. Bugün halkın rağbet ettiği ve alış veriş yaptığı bir yer olarak hizmete devam etmektedir (ilk 16 adet ikişer katlıdükkanlar olarak yapılmıştır)(Demirgil, 2007).

Çarsı, dönemin Isparta Valisi Firdevs Bey tarafından yaptırıldığı bilinen Osmanlı Dönemi'ne ait bir çarşıdır. 28.7.1991 tarihinde Kültür Varlıkları Koruma Kurulu'nca 1495 sayılı karar gereği, sahip olduğu sivil mimari yapı örnekleri ve geleneksel ticari alan olması nedenleri ile tescillenmiştir.
Bu işlem sırasında özgünlüğünü büyük oranda koruyan 16 adet dükkân mekânı

da bu karar ile birlikte koruma altına alınmıştır. 1967 yılında kapsamlı onarım gören mekânların özgün yapı malzemesinin yerel köken taşı olduğu görülmüştür. Özgün olan dükkânların genel tipolojisi değerlendirildiğinde iki katlı oldukları ve depolama ya da üretim işlevli olarak bodrum katlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Alanda tescillenmeyen yapılara ilişkin bir değerlendirme yapıldığında ise eski yapılara öykünen ve modern üslupta, farklı sistem ve malzemeler kullanılarak inşa edilmiş dükkân mekânlarının bulunduğu dikkat çekmektedir (Şekil 3.12)(Anonim, 2017).

Şekil 3.12. Üzüm Pazarı (Çavdarlı, 2019)

Cumhuriyet Ortaokulu:1925 yılında Vali Müfit Bey (1921, 1925) zamanında Maarif (Milli Eğitim) Müdürü Fevzi Bey tarafından İrfan Efendi ve Müfit Efendi Medreseleri ile bu medreselerin bitişiğindeki mezarlık arasına okul kurağı olarak yapılmıştır. Emre ve Çukur Kiliselerinin enkazından faydalanarak ve 20.000 liraya kadar nakden para sarfedilerek bugünkü okul yapılmıştır (Demirgil, 2007).

Okul yapılırken çevrenin iklim şartları göz önüne alınmadığı ve bir yetişkin mimarın kontrolü olmadığından, okulun birçok eksik ve kusuru bulunmaktadır. Bu birleştirilen arsaların bir kısmına şimdiki okul, bir kısmınada ana yol üzerindeki eski müftülük binası yapılmıştır. Bu ilkokula önce İstiklal Okulu adı verildi, Müftülük Dairesi'de sonradan Hafız Mektebi oldu. Daha sonra Cumhuriyet İlkokulu adını alan bu okul, 2 katlı olup, alt katın iç ve dış duvarları kargir, döşemeleri ile üst katın tamamı ahşaptır. Her iki katta, ikişer büyük ikişer orta, ikişer küçük olmak üzere 6 şardan 12 oda vardır. Okuldaki odaların bir kısmı ihtiyaç oldukça bölünerek meydana getirilmiştir. Okulda 6 dershaneyi ihtiva eden bir plana göre yapılmıştır. Okul binası 441 metrekere olup, bugünki şekli ile 12 dershanelidir. Modern bir okulun ihtiyaçlarını karşılayacak durumda olmayan okulun, 1200 metrekare civarında oyun bahçesi, tuvaleti, çeşmeleri, bir laboratuarı ve iki idare odası vardır(Demirgil, 2007).

İlkokul olarak kullanılan yapının alt katı kesme taş, üst katı bağdadi tekniğinde yapılmıştır. Üstü Marsilya kiremitli kırma çatı ile örtülüdür. Köşelerde simetrik çıkmalar bulunan binada, alt katta yuvarlak kemerli, üst katta sivri kemerli pencereler bulunmaktadır. Binanın alt katı köfke taş ile harç kullanılarak yapılmıştır. Doğu ve batı yönlerdeki çıkmalarda altta ve üstte üçer pencere yer almaktadır. Orta kısımda, altta ve üste beşer pencere bulunur. Ortadaki kapı ise simetrik olan ikişer pencerenin arasında yer almaktadır. Binanın girişleri dört basamaklı merdivenle yapılmaktadır. Girişinde birbirine paralel ahşap ikişer merdiven ikinci kata çıkmaktadır. Her katta simetrik olarak üçer oda bulunur. Bir katta toplam altı oda vardır. Kapısı çift kanatlıdır. Binanın güney cephesi kuzey cephesinin aynıdır. Giriş kapısının etrafında yer alan taş örgü yüksek tutulduğundan, taç kapısı biçiminde bir görünüm arz etmektedir. Bina sağlam durumda olup, halen okul olarak kullanılmaktadır(Şekil 3.13) (Anonim, 2013).

Şekil 3.13. Cumhuriyet Ortaokulu (Çavdarlı, 2019)

Gazi İlkokulu: Yapım tarihi, 19. yy.'ın ilk çeyreğidir. Kültür dönemi, Osmanlıdır. Koruma derecesi- çevresel 2. Derecedir. Bakımından sorumlu olması gereken kuruluş, Milli Eğitim Bakanlığıdır. 19.yy.'ın ilk çeyreğinde yapılmıştır. İlkokul olarak kullanılan ve iki katlı olan yapının alt katı kesme taş, ikinci katı bağdadi tekniğinde inşa edilmiştir. Esas cephesinin ortasına isabet eden yerde çatı üçgen alınlık şeklindedir. Alt kattaki yuvarlak kemerli profilli taş söveli ve lentolu pencerelere karşılık, üst kattakiler dikdörtgene yakın ve basit tarzda yapılmışlardır. Saçak altları çıtalarla belirlenmiş olan binanın üstü, alaturka kiremitli kırma çatı ile örtülmüştür. Bina kare planlanmıştır. Alt kat düzgün köfke taşlardan harç kullanılarak yapılmıştır. Giriş kapısının yanlarında ince uzun birer küçük pencere bulunmaktadır. Bunlarla beraber giriş cephesinde, alt katta, toplam 6 adet pencere kapının her iki yanında yeralmaktadır. Aynı cephede ikinci katta ortadakiler dikdörtgen formlu yanlardakiler kare formlu olan dört pencere bulunur. Çatıdaki üçgen alınlık üzerinde herhangi bir madalyon, tarih veya yazı bulunmamaktadır. Yaklaşık 30 cm. kadar çatı taşkınlığı vardır. Batı cephede; birinci katta yuvarlak kemerli 7 pencere, ikinci katta ise kare biçimli 4 pencere yer almaktadır. Diğer cepheler yola bakan ön

cephesi kadar süslü değildir. Kuzeyinde 1 katta 6 pencere bulunmakta olup en doğudaki kapatılmıştır. Giriş kapısının olduğu cephede giriş kapısının her iki yanında yerden 25 cm. yükseklikte baklava dilimli küçük pencereler bodrum katına aittir. Giriş kapısına 4 basamaklı yarım daire bir merdivenle çıkılabilir (Anonim, 2013).

Gazi İlkokulunun tarihçesi 1801'li yıllara dayanır. 1801'de Zeynep Hanım isminde Ispartalı hamiyet sever tarafından, kızları okutmak için İnas Rüştiyesi adı ile Cumhuriyet okulu yerine bir okul açılmış, evinin bir kısmını da öğretmene tahsis etmişti. 1858 yılında çıkan bir yangın bölgeyi ve okulu da yakmıştı. Uzun yıllar açılamamıştı.1874 tarihinde mutasarrıf Eyüplü Ali Rıza Bey'in aracılığı ile, tekrar işe başlanınca, bugünki okulun arsasının bulunduğu yere, halktan toplanan paralarla tek katlı olarak yeniden yapılmıştır. Buraya yapılmasının sebrbi, kız öğrencilerin buraya alışmış olmalarındandı. Fakat, bayan öğretmen bulunamadığı için, ihtiyar öğretmenlerden Yesari Ahmet Efendi tayin edilmiş ve faaliyete geçmişti. Birkaç sene sonra öğretmen ölünce, okulda kapatılmak zorunda kalınmıştı (Demirgil, 2007).

Cumhuriyet'in İlanı ile, okul tarihinde yeni bir sayfa açılmıştır. 1927 yılında kabul edilen bir kanunla, karma tedrisat kabul edilmiştir. Cumhuriyet devrinde okula CumhuriyetKız Mektebi adı verilmişsede, hemen karşısında bulunan okulun adının da Cumhuriyet olması nedeni ile 1931 yılında okul Gazi İlkokulu adını almıştır. 1997 yılına kadarda karma eğitime devam etmiştir. 18.8.1997 tarih ve 23084 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 4306 sayılı yasa gereği okullar 8 yıllık kesintisiz eğitim ve öğrenime geçince; okulun adı, 09.09.1997 tarih ve 24003 sayılı Valilik onayı ile Gazi İlköğretim Okuluna dönüştürülmüştür(Demirgil, 2007).

Zaman zaman küçük onarımlar gören okulun içindeki bölmeler değiştirilmiş, ihtiyaca göre sınıflar ve idari odalar meydana getirilmiştir. Okul 2 katlı olup, irili ufaklı 5 dershanesi, 4 idari odası, mutfağı, 6 kabinli öğrenci, 2 kabinli öğretmen tuvaleti ve 600 metrekare civarında oyun bahçesi bulunmaktadır. 1994 yılında okul kaloriferli hale getirilmiştir(Demirgil, 2007).

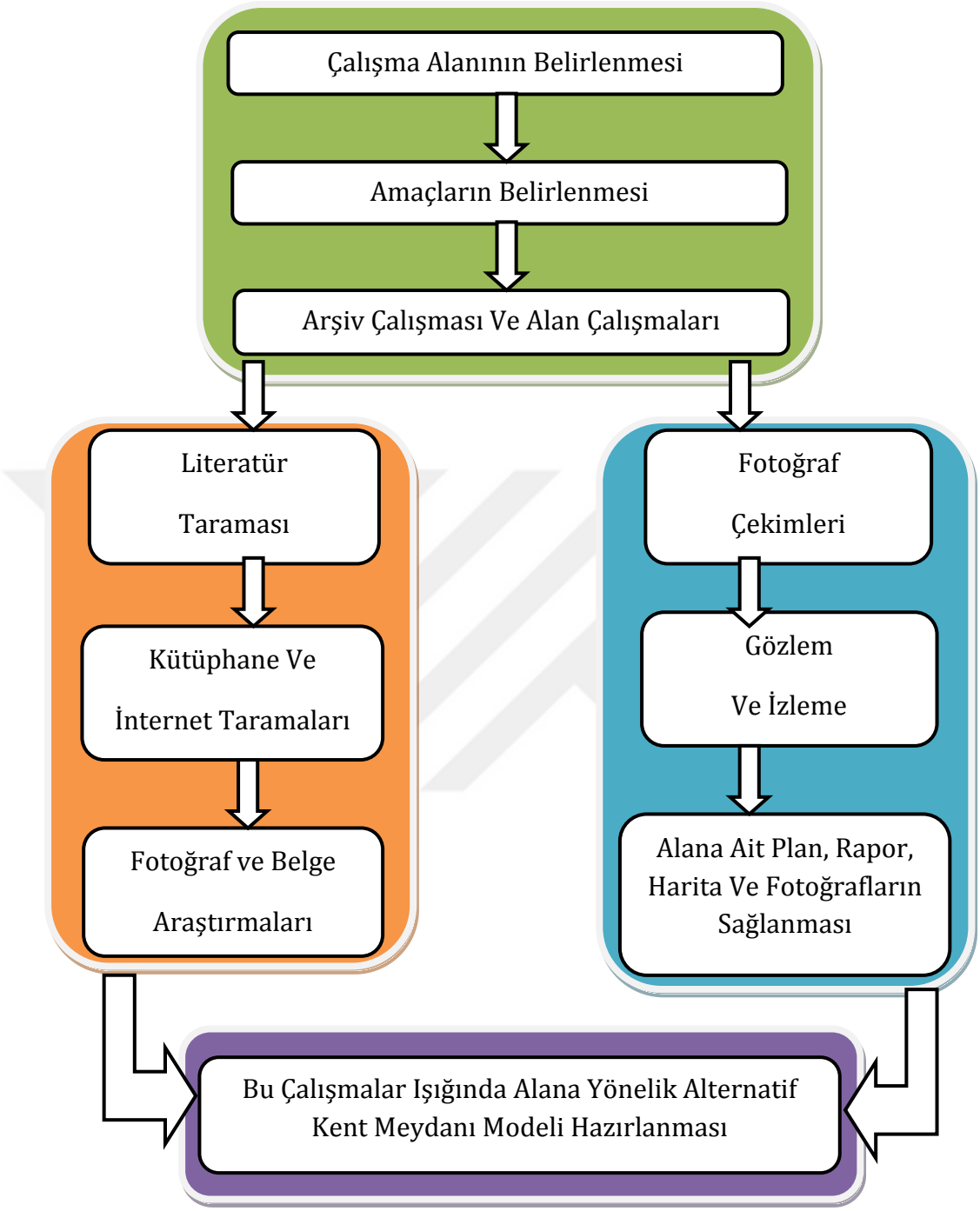
04.08.1998 tarih ve 18286 sayılı Valilik Oluru ile, Cumhuriyet İlköğretim Okulu ile birleştirilmiş, tüm öğrenci, personel ve demirbaşlar Cumhuriyet İlköğretim Okuluna devredilmiştir (Şekil 3.8)(Demirgil, 2007).

Şekil 3.14. Gazi İlkokulu (Çavdarlı, 2019)

3.2. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada literatür araştırması, arşiv çalışması, fotoğraf ve belge araştırması, alan çalışması ve gezi gözlem çalışmaları, alana ilişkin plan ve raporların sağlanması, araştırma alanı ile ilgili harita ve altlıkların temini gerçekleşmiştir ve tüm bu veriler ışığında alana yönelik alternatif bir kent meydanı modeli öngörülmüştür. Böylelikle Isparta İli için ideal ve başarılı bir meydan tasarımı ile geçmişten günümüze kadar gelen değerli yapılar bu meydan çalışması ile birlikte değerlendirilecektir. Isparta ili için kent meydanı-kent kimliği-kültürel miras üçgeninde sembolik örnek bir meydan düşünülmüştür(Şekil 3.15).

Şekil 3.15. Yöntem Akış Şeması

3.2.1. Çalışma alanı seçimi

Isparta Tarihi Kent Meydanı'nın çalışma alanı olarak seçilmesi, Kültürel Miras özelliği taşıyan yapıların sürdürülebilirliğinin ve geleneksel dokunun

korunması, haihazırda duran meydanın kent halkının ve turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği ve kent kimliğini temsil edecek önemli yapıların bulunmasıdır.

3.2.2. Literatür taraması ve veri toplama

İlgili tezler taranarak, Kent meydanı ve kamusal dış mekan, kent ve kent kimliği, kültürel miras kavramları, Isparta hakkında, tez, makale, yerli yabancı kitaplardan yaralanılarak gerekli bilgiler ışığında kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Diğer aşamada ise fotoğraf ve belgeler elde edilmiştir.

3.2.3. Alan ziyareti

Çalışma alanına ait plan ve raporlar ilgili kurumlardan sağlanmıştır. Haihazır altlıklar ve haritalar belediyeden temin edilmiştir. Alanda fotoğraf çekilerek çekimler esnasında gözlemlerde yapılmıştır.

3.2.4. Alternatif kent meydanı modeli

Isparta'ya ait bu veriler doğrultusunda; autocad, photoshop ve lumian oluşturulması gibi üçboyutlu modelleyici programlar kullanılarak Tarihi Kent Meydanı Modeli öngörülmüştür.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

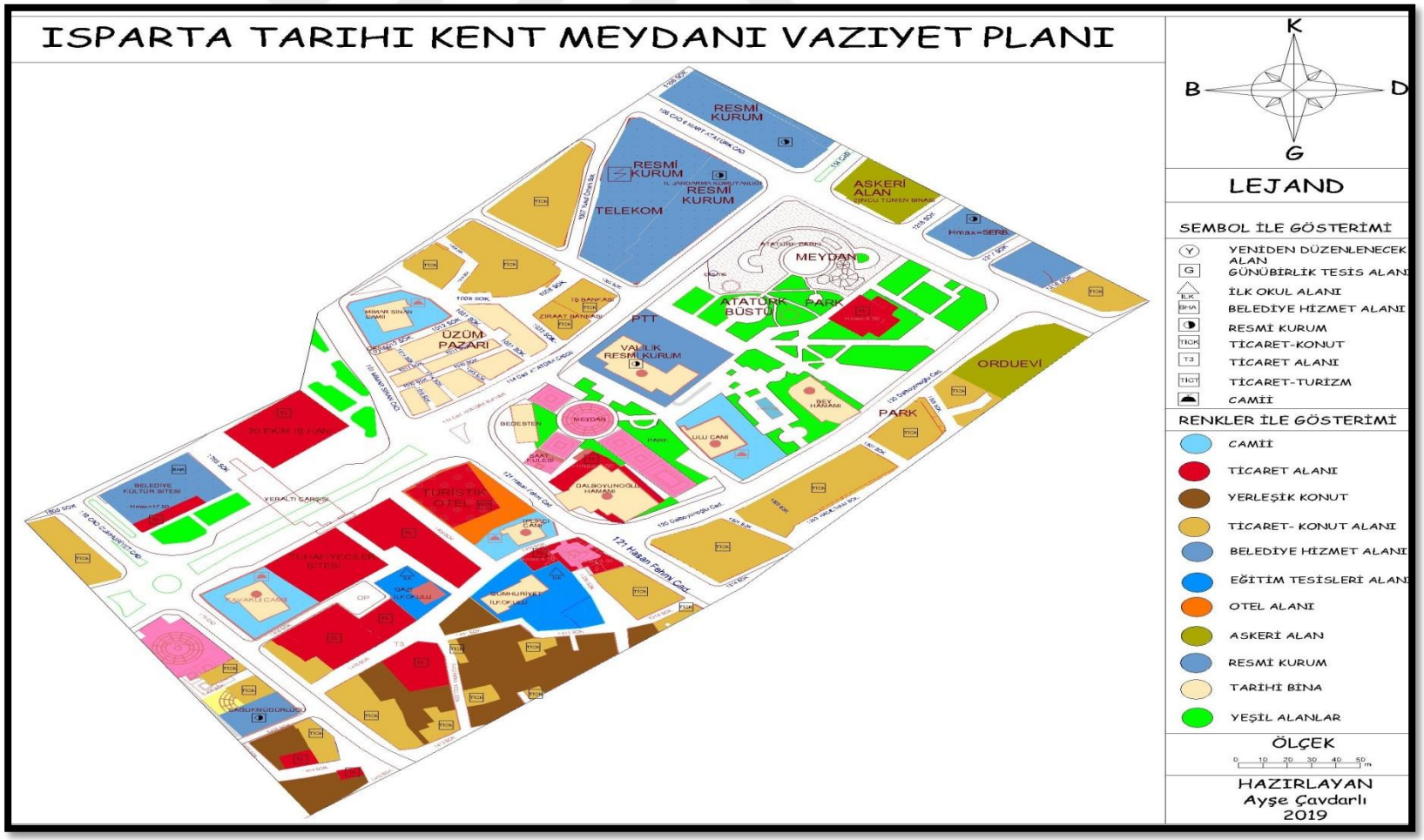
Araştırma bulguları kısmında öncelikli olarak resmi kurumlardan elde edilen altlıklar ile alana ait vaziyet planı, alan analizi, yayalaştırma ve konsept pafta ile model görünümler elde edilmeye çalışılarak Isparta'ya ait Tarihi Kent Meydanı modeli öngörülmüştür.

4.1. Vaziyet Planı- Mevcut Durum

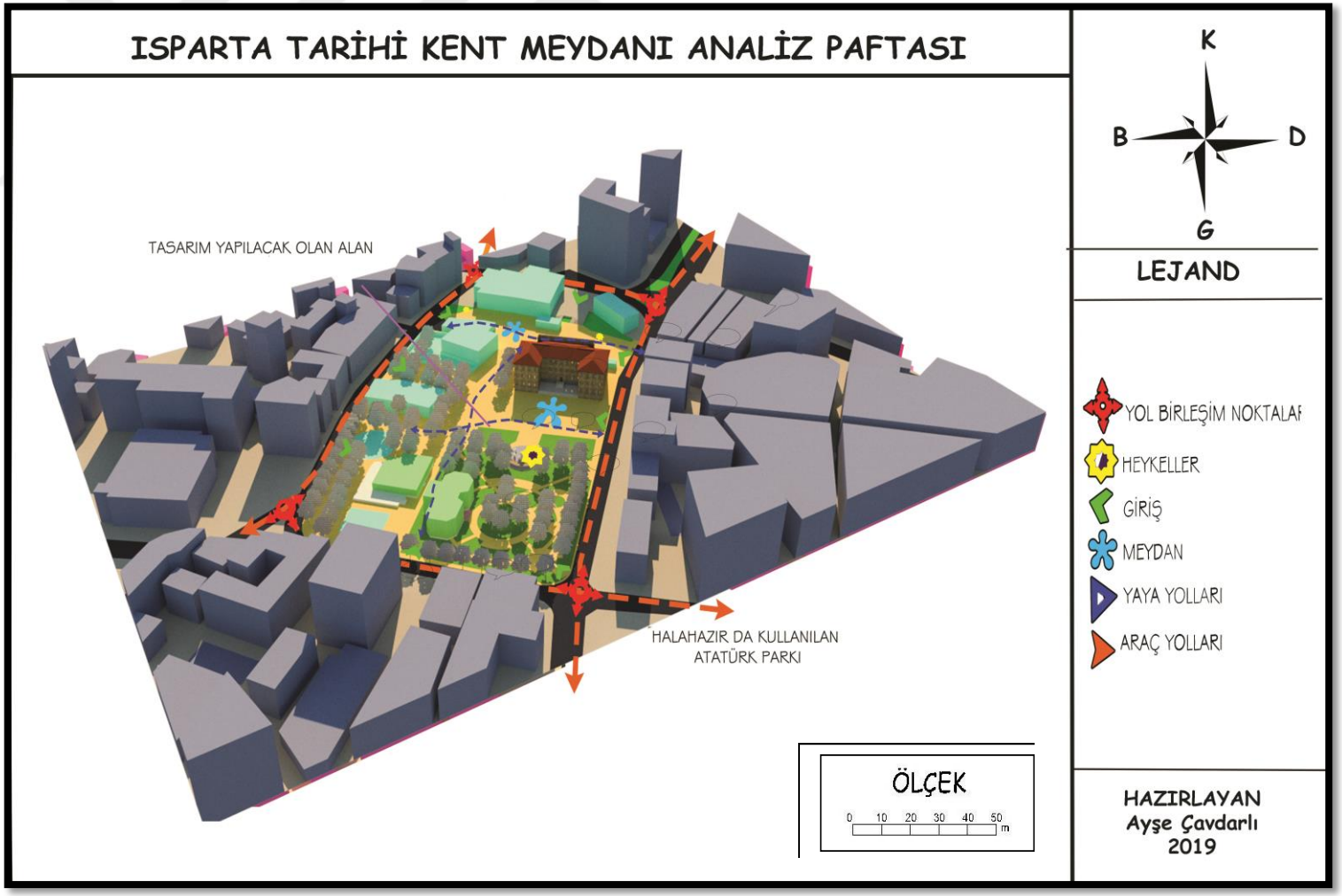
Isparta Büyükşehir Belediye'sinin hazırlamış olduğu 1/1000 ölçekli imar planı üzerinde çalışılarak, çalışma alanı üzerinde ki yapılar renkler ve sembolleri ile gösterilmiştir (Şekil 4.1).

4.2. Alan Analizi

Tasarıma başlamadan önce alan analizi yapılmıştır. Alan özelliklerini gösteren bu paftada arazi doğru bir şekilde etüd edilmeye çalışılmıştır. Vaziyet planı üzerine taşıt yolları, yaya yolları, tarihi binalar, yeşil alanlar, düğüm noktaları, landmarklar, cadde sokak isimleri, alan sınırları ve sit alan sınırları gösterilmiştir. Trafik akış yönü, yol üzerindeki duraklar, çalışma alanı giriş çıkışları ve otopark alanları belirtilmiştir (Şekil 4.2).

Şekil 4.1. Vaziyet Planı

Şekil 4.2. Alan Analizi

4.3. Yayalaştırma

Çalışma alanı içinde bulunan kültürel yapıların, hem zehirli gazlardan daha az etkilenmesini sağlamak hemde yayaların sosyalleşmesine olanak sağlamak amacıyla yayalaştırma öngörülmüştür. Yayalaştırılması düşünülen yollarda; kaldırımlar, yol işaretleri, çöp kutuları, aydınlatma direkleri, bilboardlar, bank, pergola ile diğer oturma elemanlarının tasarımı öngörülmüştür. Çalışma alanının kültürel yapısına uygun döşeme malzemeleri kullanılarak, insanların daha konforlu zaman geçirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

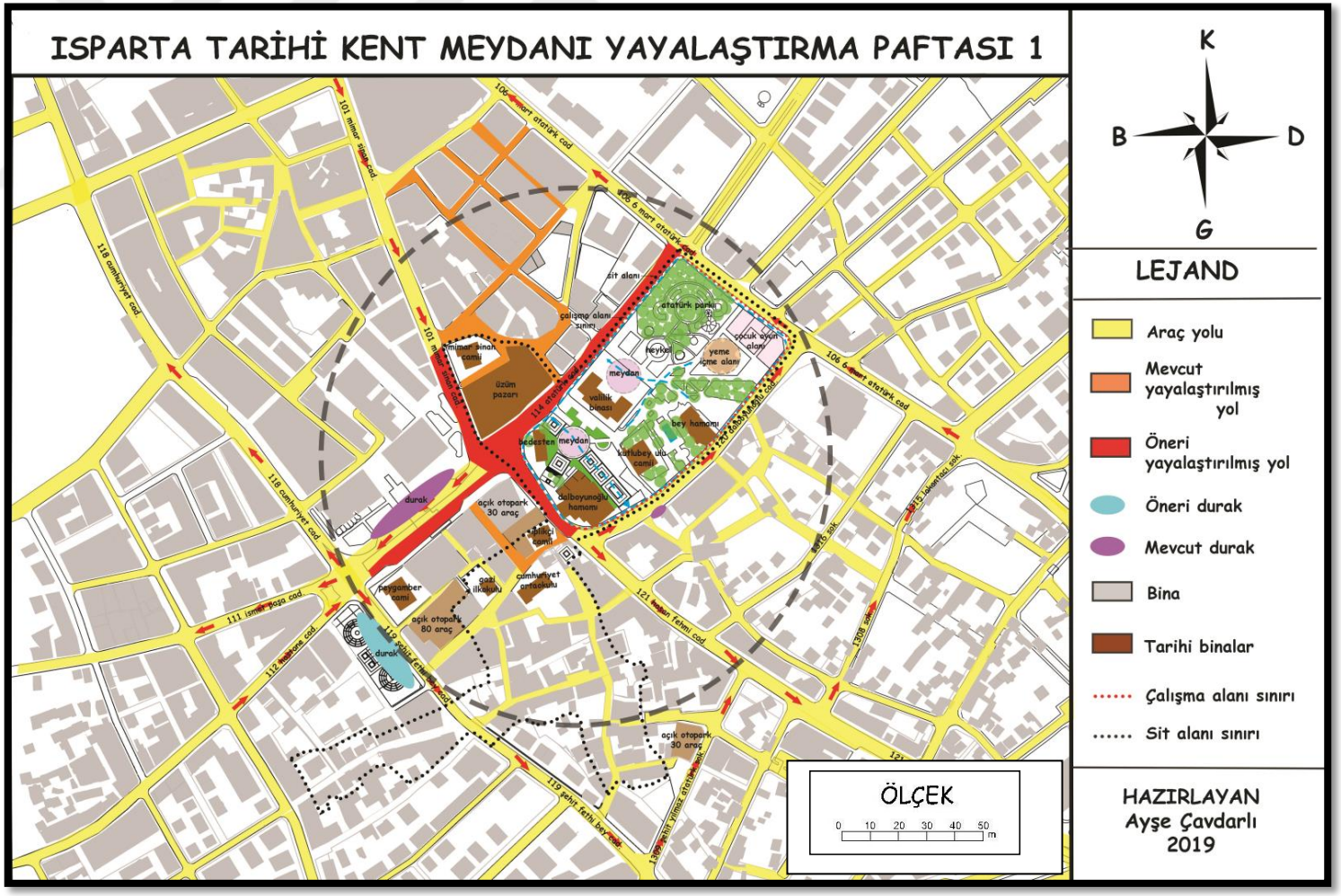
Yayalaştırma için farklı iki senaryo düşünülerek, alan içindeki araç trafiği yavaşlatılmaya çalışılmıştır. Bu senaryolar; battı çıktı yol güzergahı ve farklı yollara düşürme tekniklerdir.

Battı- Çıktı Yol Güzergahı

Battı-çıktı ile yayalaştırılan yoldan iki farklı çıkışla ulaşım sağlanmaya çalışılmıştır. Başlangıç noktası Mimar Sinan caddesi üzerinde bulunan Mimar Sinan Camiinden başlayıp, çıkışlar Hasan Fehmi caddesi üzerinde bulunan Dalboyunoğlu Hamamının bitiş noktası ve hastane caddesinin başlangıç noktası ile çıkışlar sağlanmaya çalışılmıştır. Pafta üzerinde kırmızı renk ile gösterilen bölgeler, öngörülen yayalaştırılmış alanlardır (Şekil 4.3). Turuncu renk ile gösterilen bölgeler mevcut yayalaştırılmış yolları ifade etmektedir.

Atatürk caddesinin 6 mart Atatürk caddesine olan kısmı trafiğe kapatılarak yayalaştırılması düşünülmüştür. Atatürk caddesinden Güney Batı yönüne doğru gitmek isteyen sürücüler için trafik akışı 6 Mart Atatürk caddesinden Kuzey Batı yönünde devam edip en yakın kavşaktan Mimar Sinan caddesi üzerinden ulaşımın sağlanması düşünülmüştür.

Trafik akışı normal seyrinde devam edip, Hastane caddesi üzerinden yukarı çıkılarak sağa Cumhuriyet caddesi, sola Şehit Fethi Bey caddesi ile iki yönlü olarak sağlanmaktadır. Diğer taraftan Dalboyunoğlu caddesi ve Hasan Fehmi

Şekil 4.3. Yayalaştırma 1. Pafta

caddesi üzerinden ulaşım Güneye doğru tek yönlü olarak sağlanmaktadır. Kuzeye doğru ulaşım 6 mart Atatürk caddesi ile sağlanmaktadır.

Hastane caddesi üzerinde bulunan kuzey yönüne doğru bulunan yol tarafındaki durağın, Şehit Fethi Bey caddesi üzerine taşınılması düşünülmüştür.

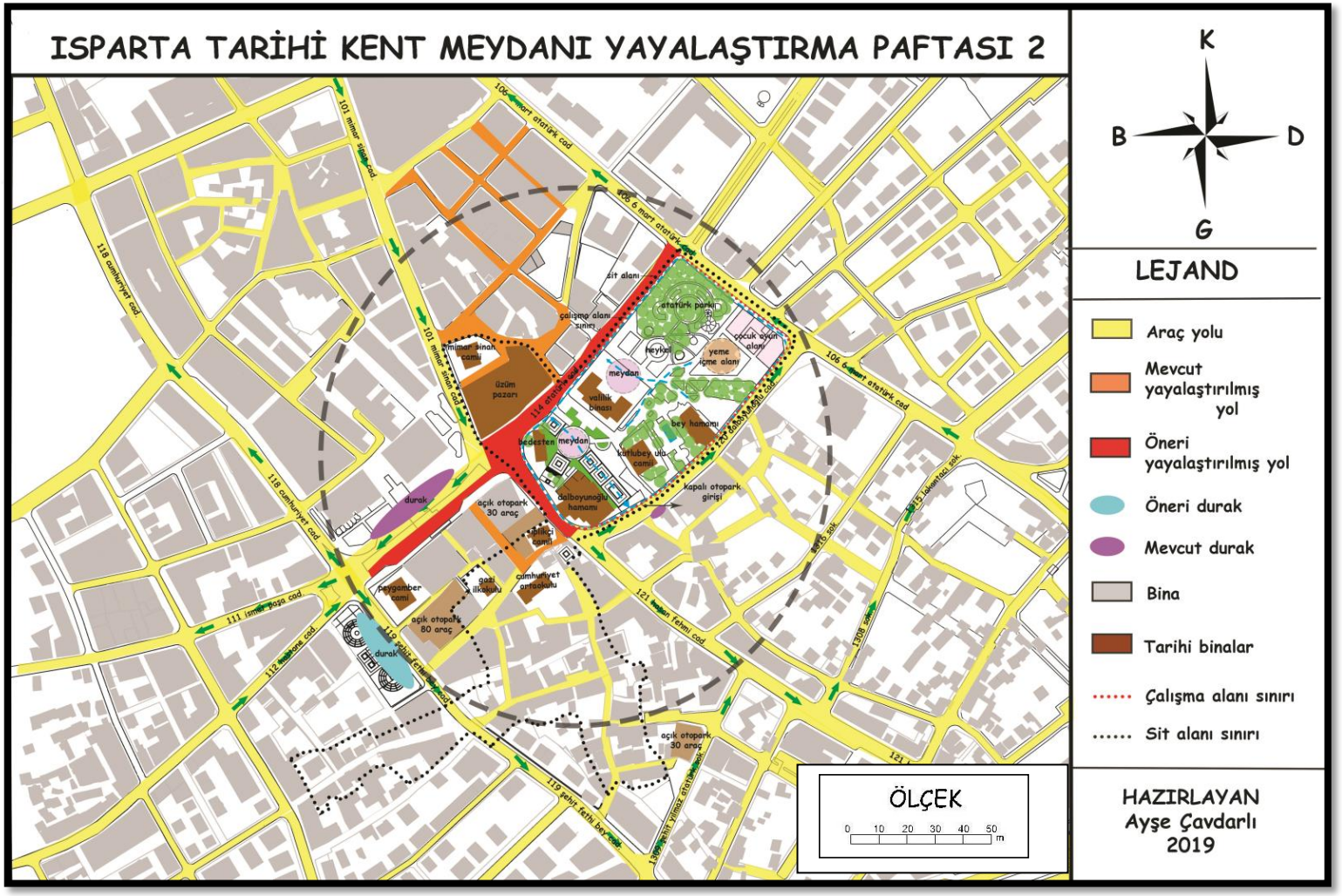
Battı-çıktı ile yayalaştırılması düşünülen yol Mimar Sinan caddesinin sonunda kalan kısım, Atatürk caddesi, Hasan Fehmi caddesi ve Hastane caddelerinin başlangıç kısımlarını oluşturmaktadır. Yayalaştırılması düşünülen yol yaklaşık 457.86 m dir.

Farklı Yollara Düşürme

Normal seyrinde devam eden trafiğin alan çevresinden uzaklaştırılması ile yayalaştırılması sağlanmaya çalışılmıştır. Sarı renk ile görsterilen yollar üzerindeki kırmızı renk ile taranmış bölgeler yayalaştırılması düşünülen yolları ifade etmektedir.

Atatürk caddesi girişine Özkan'ın tezinde bahsettiği gibi "sadece yayaların geçişine izin veren elektronik kapılar" kullanarak kent merkezinin araç trafiğini kontrol altına almayı planlamaktadır. Doğal ve tarihi doku, çevrenin korunabilirliği, kültürel ve sosyal geleneklerin yaşatılabilmesi ve buna uygun yaşam biçimlerinin varlığı da temel ölçütlerin bir bölümünü oluşturmaktadır" (Şekil 4.5).

6 mart Atatürk caddesinden gelip Atatürk caddesini kullanmak isteyen araçlara trafik kapatılıp, 6 mart Atatürk caddesi üzerinden devam ederek belediye önündeki kavşaktan dönüp mimar Sinan caddesi üzerinden devam etmeleri sağlanmaktadır (Şekil 4.4.).

Şekil 4.4. Yayalaştırma 2. Pafta

Şekil 4.5. Sadece yayaların geçişine izin veren elektronik kapılar(Özcan, 2011)

Hasan Fehmi Caddesi girişine de elektronik kapılar yerleştirilerek caddenin Dalboyunoğlu Caddesine kadar olan kısmı trafiğe kapatılmaya çalışılmıştır. Hastane caddesinin aşağı iniş (kuzey batı) yönünde olan kısmı araç trafiğine kapatılarak, araçların Şehit Fethi Bey Caddesi üzerinden devam etmeleri sağlanmıştır. Hastane caddesi üzerinde bulunan durağın Şehit Fethi Bey Caddesi üzerine taşınması düşünülmüştür.Yayalaştırılması düşünülen yol yaklaşık 367.27m dir.

4.4. Isparta Tarihi Kent Meydanı Öneri Tasarım Paftası

Alan tasarımı planlanırken yapılan araştırmalar sonucunda, alan analizi yardımıyla bir ihtiyaç listesi oluşturulmuştur. İhtiyaç listesinin eksik görülen kullanımları belirlemesi ile çeşitli eskizlerle yapılan çalışmalar sonucunda alana yönelik bir tasarım oluşturulmaya çalışılmıştır. Tasarımı yapılan alanın bazı yerlerinden model gösterimler ile pafta desteklenmeye çalışılmıştır (Şekil 4.6).

İhtiyaç Listesi

İhtiyaç listesinde, tören alanı, yaş gruplarına göre çocuk oyun alanları, çatı bahçesi, yeme içme alanları, resmi kurum için özel dinlenme alanı, süs havuzları, rekreasyon alanları, farklı döşemeler ve kuru havuzlara yer verilmiştir.

Şekil 4.6. Tasarım Paftası

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

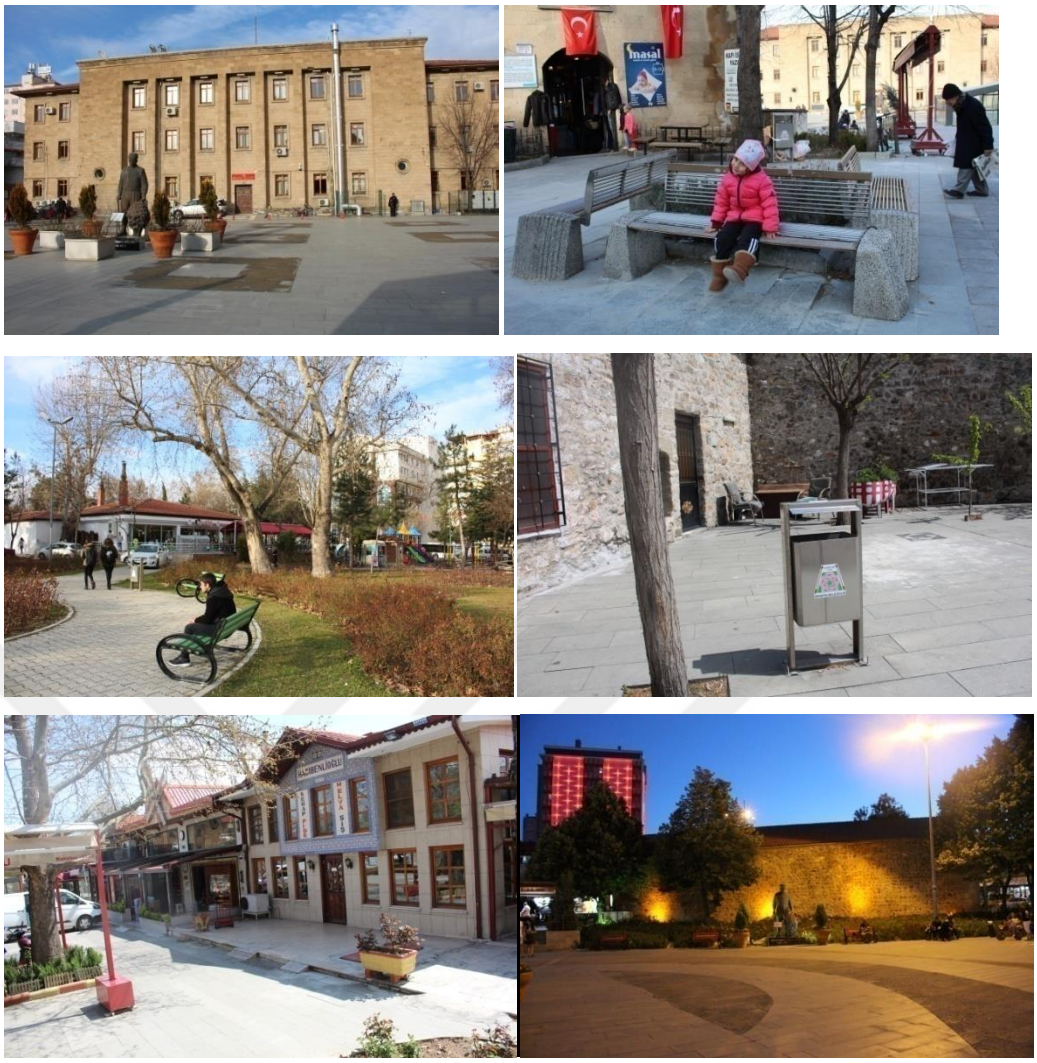
Çalışma, meydanların geçmişten günümüze kadar geçirdiği evrede meydan özelliğini tam olarak yansıtmadığı, simgesel elemanların göz ardı edilerek kimliği ve kişiliğini kaybedip imgesizleştirilmesi düşüncesine karşı gelişmiştir. Bu düşünceden yola çıkarak Isparta'da da meydan olarak tanımlanabilecek bir mekanbulunmamaktadır. Bu eksikliklerden yola çıkılarak;

- Döşemelerin dokusu, renkleri ve formu meydanda yönlendirme özelliği taşımadığı için, döşemelerde değişiklik yapılarak farklı niteliklerde uygulamalar yapılmıştır (Şekil 5.1).Meydanda tarihi ve kültürel değerleri nitelikleri ile ön plana çıkaracak, şehrin kimliğini oluşturan öğeler düşünülerek birbirleri ile uyumlu döşemelerin kullanımıyla estetik ve fonksiyonel ayrıca çağdaş, mimari ve geleneksel öğeler ile döşeme yapılmıştır.

Şekil 5.1. Döşemeler (Çavdarlı, 2019)

- Meydan içinde ve çevresinde kullanılan oturma birimleri, piknik masası, çöp kutusu, aydınlatma elemanları, çeşme, ilan panosu, çiçek kasaları ve sınırlayıcı donatı elemanları birbiriyle uyumsuz ve yetersizdir (Şekil 5. 2). Bu donatı elemanları yeteri kadar sağlanarak ihtiyacı karşılayacağı düşünülmüş vedonatı elemanları doğal yapı ile uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 5.2. Alanda farklı şekillerdeki mevcut donatı elemanları (Çavdarlı, 2019)

- Meydan etrafının yayalaştırılması ile araçlardan çıkan egzoz gazlarının tarihi binalara verdiği zarar önlenecektir. Araç trafiği farklı yollara düşürülerek, alanda gezinti daha rahat gerçekleştirilecektir.
- Meydanda paten süren, kaykay yapan ve bisiklet kullanan çocuklar vardır. Bu çocuklar için tekniklerini geliştirmeleri ve eğlenmeleri amacıyla kaykay pisti tasarlanmaktadır.
- Meydanı ziyaret eden kullanıcıların çoğunu çocuklar oluşturmaktadır (Şekil 5. 3). Bu nedenle çocuklar için yeterli oyun alanları, süs havuzları ve dinlenme mekanları bulunmamaktadır. Çocuk kullanıcılar için sağlıklı, erişilebilir, sosyallik, çeşitlilik, güvenlik ve konfor parametreleri göz önünde tutularak tasarım yapılmıştır. Çocukların yaş gruplarına göre farklı ve çeşitli

aktiviteleri gerçekleştirecekleri ayrıca çocukları bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimini destekleyici tasarımlar yapılmıştır.

Şekil 5.3. Çocuk kullanıcılar (Çavdarlı, 2019)

- Kuru süs havuzları tasarlanarak çocukların hem eğlenmesi hemde sıcak günlerde serinlemesi sağlanmaktadır.
- Meydanda kot farkları bulunmaktadır. Bu kot farkları, farklı kullanıcı profillerinin ulaşılabilirlik açısından bir araya gelmelerini sağlamak adına, tasarlanan rampalar ile meydan içinde ki dolaşımı rahatlıkla sağlayacak şekildedir.
- Valilik arkasında geçiş alanı olarak kullanılan aynı zamandada bir çatı bahçesi olan geniş sert zeminler bulunmaktadır, buralarda yeşil alanlar oluşturularak yumuşatılmaya çalışılmıştır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4. Geçiş alanı (Çavdarlı, 2019)

- Çalışma alanı farklı yaş grupları tarafından ziyaret edilmektedir. Buluşma yeri, dinlenme alanı, bekleme ve evcil hayvan gezdirme alanı olarakta kullanılmaktadır (Şekil 5.5). Alanda farklı formlarda rekreasyon alanları oluşturularak, halkın birbiri ile olan iletişimi sağlayıp, sosyalleşmesine olanak sağlayacak yeşil alanlar ve buluşma noktaları oluşturulmuştur.

Şekil 5.5. Bisikletli Kullanıcılar (Çavdarlı, 2019)

- Alanda bulunan saat kulesi, özensiz ve göze hoş olmayan şekilde tasarlanmıştır. Saat kulesi döşemesi değiştirilerek alanın kültürel yapısıyla uyumlu şekilde tasarlanmıştır.

Bu çalışmalar ile eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır.

Çalışma Alanında Giderilen Eksiklikler

Alana yönelik öneriler şu şekildedir;

Saat kulesi döşemesinde (döşeme malzemesi olarak) granit taş döşeme kullanılmıştır. Granit taş döşeme Akdeniz bölgesinde yaygın kullanılan bir döşeme türü olup bakımı ve kullanımı kolaydır (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Saat kulesi (Çavdarlı, 2019)

İç kısımlara girildikçe sert zeminleri parçalamak amacıyla yeşil alanlar oluşturulmuştur. Bu alanlara girişler rampalar ile sağlanarak engeller kaldırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca restoranların önünde iniş ve çıkışı sağlamak amacıyla 7 basamaklı bir merdiven tasarlanmıştır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Sert zeminler ve basamaklar (Çavdarlı, 2019)

Bedesten binasının arka tarafında; kültürel yapıyla uyumlu, doğal yapısını bozmayan dairesel oturma birimleri kullanılmaktadır.

Rampalardan inerken sağda ve solda süs havuzları vardır ve bu havuzları birbirine bağlayan su kanalı bulunmaktadır. Havuzların ortalarında heykeller vardır (Şekil 5.8 Şekil 5.9). Sol tarafta bulunan havuzun içindeki heykel Gülcü İsmail Efendi heykeli olup diğer tarafta ise Isparta tarihinden bahseden anıt taşlar bulunmaktadır. Havuzların arka tarafında Dalboyunoğlu Hamamı altında kalan yeşil alanlarda diogonel oturma birimleri taraçalar şeklinde konumlandırılmıştır (Şekil5.10).

Şekil 5.8. Gülcü İsmail Efendi heykeli (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.9. Isparta hakkında bilgi veren anıt taşlar (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.10. Taraçalar şeklinde diagonel oturma birimleri (Çavdarlı, 2019)

Valilik binası arkasında geçiş alanı olarak da kullanılan alan çatı bahçesi olarak tasarlanmıştır. Alan altında kapalı otopark bulunmaktadır. Tasarım sırasında, alandaki ağırlığı önlemek amacıyla alanın belli yerlerine, yeşil dinlenme alanları oluşturulmuştur(Şekil 5.11). Fıskiyeli kuru süs havuzları ile çocuklar için eğlenebilecekleri mekanlar oluşturulmuştur (Şekil 5.12).

Şekil 5.11. Yeşil alanlar ve oturma elemanları (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.12. Fıskıyeli kuru süs havuzları (Çavdarlı, 2019)

Alana hareket katmak için zeminlerde geçiş farklılıkları yapılmıştır (Şekil 5.13). Valilik binası önünede döşeme olarak beton plak taş döşeme ve kayrak taşı kullanılmıştır. Orta kısımda Isparta'yı simgeleyen, Isparta denince akla gelen halı, gül desenleri mozaik taş döşeme olarak alanda kullanılmıştır (Şekil 5.14). Tam orta noktada Selçuklu dönemine ithafen Isparta'ya bir dönem hakim olmuş Selçuklular döneminde, Selçuklu mimarisinde kullanılan sekizgen geometrik modeli (Selçuklu yıldızı) desen olarak kullanılmıştır (Şekil 5.15). Meydandaki diğer döşemeler traverten taş döşemedir.

Şekil 5.13. Zeminlerdeki geçiş farklılıkları (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.14. Ispartayı simgeleyen gül ve halı desenleri (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.15. Selçuklu yıldızı(Çavdarlı, 2019)

Alanda mevcut olan Atatürk Anıtı korunmuştur. Anıtı vurgulayıcı olması için çevresinde çalılar ve otsu bitkiler kullanılmıştır. Anıt etrafında Atatürk Anıtının ilgi odağını kaybetmemesi amacı ile durgun süs havuzlarına yer verilmiştir (Şekil 5.16).

Şekil 5.16. Atatürk Anıtı ve çevre düzeni (Çavdarlı, 2019)

Valilik binasının yan tarafına çalışanlar için açık hava dinlenme alanı oluşturulmuştur. Alanda oturma alanları ve yeşil alanlar oluşturulmuştur. Bu alanda Ispartaya özgü doğal bir tür olan ve resmi havayı simgeleyen türlerden toros sediri kullanılmıştır (Şekil 4.18).

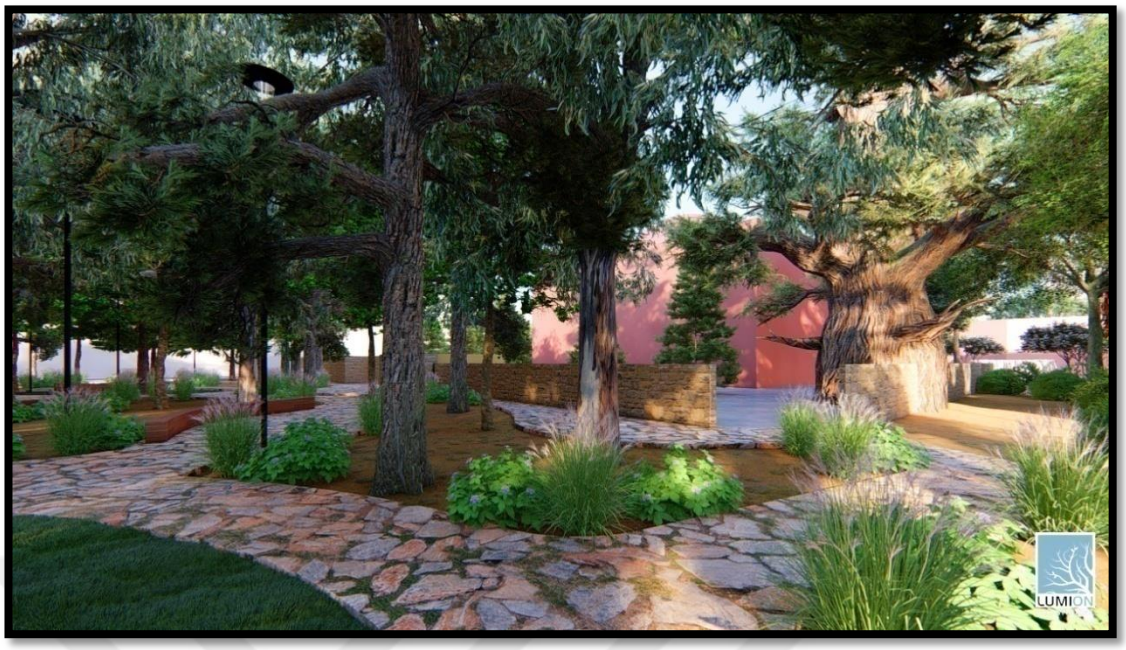

Şekil 5.17. Dinlenme alanı (Çavdarlı, 2019)

Isparta Büyükşehir Belediyesi tarafından kiralanan Atatürk parkında yeni bir düzenleme yapılmamış;mevcut hali korunmuştur (Şekil 5.18; Şekil 5.19).

Şekil 5.18. Atatürk parkı (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.19. Atatürk parkı (Çavdarlı, 2019)

Belediye tarafından işletilen çocuk kafe için bir öneri getirilmemiştir. Ancak tesisisin etrafı için farklı kullanımlar ön görülmüştür. Çocuklar için farklı yaş gruplarına hitab eden oyun alanları oluşturulmuştur. Alanda döşeme olarak yumuşak kauçuk kullanılmıştır. 0-6 yaş grubunda ki çocuklar için oyun alanında kaydırak, tünelli yapay tepe, kum havuzu (Şekil 5.20), 6-12 yaş grubunda ki çocuklar için oyun alanında üzerine çizimde yapılabilen yapay duvar, yine duvar üzerinde basket potası, duvarın ön tarafında ise oturma alanı, tünelleri bulunan büyük tepeler ve son olarak tırmanma alanları oluşturuldu (Şekil 5.21). Engelsiz çocuklar içinde tasarım oluşturuldu. Alan içinde engelleri ortadan kaldıran aktif biçimde hareket etme olanağı sağlayan donatılar kullanılmıştır (Şekil 5.22).

Şekil 5.20. 0-6 yaş çocuk oyun alanı (Çavdarlı, 2019)

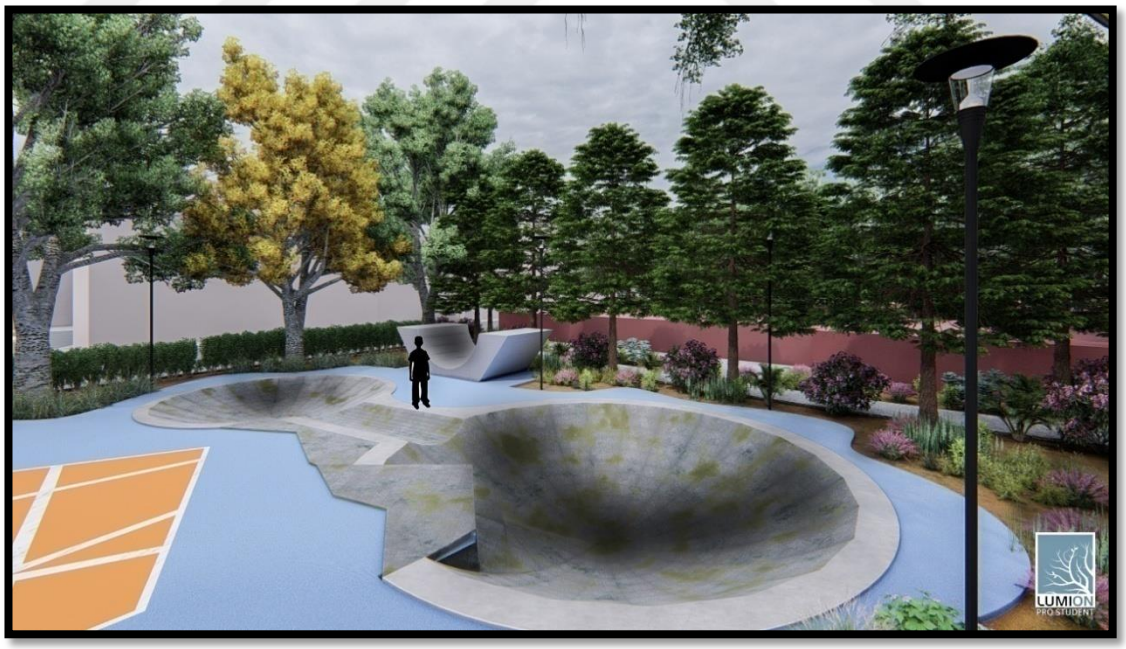

Şekil 5.21. 6-12 yaş çocuk oyun alanı (Çavdarlı, 2019)

Şekil 5.22. Engelsiz çocuk oyun alanı(Çavdarlı, 2019)

Alanın kullanımında yoğun kullanıcı kitlesine sahip çocuklar için kaykay pisti oluşturulmuştur (Şekil 5.23).

Şekil 5.23. Kaykay pisti (Çavdarlı, 2019)

Bitkisel tasarımda mevcut bitkilendirme korunmuş, yer yer bazı bölgelerde çalı ve yer örtücüler ile desteklenmiştir.

Eskiden hamam olarak kullanılan bey hamamı kafe olarak kullanılmaktadır. Bu cafe etrafındaki yeşil alanlarda sosyal oturma alanları cep şeklinde oluşturulmuştur (Şekil 5.24).

Şekil 5.24. Yeşil alanlar ve oturma alanları (Çavdarlı, 2019)

Çalışma sonucunda Isparta Tarihi Kent Meydanı modeli ile kültürel mirasın sürdürülebilirliliği ve geleneksel dokunun korunması kent kimliği ve başarılı bir meydan için önem arz ettiği görülmüş ve bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Kent meydanları günümüz şartlarına göre modernize olmalı ancak geçmişteki izlerini silmeden bugüne kültürel mirasını taşıyabilmelidir. Bugün artık meydanların, belirli fonksiyonlara göre biçimlendirildiği bir sürecin yaşandığı ifade edilebilir. Kültürel bütünleşmede büyük öneme sahip meydanlara, kaybettikleri anlam ve değeri vermeye dönük çalışmalar da, yine bu yüzyılda önem kazanmış ve bilimsel yaklaşımlarla planlama prensipleri belirlenmiştir. Kentlerin hızla büyümesi ile birlikte ortaya çıkan önemli sorunlardan biri, tarihi kimliklerini kaybetmesidir. Yeni yerleşim alanları geleneksel doku üzerinde baskı oluşturarak, bu yerleşim yerlerini düzensiz alanlara dönüştürmektedir. Kent meydanın kimliğinin öne çıkmasında elde edilen biçimsel, işlevsel ve sosyal verilerden sonra, üzerinde durulması gereken bir diğer konuda meydanlardır.

Günümüzde hızlı nüfus artışı, motorlu taşıtların artması ve çarpık kentleşme gibi nedenlerle halkın kullanacağı kentsel kamusal alanlar yeterince oluşturulamamış, mevcut alanlar ise fonksiyonlarını kaybetmeye başlamıştır. Meydanların yaya kullanımı gerekli ölçüde gerçekleştirebilmesi ve kentsel yaşama katkı sağlayabilmeleri için niteliklerinin belirlenmesi ve bu niteliklerin mevcut alanlarda ve yeni tasarımlarda uygulanmaları gerekmektedir. Ülkemizde ise meydan olarak tanımlanan alanların çoğu araç kullanımındaki artış nedeniyle kavşak vazifesi görmektedir. Bu alanlar belirli günlerde yapılacak toplantı ve gösteriler için trafiğe kapanmakta ve kentlerde meydanların kullanım sürekliliğine olan ihtiyaç göz ardı edilmektedir. Meydanların mekansal niteliklerini kaybetmesi, meydanın kentle ve kullanıcıyla kurduğu ilişkinin azalmasına sebep olabilmektedir.

Meydanlar değerlendirilirken gözetilmesi gereken en önemli konu, meydanın kullanıcılarında bir yer ve aidiyet duygusu oluşturma durumudur. Bir "yer"e ait olma duygusu insanların çok önemli bir gereksinmesi olup, bu duygunun gerçekleşmesi, o yerin kendine özgü ve oradaki insanları saran coğrafi, tarihsel, toplumsal ve özellikle estetik özelliklerinin oluşturduğu alan karakterine bağlıdır.

Meydanlar, kentte yaşayanlar için toplanma ve dağılma mekanları olmalarının yanı sıra; sosyal, kültürel, dinsel, siyasal etkinliklere mekan oluştururlar. Günümüzde kent meydanları, kentlinin rekreasyonel gereksinimlerinde yoğun kullanım potansiyeline sahip olmasının yanı sıra, kente kimlik kazandıran ortak mirasın korunmasını da sağlamaktadırlar.

Kentsel kimlik, kültürel miras ve kent meydanı üçlüsünü, Isparta kenti örneğinde önemini ve önceliğini ortaya koyan bu çalışma, yerel yönetimlere ve planlayıcılara daha yaşanılabilir, sürdürülebilir ve kimlikli kentler oluşturma konusunda kent meydanlarının öncelikli bir yer tutması gerektiğini bir kez daha göstermiştir.

KAYNAKLAR

Acar, E., Şenyapılı, Ö., Tankut, G. 1996. Kent Kimliği. Açık Oturum, Ada Kentliyim, 6: 50-63

Anonim, 2009. Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlikler Çerçevesi (TYUYÇ). Erişim Tarihi:10.08.2017. http://tyyc.yok.gov.tr.

Anonim, 2019. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, Karabük İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Tarihi: 14.02.2019. http://karabukkultur.gov.tr/TR-195763/somut-olmayan-kulturel-miras-nedir.html

Anonim, 2019. T.C. Isparta Valiliği. Erişim Tarihi: 08.02.2019. http://www.isparta.gov.tr/isparta

Anonim, 2018. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin Ve Denetim Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 18.02.2019. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/isparta -cdr2017-20180702170337.pdf

Anonim, 2019. T.C. Isparta Valiliği. Erişim Tarihi: 08.02.2019. http://www.isparta.gov.tr/merkez-ilce

Anonim, 2013. Türkiye Kültür Portalı. Erişim Tarihi: 08.02.2019. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/gezilecekyer/bey-hamami

Anonim, 2013. Türkiye Kültür Portalı. Erişim Tarihi: 06.02.2019. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/valilik-binasi

Anonim, 2013. Türkiye Kültür Portalı. Erişim Tarihi: 08.02.2019. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/gezilecekyer/plikci-haci-abdi-camii

Anonim, 2017. S.D.Ü. Soküm. Erişim Tarihi: 10.02.2019 http://ispartakulturelmiras.sdu.edu.tr/eski-uzum-pazari-pc86.aspx

Anonim, 2013. Türkiye Kültür Portalı. Erişim Tarihi:08.02.2019. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/cumhuriyet-lkokulu203120

Anonim, 2013. Türkiye Kültür Portalı. Erişim Tarihi: 08.02.2019. https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/gazi-lkokulu

Altınçekiç, H. S., 2000, İstanbul Metropolünde Meydanların Rekreasyonel İşlev Yönünden Önemi Üzerine Araştırmalar, İstanbul Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 237s, İstanbul.

Arslan, A., 2018. Tarihsel Süreçte Kent Ve Meydanlar. Erişim Tarihi: 30.01.2019. http://sanatvetoplum.org/index.php/2018/10/01/tarihsel-surecte-kent-ve-meydanlar/

Arslan, T. M., 2012. Kültürel Miras Alanlarında Sağlıklılaştırma Ve Yenileme Süreçlerinin Değerlendirilmesi Ankara Hamamönü Ve Hacıbayram Örnekleri. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 338s, Ankara.

Aslanboğa, İ,. 1986. Kentlerde Yol Ağaçlaması. Tübitak Yapı Araştırma Enstitüsü Yayın No:U3, İstanbul

Atalay, N., 2010. Kent Meydanı: Kamusal Estetik Çerçevede Eleştirel Bir Değerlendirme. İstanbul Teknik Üniversitesin Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 273s, İstanbul

Aydemir, Ş.,Aydemir Erkonak, S., Beyazlı Şen, O., Ökten, N., Öksüz, M. A., Sancar, C., Özyaba, M., Türk, Aydın, Y., 2004 (2004). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Akademi Kitabevi, 557, Trabzon.

Aykurt, A., S., 2010. Planlama Ve Uygulama Süreçlerinde Kent Meydanları: Antalya Cumhuriyet Ve Konyaaltı Kent Meydanlarında Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 130s, Antalya

Bağbaşı, G., 2010. İstanbul Kent Meydanları'nın Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi: Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş, Ortaköy Meydanı Örneği, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 89s, Bartın.

Bayhan, İ. H., 1969. Şehir Planlaması. İstanbul.

Bilgihan, G., 2006. Kentsel Meydanların Dönüşümü. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 116s, Ankara.

Bingül, A., 2004. Ankaranın Farklı Mekanlarında Kent Kimliği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, 151s, Ankara.

Bulmaz, M. N., 2018. Hakkâri Kent Meydanı: Mevcut Durumun Değerlendirilmesi Ve Kullanıcıların Katılımı. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 70s, Van

Can, A., 2003. Antik Kent İle Bu Mekânı Üreten Toplumun Değerler Sistemi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ve Atina Örneği, Doktora Tezi, İstanbul.

Can, N., 1999. Kent Kimliği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master Tezi, 267s, Ankara.

Carr, S., ark. 1995. Public Space. Cambridge University Press, Cambridge.

CE, (2005). Council Of Europe Framework Convention On The Value Of Cultural Heritage For Society, Faro.

Çavdarlı, A., 2017. Kişisel Fotoğraf Arşivi.

Çavdarlı, A., 2019. Kişisel Fotoğraf Arşivi.

Çavdarlı, A., 2019. Hazırlanan Haritalar.

Çizgen, N., 1994. Kent Ve Kültür. Say Yayınları, İstanbul

Çöl, Ş., 1998. Kentlerimizde Kimlik Sorunu Ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi. Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 316s, İstanbul.

Çulcuoğlu, G., 1995. Meydanların Önemi ve Tarihsel Gelişimi, Bilkent Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 19-20s, Ankara.

Demirci, C., 2001. Kent Meydanı İşlevlerinin Madrid Plaza Mayor Örneğinde Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 72s, İzmir.

Demirel, T., 2008. Kent Meydanları Yer Seçimine Metodolojik Bir Yaklaşım: Adana Kenti Örneği. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Demirgil, S., Isparta Belediyesi, 2007. Mazideki Isparta. Isparta Belediyesi, 585s, Isparta.

Deniz, K., 2004. Konya'da Farklı Üç Kentsel Mekanda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 132s, Konya

Duru, B., Alkan, A., 2002. 20. Yüzyıl Kenti. İmge Kitabevi, 306s, Ankara

Ektiren, M . 2017. Kent Meydanlarının Kent Kimliği İle İlişkisi. Kent Akademisi, 10 (30), 240-254. Retrieved fromhttp://dergipark.gov.tr/kent/issue/34451/382506

Erdoğan, E. 2006. Çevre Ve Kent Estetiği. ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 8(9), 68-77.

Erdönmezer, E., 2014. Kamusal Alanların Biçimlenmesi, İTU Vakfı Dergisi, Sayı 63, İstanbul.

Erdönmez, M , Apak, H . 2015. Kentsel Bellekte Meydan San Marco Meydanı. Kent Akademisi, 8 (23), 73-96. Retrieved From Http://Dergipark.Gov.Tr/Kent/İssue/34397/379889)

Erton, M., 1995. Kent Kimliği: İznik Ve Mudurnu Yerleşmeleri Örneği. Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Eryazıcıoğlu, M. E., 2018. Kültürel Miras ve İnsan Hakları Bağlamında Türkiye'de Koruma Sisteminin İncelenmesi: İstanbul Tarihi Yarımada Örneği. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 207s, İstanbul.

Ezenci, B., 2015. Tarihi ve Kültürel Peyzaj Değerlerindeki Değişimin Isparta Kenti Örneğinde İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 101s, Isparta.

Freeman, M., 1988. Developers, Architch and Building Styles: PostWar Redevelopment in Two Centers, Tarans. Inst. Br. Georg. Na.13.

Giritlioğlu, C., 1991. Şehirsel Mekan Öğeleri ve Tasarımı. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul

Gökgür, P. 2008. Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri (Birinci basım.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 140s, İstanbul.

Göncü, N., 2007. Kent Öğelerinin Kent Kimliği Üzerindeki Etkileri. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 183s, İstanbul.

Gündem, A., 1999. Tarihi Meydan ve Aksların, Geçmişte ve Günümüzde Kullanımları. Bu Kullanımların Binalara Olan Etkisinin Beyoğlu Örneğinde İncelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 105s, İstanbul.

Gül, A, Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar Ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. Türkiye Ormancılık Dergisi, 2 (0), 27-48. Retrieved from http://dergipark.gov.tr/tjf/issue/20877/224196

Güleç, Korumaz, S. A., 2015. Kültürel Miras Yönetiminde Karar Destek Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Bir Model Önerisi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 186s, Konya.

Gültekin, H., 1996. İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 82s, İstanbul.

Hatt. P.K., Alkan, A., Duru, B., 2002. 20. Yüzyıl Kenti (1.baskı). İmge Kitabevi, 306s, Ankara.

Fishman, R., 2016. Yirminci Yüzyılda Kent Ütopyaları. Daimon Yayınları, 295s, İstanbul

Isparta Valiliği, 1996. Isparta İl Yıllığı. Isparta Valiliği, 229s, Isparta.

İnceoğlu, M., 2007. Kentsel Açık Mekanların Kalite Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanlarının İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 379s, İstanbul.

İlgar E., 2008. Kent Kimliği Ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği. Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 144s, Eskişehir.

Karaman, A., 1989. Kentsel Tasarımda Biçimleme İlkeleri. Yapı Endüstri Merkezi Sanat Mimarlığı Dergisi, No:79 Haziran, Başkent Ofset Ltd., İstanbul.

Kaya, E., 2003. Kentleşme ve Kentlileşme. İlke Yayıncılık (Yayınları), 192s, İstanbul.

Kılınçarslan, İ., 1995. Kentsel Arazi Kullanış Planlaması. İ. T. Ü. Mimarlık Fakültesi, Şehir Bölge Planlama Bölümü, Ders Notları, İstanbul.

Kır, İ., 2009. Kent Meydananlarının Kent Kimliği Üzerine Etkileri; İzmir Örneği. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi, 78s, İzmir

Kırzıoğlu, M.I., 2008. Isparta Kenti İmar Planlama Çalışmalarında Sorun Oluşturabilecek Konuların Araştırılması, SDÜBAP Proje No:769, 91s.

Kishlansky, Mark, Patrick Geary, Patricia O'Brien, 2005. A Brief History of Western Civilization, Pearson Longman, United States.

Saka, Ö., 2018. Bir Kamusal Mekan Olarak Meydanın Çocuk Gözüyle Değerlendirilmesi: Türkiye, Isparta İli, Hükümet Meydanı Örneği. İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 151s, İstanbul.

Korumaz,A., S., 2015. Kültürel Miras Yönetiminde Karar Destek Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Bir Model Önerisi. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 186s, Konya.

Krier, R., 1979. Urban Space. Academy Edition. London. p.17-28.(http://predmet.fa.uni-lj.si/siwinds/s1/u2/su1/) Erişim: 20.07.2014

Lynch, K.,& Başaran, İ., 1973. Kent imgesi (11. Baskı (2018)). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 215s, İstanbul.

Lynch, K., 1960. The Image of the City. The M.I.T. Press, Cambridge.

Marcus, C. C., Francis, C., 1998. People Places 'Design Guidelines for Urban Open Space'. Van Nostrand Reinhold Company, New York.

Mengi, A. (Ed.), 2007. Kent Ve Planlama: Geçmişi Korumak, Geleceği Tasarlamak. İmge Kitabevi, 504s, Ankara.

Moughtin, C., 1992. Urban Design 'Street and Square'. Butterworth Architecture, Oxford.

Nurlu, E., Erdem, Ü., 1994. Peyzaj Sanatı Tarihi. E. Ü. Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, E.Ü. Bornova.

Ocakçı, M., 1993. Şehir Kimliği Ve Çevre İlişkileri. İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü Ders Notları, İstanbul.

Ocakçı, M., 1994. Kimlik Elemanlarının Şehirsel Tasarıma Yönlendirici Etkisi, Tasarıma ve Planlamaya Ekolojik Yaklaşım. M. S. Ü. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.

Ocakçı, M., Soutworth, M., 1995. "Elements Of Urban Identity: The Case Of The Beykoz District Of İstanbul" İurd Working Paper 650, University Of California, Berkeley.

Önder, S., ve Aklanoğlu, F. 2002. Kentsel Açik Mekan Olarak Meydanlarin İrdelenmesi. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 16(29), 96-106.

Öz, A. K., Güner, S. 2007. Kültürel Mirasın Dostları Derneği., AB Kültürel Miras Mevzuatı ve Türkiye Projesi (1. basım : 20 Aralık 2007.). 593s, İstanbul.

Özcan, B., 2009. Sürdürülebilir Kent Meydanları Ve Roma Pıazza Navona Örneğinde İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 277s, Ankara.

Özer, M., N., 1998. Kent Kimliğinin Oluşum Ve Değişim Sürecinde Konut Alanların Da Planlama Ve Tasarım Etkileri, Antalya Örneği. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Özkan H. C., 2011. Bir Sürdürülebilir Kent Modeli: Yavaş Şehir Hareketi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 98s., İstanbul.

Prohansky, H., B., Abba, K., F., Kaminof, R., 1983. Place İdentity, Physical World Socialization Of The Self. Journal Of Environmental Psycholojy.

Sağlam, H., 2012. Tarihi Kent Merkezlerinin Turizme Katkıları, Ulus (Ankara) Örneği Süleyman Demirel Üniversitesi Fenbilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 60s, Isparta.

Sala, İ., 2009, "Geçmişten Günümüze Meydan Tasarımında Yönetimsel Farklılığın Etkileri: Tiran Örneği". Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 158s, İstanbul.

Sennett, R., 2002. Kamusal İnsanın Çöküşü. Ayrıntı Yayınları, İstanbul. 480 S.

Semerci, F., 2008. Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 142s, İstanbul

Sertkaya, İ., 2011. Tezi Kent Meydanları: Adana 5 Ocak Meydanı Örneği Üzerine Bir İrdeleme. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 129s, Adana

Sirel, A., 1993. Kent Planlama Ve Uygulama Süreci İçinde Kamu Mülkiyeti Varlığının Kent Makroformuna Etkileri İstanbul Metropoliten Alanı Doğu Yakası Örneği. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Doktora Tezi. 193s. İstanbul.

Sirel, A., Sirel, Ü., Kamusal Dış Mekanlarının Tasarımında Aydınlatma Boyutu:"Edirne'de Hürriyet Meydanı (Parkı) İle İlgili Bir Araştırma". Trakya Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Edirne.

Stigel, J., ve Frimann, S., 2006. City branding–all smoke, no fire?. Nordicom Review, 27(2), 243-266.

Suher, H., 2006, "İmar Planı'ndan-Bölge Planlama, Sanayileşme, Kentleşme, Koruma Gereği, Kamu Yararına Geçiş", İTÜ Mimarlık Fakültesi-Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Şehircilik Semineri, Taşkışla, http://sehirbolge.itu.edu.tr/duyuru/handesuher.htm

Suher, H. 1998. Kent Planlama Sürecinde Kent Meydanlarının Yeri ve İşlevi. Peyzaj Mimarlığı TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayını, Mayıs-Haziran Sayısı.

Şahin, B. E., 2006. Meydanların Kentsel Yaşama Katkısı Üzerine Bir İnceleme: Bursa Örneği. Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 275s, Bursa

Şahin, S., 2015. Kentte Meydanın Rolü: Ankara -Kızılay Meydanı. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 118s, Ankara.

Taşçı H., 2012. Kent Meydanı Kent Kimliği İlişkisi Üsküdar Meydanı Örneği. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 383s, Ankara.

Taşçıoğlu, S., 2018. Kent Kimliği Açısından Tarihi Çevre Koruma Ve Yenileme Çalışmalarının Değerlendirilmesinde Bir Model Önerisi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 403s, Adana.

Tayşi, Ş. E., 2006, İstanbul Tarihi Yarımada Meydanlarının Oluşumunu Etkileyecek Çevresel Faktörler ve Meydanların Mimari Kurgusu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisanas Tezi, , İstanbul.

Toker, B., 1993. İstanbulun Kimliğin'de İnsan Değerlerini, 16. Dünya Şehircilik GünüKollokyumu, İstanbul.

Toprak, Karaman, Z., 2001. Kent Yönetimi Ve Politikası. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 418s, İzmir.

Trancık, R. 1986. Finding Lost Spaces: Theories of Urban Design. Van Nostrand Reinhold, New York. p. 60-110.

Tümer, G., 2007. İnsanlar, Kentler Ve Meydanlar. Mimarlık Dergisi, 334, s.22–28, Mimarlar Odası Yayını.

Tunçer, M . 2017. Dünden Bugüne Kültürel Miras Ve Koruma. Gazi Kitabevi, 430s, Ankara.

Uçkaç, L.2006, Kentsel Tasarımın Kent Kimliği Üzerine Etkileri: Keçiören Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

URL-1. http://hayaletti.blogspot.com/2014/01/bir-orta-cag-hikayesi-siena.html Erişim Tarihi: 31.01.2019

URL-2. https://www.galaksirehberim.com/2017/11/san-marco-bazilikas.html Erişim Tarihi: 31.01.2019

URL-3. https://courses.umass.edu/latour/Italy/Piazza_Navona/index.html Erişim Tarihi: 31.01.2019

URL-4. https://271xf1284tbt2lxdg841m2ea-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2015/08/urbanisme-place-de-lc3a9toile-paris-xixe-photo-02.jpg Erişim Tarihi: 31.01.2019

URL-5. https://www.google.com/search?q=V%C4%B0CTOR%C4%B0A+MEYDANI&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjxgvvT9IPhAhVhxKYKHcQvC0MQ_AUIDigB&biw=1366&bih=657#imgrc=p_lvSnmEX9Hv5M Erişim Tarihi: 06.03.2019

URL-6. http://www.arkitera.com/haber/14834/tarihe-taniklik-etmis-meydanlar Erişim Tarihi: 06.08.2019

URL-7.https://www.neredekal.com/blog/tum-yasanmisliklari-ve-renkleriyle-dunyanin-en-unlu-meydanlari/ Erişim Tarihi: 06.08.2019

URL-8. https://ispartada.gen.tr/isparta-genel-bilgiler/Erişim Tarihi:15.03.2019

URL-9. http://cografyaharita.com/haritalarim/4l_isparta_ili_haritasi.png Erişim Tarihi: 19.02.2019.

URL-10. https://www.nufusu.com/il/isparta-nufusu Erişim Tarihi: 20.02.2019.

URL-11. http://kabsis.sdu.edu.tr/index.php?page=iletisim Erişim Tarihi: 20.02.2019.

Uzun, İ., 2001. Mimarlıkta Ortak Mekan Kavramı Kapsamında Atriumlar Üzerine Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Entitüsü, Yüksek Lisans Tezi,224s, İzmir.

Üngör, M., 1996. İstanbulun Değişen Kent Kimliği Üserine. Arkitekt Dergisi, Sayı: 12

Vardar, A., 2005. http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/387337ba1e0b024_ek.pdf. Planlama 2005/3. Erişim Tarihi: 18.01.2017.

Yayınoğlu, P.,Susar, F. (2008). Kent, Görsel Kimlik Ve İletişim (1.Basım.). Umuttepe Yayınları, 189s, İstanbul.

Yazar, B.Ş., 2006. İzmir Turan'da Bölgesiyle Bütünleşen Meydan Tasarımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 85s, İzmir.

Yıldız, A., 2007. Tarihsel Birikime Sahip Kentsel Açık Alanların DinamizmiİstanbulKent Örneği; Beyazıt Meydanı, Sultanahmet Meydanı ve TaksimMeydanı, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, YüksekLisans Tezi, 90s, İstanbul.

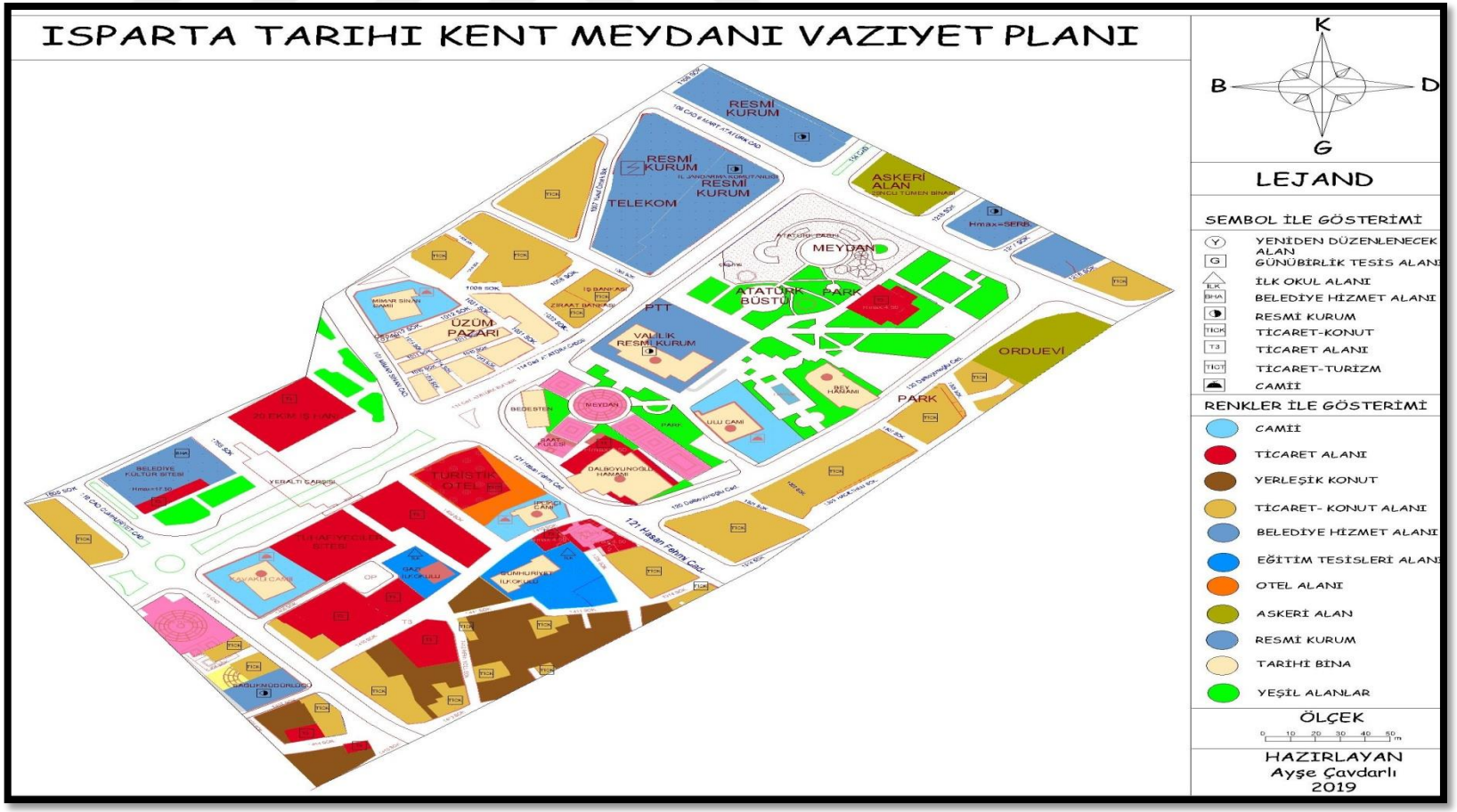
Zucker, P., 1959. Town and Square. Columbia University Press, New York.

Zucker, P., 1959, Town And Square From Agora To The Village Green, Columbia University Press, New York http://sanatvetoplum.org/index.php/2018/10/01/tarihsel-surecte-kent-ve-meydanlar

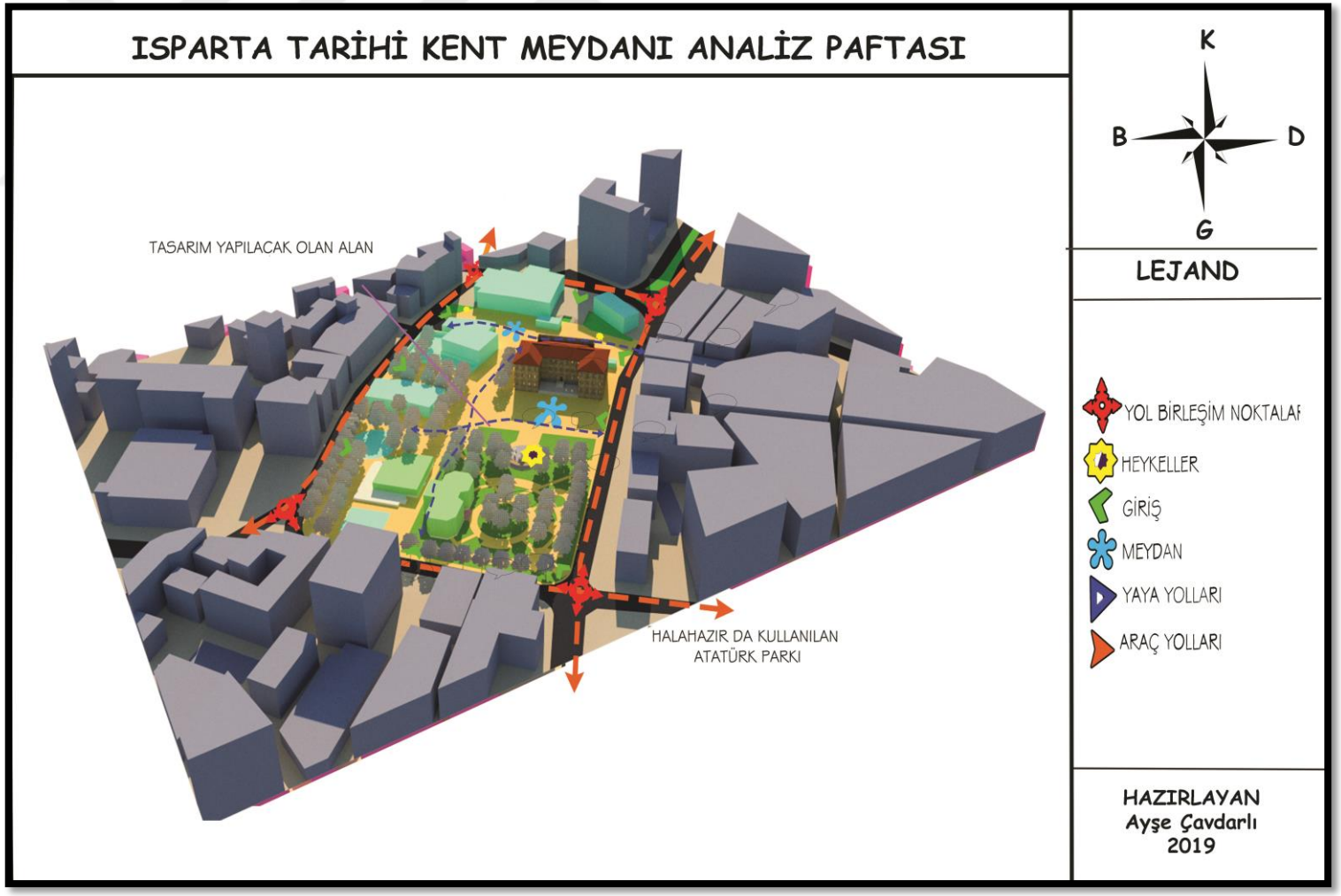
EKLER

EK A. Paftalar

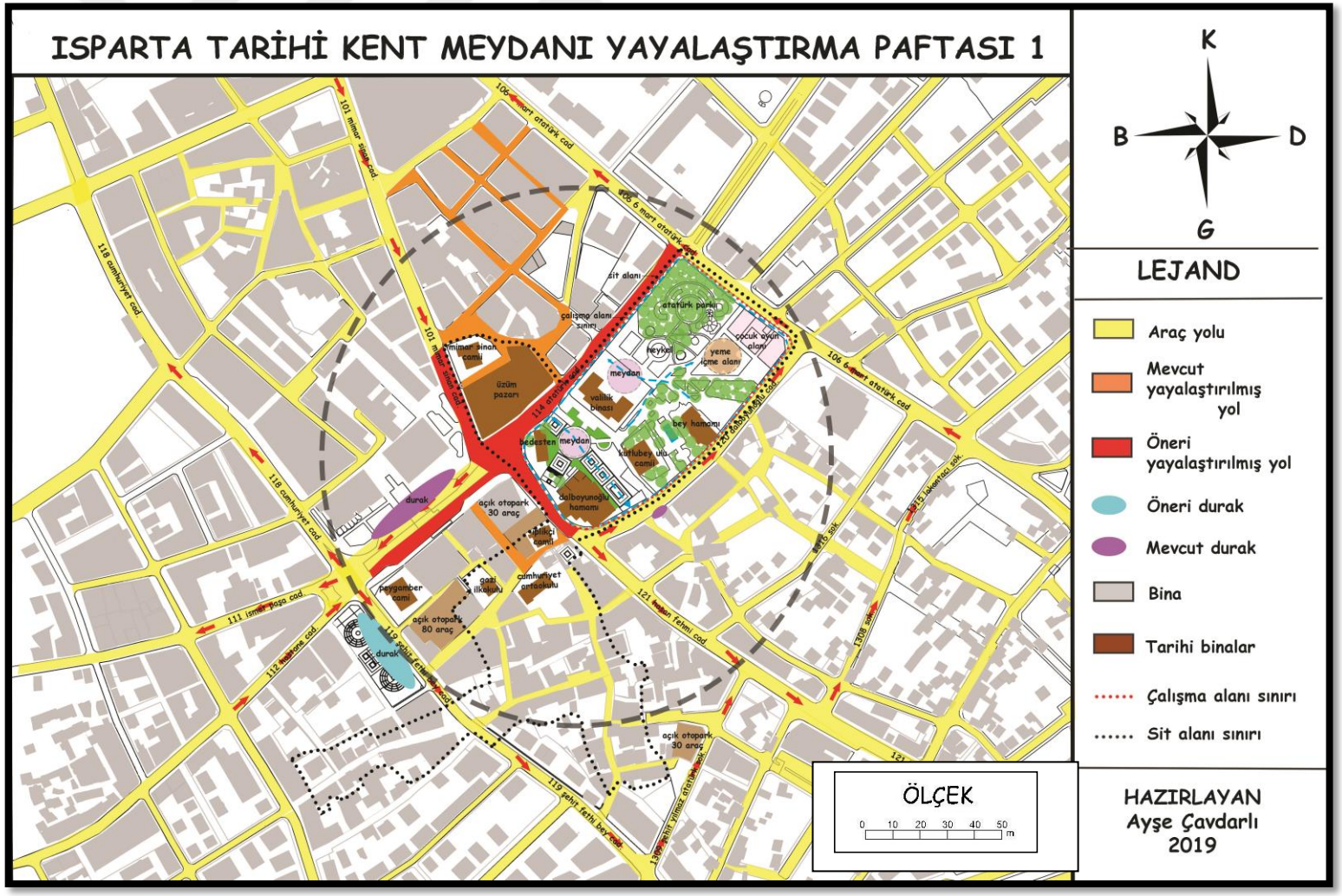
EK A. Paftalar

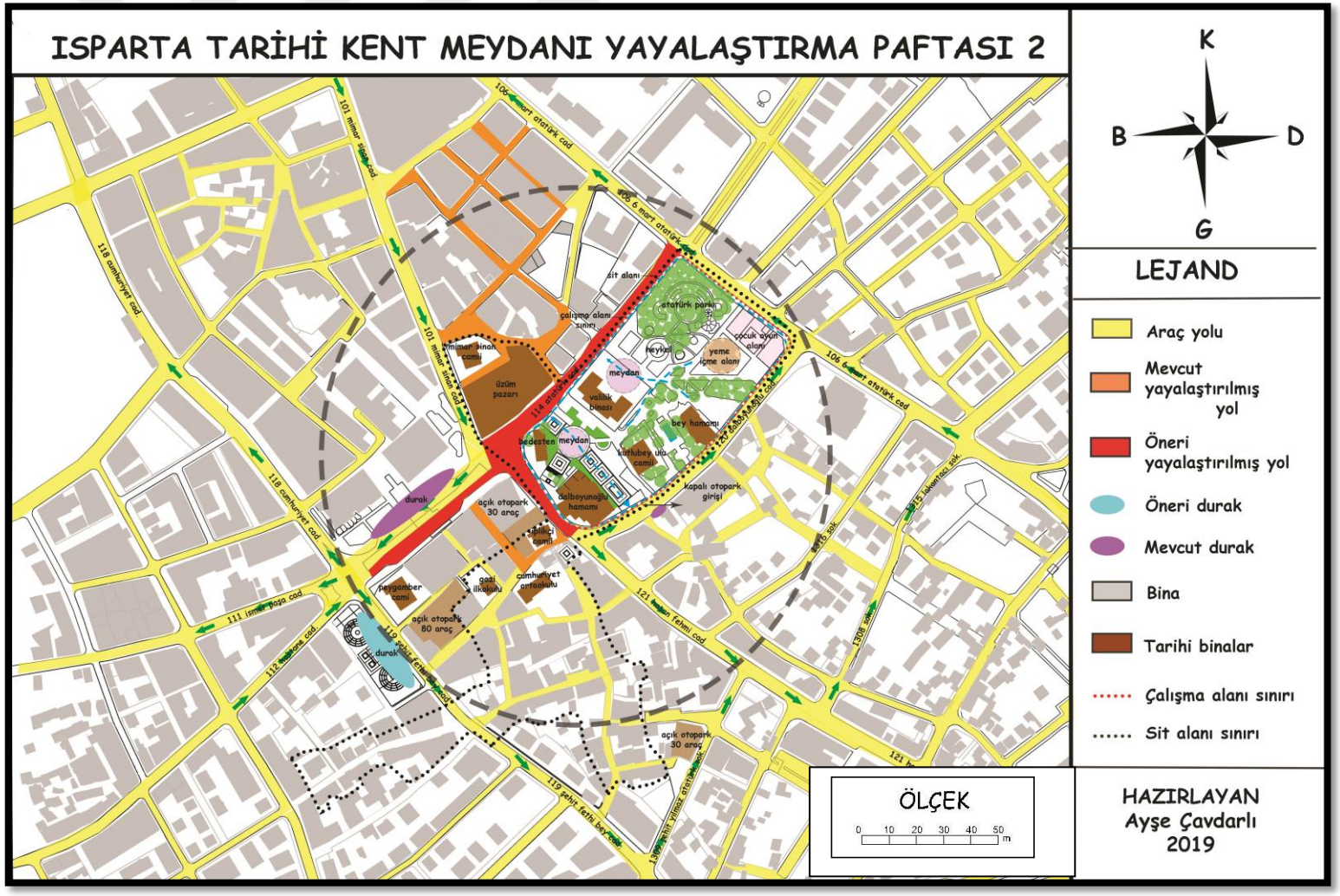
Şekil A.1.Vaziyet planı

Şekil A.2. Alan Analizi (Çavdarlı, 2019)

Şekil A.3.Yayalaştırma 1. Pafta

Şekil A.4.Yayalaştırma 2. Pafta

Şekil A.5. Konsept Pafta

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Ayşe ÇAVDARLI

Doğum Yeri ve Yılı : Çayeli, 1985

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : aysecavdarli45@gmail.com

Taranmış Fotoğraf (3.5cm x 3cm)

Eğitim Durumu

Lise : Çayeli Vakıfbank Lisesi, 2004

Lisans : SDÜ, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı,2014

Mesleki Deneyim

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi(Hilal Peyzaj Bakım İşleri)
2008-2011